

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ДОПОВІДЬ
про стан та розвиток інформатизації
в Україні за 2009 рік

КИЇВ 2009

ЗМІСТ

1. Передумови становлення інформаційного суспільства в Україні	3
1.1 Місце України в глобальній інформаційній спільноті. Система вимірювання стану розвитку інформаційного суспільства в Україні.	5
1.2 Основні результати реалізації стратегії розвитку інформаційного суспільства та рекомендацій Парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні.	9
1.3 Національна програма інформатизації як інструмент розбудови інформаційного суспільства, невирішені проблеми, їх причини та шляхи вирішення.	13
1.4 Формування кадрової політики з питань інформатизації та інформаційного суспільства. Ринок праці у сфері ІКТ та вимоги ринку щодо кваліфікації кадрів. Наукове та кадрове забезпечення сфери ІКТ	18
2. Розвиток інфраструктури інформатизації	21
2.1. Розвиток інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури	21
2.2 Комп'ютеризація суспільства	26
2.2.1 Загальна характеристика структури комп'ютерного парку	26
2.2.2 Забезпеченість комп'ютерною технікою державних органів	30
2.2.3 Комп'ютеризація домогосподарств	32
2.3 Розвиток національного сегменту мережі Інтернет	34
2.3.1. Загальна оцінка розвитку національного сегменту мережі Інтернет	34
2.4. Виробничий потенціал сфери ІКТ	37
2.4.1. Характеристика підприємств ІКТ- сфери	37
2.4.2 Асоціації та інші об'єднання, що діють у сфері ІКТ	39
2.5 Програми та проекти, спрямовані на розвиток інфраструктури інформатизації	42
3 Національна програма інформатизації	47
3.1 Стан інформатизації центральних органів виконавчої влади	47
3.2 Стан інформатизації місцевих органів виконавчої влади	49
3.3 Фінансове забезпечення інформатизації державних органів	53
4. Стандартизація в ІКТ	57
5 Розвиток ринку інформаційно-телекомунікаційних технологій	59
5.1 Огляд ринку інформаційних технологій та програмного забезпечення	59
5.2 Сприяння залученню інвестицій у сферу ІКТ	61
6. Національні електронні інформаційні ресурси	65
6.1. Інтернет-ресурси неурядових організацій та суб'єктів господарювання	65
6.2. Інтернет-ресурси органів державної влади	67
6.3. Електронні інформаційні ресурси органів державної влади та органів місцевого самоврядування	68
7. Розвиток електронного урядування	71
7.1. Стан впровадження загальнодержавного електронного документообігу	71
7.2. Стан впровадження електронного цифрового підпису	74
7.3. Стан надання адміністративних послуг з використанням можливостей Інтернету	77
7.4. Захист персональних даних	80
7.5 Впровадження ІКТ та Інтернет в органах виконавчої влади	82
8 Міжнародне співробітництво у сфері інформатизації	87
9 Висновки	90

1. Передумови становлення інформаційного суспільства в Україні

Основним чинником впливу на процеси інформатизації та розвитку інформаційного суспільства в світі та в Україні у 2008 та першій половині 2009 років була і залишається фінансово-економічна криза, яка охопила усі сфери життєдіяльності суспільства та держави. Результати цього впливу неоднозначно оцінюються вченими та спеціалістами. Дехто з них вважає кризу позитивним явищем, яке дозволяє оптимізувати структуру, налагодити господарчі механізми, привести у відповідність попит з пропозиціями, стимулювати інвестиційно-інноваційні процеси, прискорити впровадження новітніх інноваційно-комунікаційних технологій тощо. Опоненти навпаки вказують на непомірні втрати в економіці країни, суттєве підвищення соціальної та політичної напруги, зростання безробіття, зниження життєвого рівня, погіршення криміногенної обстановки, підвищення рівня загроз в різних складових національної безпеки і т. ін. В будь-якому випадку це явище повинно бути максимально враховано при формуванні та реалізації державної політики інформатизації та розвитку інформаційного суспільства з особливостями його прояву в Україні. Досвід провідних країн світу, наприклад, США показує, що одним з шляхів зменшення негативних наслідків фінансової кризи є здійснення відповідної інвестиційно-інноваційної політики у сфері інформатизації та розвитку інформаційного суспільства.

Європейський Союз в межах Сьомої рамкової програми проголошує розвиток інформаційного суспільства як ключовий напрямок виходу з фінансової кризи.

Тому в Програмі діяльності Кабінету Міністрів України “Подолання впливу фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток” вперше включено окремий підрозділ “Розбудова інформаційного суспільства”, в якому серед пріоритетних напрямів визначено: впровадження в усіх органах виконавчої влади систем електронного документообігу та цифрового підпису, створення умов для інтеграції інформаційних ресурсів державних органів усіх рівнів; забезпечення відкритості інформації та збільшення різноманітності та кількості послуг, що надаються населенню та суб’єктам господарювання державними органами з використанням електронних засобів та Інтернету; підвищення ефективності формування та виконання Національної програми інформатизації; розроблення проекту Державної цільової програми впровадження в органах державної влади програмного забезпечення з відкритим кодом; створення нової та вдосконалення чинної нормативно-правової бази у сфері інформатизації; гармонізація із стандартами ЄС стандартів на ІТ- продукцію та ІТ- послуги. В проекті стратегічного документу “Україна 2020: Стратегія національної модернізації”, розробленого Мінекономіки за участю інших центральних органів виконавчої влади та Державною установою “ Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України” також передбачено окремий підрозділ з вищевказаних питань. В той же час на реалізацію функцій управління та регулювання в цій сфері виділяється найменше фінансів порівняно з будь-якою іншою сферою,

хоча гуртовий продаж обчислювальної техніки в Україні, який передбачає й її власне складання, займає перші рядки у складі ВВП.

Проведений аналіз показав, що тільки 0,5 % від 300 млн. грн., передбачених центральним органам державної влади у 2009 році в державному бюджеті на проекти у сфері інформатизації, виділено Держкомінформатизації на реалізацію функції управління в цій сфері, що є найгіршим показником серед усіх ЦОВВ (Держспоживстандарт-53%, Держлісгосп-69,3%, Держкомстат-87,1%, Держкомзем-67,9%, Мінтрансзв'язку-38,8%, Мінрегіонбуд-62,8% тощо).

Сфера інформатизації та розвитку інформаційного суспільства як і інші сфери внаслідок фінансової кризи зазнала втрат в Україні, але їх масштаби значно менші ніж в інших сферах таких, наприклад, як будівництво, металургія, транспорт або хімічна промисловість. Причини такого стану, основні виявлені тенденції, конкретна та детальна інформація наводяться в доповіді та її додатках.

Одним з результатів 2008 року, спрямованих на удосконалення системи управління сферою інформатизації та розвитку інформаційного суспільства, було створення Державного комітету інформатизації України, призначення керівника Національної програми інформатизації, створення Міжвідомчої ради з питань розвитку інформаційного суспільства тощо. В той же час відсутність сьогодні Національної системи індикаторів (показників) з розвитку інформаційного суспільства обмежує можливості об'єктивізації державного управління сферою інформатизації та розвитком інформаційного суспільства, не дозволяє оцінити його ефективність, унеможлює моніторинг державної політики та державного управління в цій сфері. В умовах кризи та вкрай обмежених ресурсів актуальною проблемою є застосування механізмів незалежної експертизи програм та проектів інформатизації на етапі формування проекту державного бюджету України та впровадження в органах державної влади програмного забезпечення з відкритими кодами. В доповіді наводяться конкретні заходи, спрямовані на вирішення вищевказаної проблеми, та ефект від їх впровадження.

У звітному періоді було завершено підготовчий етап з впровадження в органах виконавчої влади електронного документообігу на базі електронного цифрового підпису, а саме: розроблено комплекс єдиних форматів та протоколів електронного документообігу та електронного цифрового підпису, формування яких відбувалось за широкою участю представників бізнесу, науковців та спеціалістів центральних органів виконавчої влади та Національного банку України; офіційно визначено порядок електронного обміну службовими документами, що вводиться з вересня 2009 року для органів виконавчої влади. Зазначені заходи дозволяють інтегрувати різноманітні інформаційні та інформаційно-аналітичні системи, забезпечити їх сумісність та ефективну взаємодію, створюють передумови для впровадження сучасних технологій державного управління, насамперед на базі електронного урядування. В системі цифрового підпису вперше здійснені процедури повторної акредитації центрів сертифікації ключів, з'явився такий важливий її елемент як засвідчувальний центр Національного банку України, відбуваються

заходи з модернізації її центрального елементу - програмно-технічного комплексу центрального засвідчувального органу. Але останній потребує негайних заходів, спрямованих на забезпечення його як традиційного цілодобового функціонування, так і в умовах надзвичайних ситуацій, а також завершення його модернізації у напрямку надання нових послуг в системі електронного цифрового підпису та впровадження в ній єдиних форматів та протоколів. Колізії, що виникли в цій системі у 2008-2009 роках внаслідок недосконалості чинної нормативно – правової обумовили необхідність її суттєвого доопрацювання, здійснення конкретних заходів з підвищення, обґрунтованості, відкритості та прозорості прийняття рішень в цій сфері.

Розвиток національних електронних інформаційних ресурсів – це один з головних напрямків розвитку інформаційного суспільства в Україні, основа інформаційної безпеки держави та надання громадянам електронних інформаційних, адміністративних та інших послуг, забезпечення інформаційного суверенітету України. Незважаючи на позитивну динаміку розвитку електронних інформаційних ресурсів в Україні невирішеними хронічними проблемами залишаються відомчий підхід до їх створення, значне дублювання інформації, відсутність єдиних стандартів та несумісність ресурсів, складність доступу тощо. Внаслідок такого стану сьогодні відсутня можливість надання інтегрованих державних послуг, у тому числі, адміністративних послуг електронними засобами. Нормативно – правова складова вирішення цієї проблеми передбачає прийняття концепції та стратегії впровадження електронного урядування, державної програми створення національного дিপозитарію та інших заходів.

Розвиток телекомунікацій в Україні відбувається в загалом оптимальному на сьогоднішній день напрямку – поступового впровадження інноваційних технологій, зокрема мереж останнього покоління, розрахованих на чимдалі глибшу конвергенцію інформаційних, мультимедійних, комп'ютерних форматів та сервісів. Основне завдання держави на даній стадії розвитку мережі Інтернет та її національного сегменту в Україні вбачається у подальшому розвитку та оптимізації відповідної нормативно-правової бази.

В доповіді розглядаються і інші проблемні питання у сфері інформатизації та розвитку інформаційного суспільства, пропонуються конкретні шляхи їх розв'язання, наводяться результати аналізу стану цієї сфери, що ґрунтуються на широкому статистичному матеріалі та результатах опитувань.

1.1 Місце України в глобальній інформаційній спільноті. Система вимірювання стану розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Однією з невирішених актуальних проблем ефективного формування та реалізації державної політики інформатизації та розвитку інформаційного суспільства залишається відсутність офіційно визнаної національної системи

індикаторів (показників) оцінки цих процесів та в цілому системи вимірювання стану інформатизації та розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Статистичні спостереження Держкомстату не відповідають потребам державного управління в цих сферах по повноті, точності, достовірності, оперативності, функціональності тощо даних, а також не орієнтовані на аналіз ефективності виконання стратегій, планових та програмних документів в цій сфері. Інформація від учасників ринку ІКТ в основному носить несистемний, фрагментарний, часто суб'єктивний характер. Опитування та аналіз, що здійснюються в цій сфері Держкомінформатизації, Держкомтелерадіо, Держзв'язку, Держпечзв'язку та інші органи виконавчої влади є обмеженими, стосуються в основному тільки окремих питань стану інформатизації органів виконавчої влади та недостатньо узгоджені між собою.

В Україні широко користуються результатами оцінок різних міжнародних організацій, сформованих на базі різних підходів та методик, що не враховують особливості нашої країни, її визначальних документів з питань інформатизації та розвитку інформаційного суспільства.

Тому серед пріоритетних напрямів державної політики інформатизації та розвитку інформаційного суспільства, визначених в Програмі діяльності Кабінету Міністрів України "Подолання впливу фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток" та розпорядженні Кабінету Міністрів України від 15.08.2007 № 653-р «Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки", є розробка Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства.

Держкомінформатизації спільно з Держкомстатом створена міжвідомча робоча група з питань моніторингу інформаційного суспільства, а в рамках Національної програми інформатизації започатковано проект «Здійснити заходи щодо запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства.», серед результатів якого мають бути:

- Методичні рекомендації щодо запровадження Національної системи індикаторів (індексів) розвитку інформаційного суспільства;
- Методика оцінювання стану розвитку інформаційного суспільства в Україні на основі Національної системи індикаторів;
- Методика формування узагальнених показників розвитку інформаційного суспільства на основі Національної системи індикаторів;
- Методика оцінювання ефективності державної політики та державного управління розвитком інформаційного суспільства;
- Прогноз розвитку інформаційного суспільства в Україні на період до 2015 року;
- Методичні рекомендації щодо прогнозування перспектив розвитку інформаційного суспільства;
- Пропозиції Держкомстату щодо внесення змін до системи державних статистичних спостережень з питань інформатизації та розвитку

інформаційного суспільства: структури, механізмів, джерел інформації, проектів форм Державних статистичних спостережень та інструкцій до них

В якості інтегрованої характеристики рівня розвитку інформаційного суспільства або його структурних елементів використовуються композитні ІКТ-індекси (е-індекси), побудовані на базі наборів ІКТ-індикаторів, при цьому вибір індикаторів і методика побудови індексу в значній мірі залежить від обраних пріоритетів. До основних індикаторів експерти включають, наприклад, індикатори стану доступу до телекомунікаційної (ТК) інфраструктури: доступ населення й суспільства до радіо, телефону, ПК, Інтернет; у шкіл – до ПК, Інтернет; у медичних установ, місцевої влади й уряду – до телефону, ПК, Інтернет.

Існує більше двадцяти різних е-індексів, найбільш відомим з яких є:

- індекс Цифрової Спроможності або цифрової перспективи (Digital Opportunity Index, DOI), розроблений ITU в межах WPIIS;
- індекс цифрового доступу (Digital Access Index, DAI), ITU;
- індекс мережної готовності (The World Economic Forum's Networked Readiness Index (NRI);
- індекс інформаційного суспільства (Information Society Index, ISI), компанія IDC.;

За результатами дослідження, проведеного Economist Intelligence Unit на замовлення Business Software Alliance (BSA), у 2008 році Україна посіла **57-е** місце у світі в "Індексі конкурентоспроможності в галузі ІТ", поступившись однією позицією, порівняно з 56-м місцем у рейтингу за 2007 рік.

У дослідженні, яке проводиться вже другий рік поспіль, для 66 країн світу визначається і проводиться порівняння показників в галузі ІТ, від яких найбільшою мірою залежить рівень її конкурентоспроможності.

Згідно з Economist Intelligence Unit, для створення сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності має бути збалансована державна підтримка ІТ, без перешкод для роботи ринкових механізмів.

Підсумки 5-річного дослідження рівня розвитку ІКТ 154 світових країн підвів Міжнародний телекомунікаційний союз (International Telecommunication Union). Дослідження охопило період з 2002 по 2007 р. Для визначення рівня розвитку ІІКТ використовувалася комплексна система з 11 індикаторів, що оцінюють доступність технологій, їхнє використання й ІТ- навички, якими володіє населення в кожній окремо взятій країні.

Дослідники прийшли до висновку, що найбільш високим рівнем розвитку ІКТ-сектора відрізняються країни Північної й Західної Європи, а також Північноамериканського регіону.

Україна перебуває на **51-у** місці, на 50-му - Росія.

Інші колишні союзні республіки, особливо азійські, розташувалися в таблиці нижче. Білорусія зайняла 54-й рядок, Казахстан - 69-й, на 72-у місці Вірменія, на 80-у - Грузія, на 86-у - Азербайджан і так далі.

За результатами дослідження експерти розділили всі країни на чотири великі групи: з максимально високим рівнем розвитку ІКТ, високим, середнім і низьким. Україна увійшла в другу групу поряд з Росією, Білорусією й багатьма східноєвропейськими країнами колишнього соцтабору.

Країна	Місце в 2007 році	IDI 2007	Місце в 2002 році	IDI 2002
Швеція	1	7,5	1	6,05
-	-	-	-	-
Росія	50	3,83	52	2,71
Україна	51	3,8	59	2,5
Малайзія	52	3,79	50	2,74
-	-	-	-	-
Нігер	154	0,82	154	0,51

Опублікований в березні 2009 року на сайті Всесвітнього економічного форуму черговий восьмий щорічний Всесвітній звіт з інформаційних технологій містить рейтинг країн відповідно до Індексу мережної готовності (The World Economic Forum's Networked Readiness Index (NRI)).

Звіт підготовлений у рамках Всесвітнього економічного форуму у співпраці з INSEAD (провідна міжнародна бізнес-школа) за фінансової підтримки Cisco Systems.

Рейтинг знову очолюють Данія та Швеція. Україна займає 62-місце. А за попередній рік – 70.

The Networked Readiness Index 2008–2009 rankings

2008–2009 rank	Country/Economy	Score
1	Denmark	5.85
-	-	-
59	Brazil	3.94
60	Azerbaijan	3.93
61	Turkey	3.91
62	Ukraine	3.88
63	Brunei Darussalam	3.87
64	Colombia	3.87
-	-	-
74	Russian Federation	3.77

-	-	-
134	Chad	2.44

У Додатку 1.1.1 наведена більш детальна інформація щодо Networked Readiness Index для України за інформацією сайту Всесвітнього економічного форуму.

З наведених вище матеріалів видно, що різні ІКТ-індекси розміщують Україну приблизно на однаковому рівні розвитку інформаційного суспільства – з 50-го по 60-е місце серед інших країн світу. Очевидно, що для країни, яка має власну історію розвитку базових засад інформаційного суспільства, включаючи діяльність всесвітньо відомої школи кібернетики, країни, яка готує і має значну кількість висококваліфікованих фахівців з ІКТ, математики, кібернетики такий рейтинг не може бути прийнятним.

Для підвищення ефективності реалізації стратегій, планових та програмних документів з питань розвитку інформаційного суспільства необхідне, в тому числі, впровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства, здійснене на основі створення єдиної системи моніторингу інформаційного простору, у якій циркулюватиме актуальна інформація від органів державної статистики, інститутів інформаційного суспільства, асоціацій та інших розробників і користувачів інформаційних технологій.

З цією метою Держкомінформатизації в рамках Національної програми інформатизації у 2009 році організоване виконання завдань із здійснення заходів щодо запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства та створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку інформаційного суспільства. В рамках програми удосконалення державної статистики, підтриманою Світовим банком, передбачене розроблення методології статистики інформаційного суспільства.

1.2 Основні результати реалізації стратегії розвитку інформаційного суспільства та рекомендацій Парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Рекомендаціями парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленими постановою Верховної Ради України від 01.12.2005 № 3175, було рекомендовано розробити із залученням представників наукових установ і громадських організацій, провідних фахівців та підприємців сфери інформаційно-комунікаційних технологій національну стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні та план дій з її реалізації. З цією метою був розроблений і на початку 2007 року прийнятий Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (далі – Основні засади) та розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2007 № 653-р «Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України "Про Основні засади

розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" (далі – План заходів).

У 2008 році на виконання п. 7 Постанови Кабінету Міністрів України від 26.03.2008 року № 272 "Про утворення Державного комітету інформатизації України" було розроблено проект розпорядження Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки".

Прийняття акта (розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.05.2009 № 512-р) дозволило більш чітко закріпити відповідальність органів виконавчої влади за забезпечення реалізації конкретних заходів шляхом актуалізації завдань та переліку відповідальних у Плані заходів. Законодавчо закріплена відповідальність за заходи, що знаходяться у компетенції Комітету право, у рамках повноважень, визначених Положенням про Комітет, чинити дії, спрямовані на реалізацію цих заходів.

Планом Заходів передбачено 15 заходів, виконання яких мало бути завершено у 2008 році. Кількість заходів, виконання яких має здійснюватись постійно або протягом усього терміну, на який складено План Заходів, загалом становить також 15. Розподіл зазначених заходів між головними виконавцями - органами виконавчої влади наведено у таблиці 1.2.1.

Таблиця 1.2.1

Розподіл заходів Плану заходів між відповідальними за їх виконання органами виконавчої влади

№	Орган виконавчої влади, який призначено відповідальним, згідно Плану Заходів	Кількість закріплених заходів			
		завершення виконання яких передбачено у 2008 році	таких, які мають виконуватись постійно	виконання яких має здійснюватись протягом усього періоду, на який розраховано План Заходів	разом
1	Держкомінформатизації	6	2	2	10
2	Держкомтелерадіо	3	2	1	6
3	Міносвіти	3	-	1	4
4	Мінтрансв'язку	1	1	1	3
5	Центральні та місцеві органи виконавчої влади	1	2	-	3
6	Мінекономіки	1	-	1	2

7	Держспецзв'язку	-	-	2	2
	Разом	15	7	8	30

Контроль за виконанням Заходів здійснює Держкомінформатизації шляхом опитування відповідальних виконавців та подання щорічного узагальненого звіту до Кабінету Міністрів.

Більшість органів виконавчої влади подали у межах компетенції, розгорнуту та детальну інформацію по суті питань. До найбільш значущих з виконаних у 2008 році заходів можна віднести наступні:

- Сприяння реалізації пілотного проекту з надання юридичним та фізичним особам адміністративних послуг на основі електронної інформаційної системи "Електронний регіон" в Одеській області. Розпорядженням голови облдержадміністрації від 12.07.2008р. № 423/А-2008 утворено робочу групу зі сприяння впровадженню пілотного проекту. Робоча група 30.07.2008р. прийняла комплексний план впровадження пілотного проекту та визначила адміністративний район (Приморський район м. Одеса) проведення пілотного проекту та перелік електронних адміністративних послуг (подання звітності), що буде реалізований. У ході реалізації зазначеного пілотного проекту в обласній державній адміністрації утворено регіональну систему захищеної електронної пошти органів виконавчої влади, яка є транспортною мережею проекту.
- Створення веб-порталу електронних каталогів періодичних друкованих видань України та зарубіжних країн. Державним підприємством "Преса" впроваджено послугу "Передплата on-line" (приймання передплати через мережу Інтернет) на вітчизняні періодичні видання для передплатників України та на українські видання для передплатників СНД та далекого зарубіжжя. Розроблена та впроваджується дослідна експлуатація системи "Передплата on-line" на зарубіжні періодичні видання для передплатників України.
- Здійснення заходів щодо подальшої розбудови національної науково-освітньої телекомунікаційної мережі та її інтеграції до Транс'європейської електронної науково-освітньої мережі GEANT. Організація каналу передачі даних Київ-Варшава-Познань забезпечила доступ України до пан-Європейської науково-освітньої мережі GEANT на швидкості до 155 мб/с.

Головною проблемою виконання Плану заходів залишається недостатність фінансування, яка стала ще більш істотною з урахуванням ускладнення фінансово-економічного становища України у 2008 році. Зокрема, відповідно до п. 25 Плану заходів, Держкомтелерадіо планувалось у 2008 році створити електронний реєстр видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції, інформаційних агентств, друкованих засобів масової інформації та забезпечити доступ до них через Інтернет. З цією метою було розроблено технічне завдання на створення програмно-технічного комплексу

ведення реєстру. Однак через відсутність коштів роботи по створенню програмно-технічного комплексу не проводились.

Також через нестачу фінансування не було належним чином виконано пункти 10 та 11 Плану заходів. Пунктом 10 передбачалось забезпечити збільшення обсягів фінансування Національної програми інформатизації з включенням до її складу всіх програм та проектів інформатизації, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів. Відповідно до статті 2 Закону України «Про Національну програму інформатизації», з метою консолідації усіх робіт з інформатизації органів державної влади в межах Національної програми інформатизації, у 2008 році до розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.08.2008 № 1211-р «Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2008 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування» було включено 18 бюджетних програм з інформатизації органів державної влади на загальну суму 626,1 млн. грн. та 37 проектів, які мали виконуватись за рахунок коштів бюджетної програми „Національна програма інформатизації” (9,01 млн. грн.). У 2008 році фінансування Національної програми інформатизації не було здійснено.

Згідно п. 11 Плану заходів до Національної програми інформатизації у 2008 році було включено завдання «Здійснити заходи щодо запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства», виконання якого не було здійснено через відсутність коштів. Зазначене завдання увійшло до переліку завдань НПП на 2009 рік, станом на липень 2009 року оголошено тендер на закупівлю цієї послуги за державні кошти. Проте затримка майже на рік має істотний негативний вплив на моніторинг та прогнозування розвитку інформаційного суспільства, комплексно здійснити які буде фактично неможливим ще протягом певного часу.

Тому своєчасне фінансування програм і проектів інформатизації є вкрай важливим, особливо у контексті специфіки сфери ІТ, яка змінюється майже щоденно.

У 2009 році Планом Заходів передбачено завершення 16 заходів, що, з урахуванням економічної кризи, яка триває у державі, потребує докладання з боку, в першу чергу, головних виконавців більш значних зусиль та відповідального підходу до їх реалізації.

Враховуючи, що Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (далі – Основні засади) не є стратегією розвитку інформаційного суспільства, в Україні актуальним залишається її розробка та впровадження, формування національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства, методики оцінки ефективності реалізації цієї стратегії та її подальше трансформування у відповідні програмні, планові та бюджетні документи.

Більш докладна інформація про виконання Плану заходів у 2008 році міститься у Додатку 1.2.1.

1.3 Національна програма інформатизації як інструмент розбудови інформаційного суспільства, невирішені проблеми, їх причини та шляхи вирішення.

Основні стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні визначені Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки”. Одним з пріоритетів науково-технічного та інноваційного розвитку України, визначених цим законом, є необхідність збільшення фінансування Національної програми інформатизації (далі – НПІ) з включенням до її складу всіх проектів інформатизації, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України.

З метою виконання вимог законодавства у сфері інформатизації, а також удосконалення механізмів формування та виконання НПІ за період з II півріччя 2008 року по I півріччя 2009 року було розроблено шість нормативно-правових актів, спрямованих на удосконалення механізмів формування та виконання НПІ, забезпечення більш дієвої координації робіт у сфері інформатизації, підвищення ефективності інформаційної взаємодії органів державної влади, а саме:

постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2008 № 912 „Про керівника Національної програми інформатизації” призначено керівника НПІ для здійснення управління і контролю за процесами формування, виконання та коригування НПІ;

постановою Кабінету Міністрів України від 02.04.2009 № 294 введено в дію нову редакцію Порядку проведення експертизи Національної програми інформатизації та окремих її завдань (проектів), якою доповнено принципи проведення експертизи, удосконалено вимоги до організації робіт з проведення експертизи НПІ, уточнено об’єкти, суб’єкти експертизи та основні напрями експертизи, визначено основні вимоги до роботи експертів та підготовки висновків;

розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.06.2009 № 636-р “Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2009 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування”, визначено перелік проектів загальнодержавного значення, основними результатами виконання яких мають стати: аналіз ринку програмного забезпечення та вплив на його розвиток впровадження в суспільстві вільного програмного забезпечення; дослідження шляхів впровадження програмного забезпечення з відкритим кодом в органах державної влади України; здійснення заходів щодо запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства та комплекс методичних документів та практичних рекомендацій щодо моніторингу стану розвитку інформаційного суспільства на базі сформованої системи індикаторів; висновки щодо відповідності завдань (проектів) Національної програми інформатизації пріоритетним напрямкам державної політики у сфері інформатизації, сучасному рівню та тенденціям розвитку інформатизації в світі.

постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2009 № 738 внесені зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 4 лютого 1998 р. № 160 “Про заходи щодо посилення контролю за обґрунтованістю проектів інформатизації діяльності центральних органів виконавчої влади” з метою якого є приведення діючої нормативно-правової бази у відповідність до нових документів нормативного та організаційного характеру, що регулюють відносини суб’єктів НПП;

розроблено та внесено на розгляд в Верховну Раду України проект Постанови Верховної Ради України “Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2009 - 2011 роки” (реєстр. номер 3286 від 26.06.2008), метою якого є реалізація єдиної державної політики у сфері інформатизації та забезпечення створення і впровадження елементів національної інформаційної інфраструктури України та створення умов для соціально-економічного розвитку держави;

розроблено, узгоджено із заінтересованими органами та надіслано до Мін’юсту для здійснення правової експертизи проект постанови Кабінету Міністрів України “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 4 лютого 1998 р. № 121”, метою якої є підвищення рівня координації, організації, та в цілому, ефективності формування та реалізації державної політики і державного управління у сфері інформатизації шляхом здійснення управління і контролю за процесами формування, виконання та коригування НПП.

Прийняття зазначених актів дасть змогу сконцентрувати та спрямувати державні кошти на підвищення ефективності державного управління з впровадженням комплексної інформатизації органів державної влади.

Слід зазначити, що у 2008 році з метою консолідації усіх робіт з інформатизації органів державної влади в межах НПП та відповідно до статті 2 Закону України “Про Національну програму інформатизації” Держкомінформатизації було включено до розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.08.2008 № 1211-р “Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2008 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування” 18 бюджетних програм з інформатизації органів державної влади на загальну суму 626,2 млн. грн. та 37 проектів, які мали виконуватись за рахунок коштів бюджетної програми „Національна програма інформатизації” (9,01 млн. грн.).

Міністерством фінансів у 2008 році, незважаючи на відповідні доручення Уряду, не було здійснено перерозподіл коштів, передбачених Розпорядженням. Фактично у 2008 році на виконання бюджетної програми „Національна програма інформатизації” було профінансовано лише 0,54 млн. грн. (Міністерство транспорту та зв’язку України), а решта державних замовників НПП бюджетні асигнування не отримали, що призвело до невиконання ними проектів НПП, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.08.2008 № 1211-р.

У поточному році до розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.06.2009 № 636-р “Про затвердження переліку завдань (проектів)

Національної програми інформатизації на 2009 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування” з позначкою включено 15 бюджетних програм, які виконувались в 2008 році, на загальну суму 301,0 млн. грн. та 5 проектів, які мають виконуватись за рахунок коштів бюджетної програми „Національна програма інформатизації” (0,901 млн. грн.).

Тобто, **обсяг фінансування робіт з інформатизації**, передбачений Державним бюджетом України на 2009 рік у порівнянні з минулими роками зменшився у **2 рази за бюджетними програмами з інформатизації органів державної влади та у 10 разів за бюджетною програмою „Національна програма інформатизації”**, що не дозволить у 2009 році забезпечити виконання в її межах значної кількості інтегруючих проектів інформатизації органів державної влади *та визначити на сьогодні Національну програму інформатизації як один з інструментів розбудови інформаційного суспільства.*

За результатами проведеного Держкомінформатизації аналізу змістовних частин проектів інформатизації минулого року встановлено, що 50% коштів державного бюджету на виконання проектів інформатизації було спрямовано органами державної влади на закупівлю обчислювальної техніки та інших технічних засобів, 31% - на створення та модернізацію існуючої інфраструктури і лише близько 3% - на створення інформаційних ресурсів та розробку програмного забезпечення. Основні напрями використання коштів державного бюджету в 2008 році на виконання проектів інформатизації органів державної влади наведені у додатку 1.3.1 .

З урахуванням того, що середня забезпеченість центральних органів виконавчої влади комп’ютерною технікою в першому півріччі 2008 року складала практично 100% (при цьому, сучасні стаціонарні комп’ютери у центральних органах виконавчої влади склали близько 66% загальної кількості, а у місцевих – 70%), наведені факти свідчать про нераціональне використання бюджетних коштів. Такого можна було б уникнути за умови залучення Держкомінформатизації до аналізу бюджетних запитів органів державної влади на етапі формування проекту держбюджету.

Слід звернути увагу, що аналіз використання коштів держбюджету на виконання робіт з інформатизації за останні роки свідчить, що в середньому 60% зазначених коштів витрачалось на фінансування проектів інформатизації органів фінансової та грошової системи, системи державного фінансово-економічного контролю. Динаміка фінансування проектів інформатизації органів фінансової та грошової системи, системи фінансово-економічного контролю в 2007 та 2008 роках наведена у додатку 1.3.2.

Існуюча практика формування видатків на інформатизацію органів державної влади призводить до неможливості достатньої координації процесів інформатизації з боку Генерального державного замовника НПП, оскільки потреба в коштах на виконання заходів з інформатизації, які здійснюються органами державної влади за окремими бюджетними програмами, формується безпосередньо Мінфіном без залучення Генерального державного замовника НПП. Більшість проектів з інформатизації виконується в межах тих чи інших бюджетних програм, тому Генеральний державний замовник НПП свої функції

здійснює лише щодо певної частини бюджетних програм з інформатизації, визначених Мінфіном, що призводить до нерівномірного розподілу коштів держбюджету на фінансування заходів з інформатизації, ставить органи державної влади в нерівні умови щодо досягнення кінцевих результатів.

Крім того, щороку Генеральним державним замовником НПІ проводиться аналіз проектів законів про Державний бюджет України на наступний рік в частині видатків на інформатизацію, за результатами якого готуються та надсилаються до Мінфіну пропозиції до відповідної статті держбюджету, якою визначається перелік бюджетних програм органів державної влади, що належать до сфери інформатизації та підлягають погодженню з Генеральним державним замовником НПІ. Але жодного разу такі пропозиції не були враховані Мінфіном.

Динаміка виділення коштів держбюджету на виконання робіт з інформатизації протягом останніх років свідчить, що обсяги фінансування бюджетних програм, віднесених Мінфіном до інформатизації, значно перевищують обсяги фінансування безпосередньо бюджетної програми „Національна програма інформатизації”. Так, загальний обсяг фінансування НПІ у порівнянні із загальним обсягом фінансування бюджетних програм з інформатизації становить лише 1,6%. Це не дає змогу формувати та фінансувати проекти інформатизації загальнодержавного значення.

Також слід зауважити, що при розробці проекту постанови Верховної Ради України “Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2009 - 2011 роки” (реєстраційний № 3286 від 10.10.2008) та у розпорядженні Кабінету Міністрів України від 27.08.2008 № 1211-р “Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2008 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування” до складу НПІ, у порядку, передбаченому постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 № 1352 „Про затвердження Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації” були передбачені завдання (проекти) з питань інформатизації охорони здоров'я, у тому числі розвитку телемедицини; створення єдиної бази даних культурних цінностей, доступної через Інтернет; створення і функціонування Єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи правоохоронних органів; впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у видавничу сферу; формування національної інфраструктури геопросторових даних; створення бази даних особових справ державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування; створення системи моніторингу та прогнозування стану навколишнього природного середовища у системі Держводгоспу; створення інформаційно-аналітичної системи управління лісовим господарством на базі геоінформаційних технологій; інформатизації діяльності органів місцевого самоврядування”.

До основних невирішених проблем при формуванні та реалізації НПІ можна віднести:

недостатній рівень повноважень Генерального державного замовника НПІ для забезпечення ефективної взаємодії з Міністерством фінансів щодо

формування переліку бюджетних програм з інформатизації органів державної влади, передбачених Законом України про Державний бюджет на відповідний рік, що унеможливило виконання у повному обсязі функцій Генерального державного замовника НПП в частині координації діяльності щодо визначення пріоритетних напрямків у сфері інформатизації;

потребу вдосконалення існуючих механізмів формування та реалізації НПП з метою консолідації бюджетних коштів та їх раціонального використання на інформатизацію з бюджетів усіх рівнів для уникнення їх розпорошення по різних цільових програмах;

вкрай обмежений обсяг фінансування НПП, склад проектів якої спрямовано на розробку та впровадження інтегруючих та типових рішень призводить до того, що проекти інформатизації стратегічного спрямування не виконуються в повному обсязі і впровадження результатів їх виконання не дає очікуваної ефективності, зокрема, відсутність типових рішень змушує органи державної влади розробляти свої технології щодо створення систем електронного документообігу, створення інформаційно-аналітичних систем, тощо; недостатня система національних стандартів з інформаційних технологій, гармонізованих із ISO/IEC та CEN/CENELEC стандартами, не сприяє розширенню експортного потенціалу відповідної сфери;

відсутність дієвого механізму реалізації загальнонаціональних проектів інформатизації, які мають масштабне і визначальне значення для держави та потребують інтенсивної міжвідомчої та міжрегіональної координації з боку Генерального державного замовника НПП, суттєво ускладнює їх започаткування та ефективну реалізацію, не сприяє їх раціональному використанню, а також унеможливило інтеграцію існуючих проектів або вимагає на це додаткових витрат;

недостатня штатна чисельність Генерального державного замовника НПП для здійснення процесу формування та виконання НПП, зокрема проведення експертизи та погодження проектів інформатизації органів виконавчої влади, які виконуються в межах НПП, регіональних та галузевих програм інформатизації.

Шляхами вирішення існуючих проблем мають стати:

збільшення обсягів фінансування бюджетної програми „Національна програма інформатизації”;

вжиття органами державної влади невідкладних заходів щодо формування галузевих програм інформатизації, забезпечення виконання відповідних проектів інформатизації лише в рамках таких програм;

залучення Генерального державного замовника НПП до розгляду бюджетних запитів органів державної влади з метою визначення належності до сфери інформатизації відповідних бюджетних програм;

внесення змін до штатної чисельності та структури Генерального державного замовника НПП в частині збільшення кількості фахівців, зайнятих у процесі формування та виконання НПП.

1.4 Формування кадрової політики з питань інформатизації та інформаційного суспільства. Ринок праці у сфері ІКТ та вимоги ринку щодо кваліфікації кадрів. Наукове та кадрове забезпечення сфери ІКТ

ІТ-сфера належить до найбільш динамічних та наукомістких сфер життєдіяльності суспільства та держави, тому у ній завжди існує потреба у кваліфікованих кадрах. На сьогодні практично кожна організація, незалежно від роду діяльності та форми власності, має потребу в автоматизації своєї роботи та підвищенні інформаційної та комп'ютерної грамотності свого персоналу.

Усе це накладає на кадрову політику сфери ІТ особливості, серед яких, зокрема, швидка зміна потреб у кваліфікації кадрів, активне використання аутсорсингу, віддаленої роботи. Оплата праці фахівців ІТ-сфери в середньому є однією з найвищих у порівнянні з іншими галузями, але нерідко роботодавці ІТ-сфери висувають високі вимоги до знань і умінь, якими мають володіти працівники.

За даними експертів з HR (людські ресурси), на ринку праці у сфері ІТ має місце дисбаланс якості попиту та пропозиції, тобто попри чималу кількість кадрів знайти робітника потрібної кваліфікації для роботодавця буває важко. У сьогоднішніх умовах швидкого розвитку ІТ для освоєння нових мов і технологій потрібно набагато більше часу. Окрім цього, роботодавці ІТ-сфери прагнуть залучати універсальних фахівців, які б змогли працювати на кількох напрямках. Тому нерідко мають проблеми з працевлаштуванням у ІТ-сфері саме вчорашні випускники.

За даними Державного центру зайнятості впродовж 2008 року роботодавцями було заявлено 6642 вакансій спеціалістів інженерно-технічної сфери, що на 3,1 відсотка більше ніж за 2007 рік. Чисельність осіб, що перебували на обліку в центрах зайнятості, як такі що шукають роботу в цій сфері діяльності, склала 5560 чоловік, з яких більше половини було працевлаштовано. Порівняно з 2007 роком показник працевлаштування зріс на 7,9 відсотка.

Дані щодо кількості вакансій, заявлених роботодавцями службі зайнятості та чисельність осіб, що перебували на обліку в центрах зайнятості, як такі, що шукають роботу, за 2007 та 2008 роки наведено у додатку 1.4.1. Наведені дані свідчать про посилення дисбалансу між кількістю вакансій в ІТ-сфері та чисельністю осіб, що шукали роботу – майже за усіма ІТ-професіями приріст кількості вакансій у звітному періоді порівняно з минулим мав місце, але він є недостатнім для того, щоб задовольнити попит, спровокований приростом чисельності осіб, що шукали роботу. Скоріш за усе, саме зростанням чисельності осіб, що шукали роботу за ІТ-професіями, пояснюється позитивна динаміка чисельності працевлаштованих осіб. Між зазначеними динаміками простежується кореляція, але зростання чисельності працевлаштованих осіб є меншим, ніж зростання кількості тих, хто шукав роботу.

Важливо зауважити, що певні негативні тенденції працевлаштування на ринку ІТ є віддзеркаленням наслідків ускладнення загального фінансово-економічного становища в Україні у 2008 році. Структурно питома вага ІТ-спеціалістів у загальній кількості осіб, що шукали роботу протягом звітного періоду, не зросла, й залишилась на рівні 0,2%.

Дослідження ринку праці на початку 2009 року серед програмістів в українських компаніях показало (www.developers.org.ua), що з настанням "кризового періоду" (із грудня 2008 року) в 61% працівників нічого не змінилося, 18% стали більше працювати за ті ж гроші, 4% - були звільнені, а 8% - перемінили роботу із власної ініціативи. Крім того, 3% працівників відправили у відпустку за свій рахунок, а 2% - скоротили робочий тиждень. При цьому, якщо в грудні за міжбанківським курсом валют одержували зарплати 19% працівників, то в березні поточного року - 28%. Також збільшився відсоток зарплат, прив'язаних до курсу НБУ - з 19% до 24%. А от зарплат, прив'язаних до "літнього курсу" (4, 85-5,5 грн. за \$1), стало набагато менше. Так, у грудні їх було 23%, а вже в березні - 14%. Також ІТ-фахівцям у березні почали рідше платити стовідсоткову "білу" зарплату: 10% зарплат проти 19% у грудні. Разом з тим, незважаючи на невтішні прогнози, у березні 78% співробітників заявили, що в них все відмінно, 11% працівників (проти 22% у грудні) очікують скорочень у своїх компаніях, але в інших відділах, а 8% (проти 9%) чекають скорочень саме у своїх підрозділах.

Наукове та кадрове забезпечення сфери ІКТ в Україні є традиційно досить потужним. За даними ВАК України, наведеними більш детально у Додатку 1.4.2, протягом 2008 та I кварталу 2009 року за спеціальностями, які належать до ІТ-сфери, було захищено 39 докторських та 256 кандидатських дисертаційних робіт. 14 осіб отримали вчене звання старшого наукового співробітника у вищезазначених спеціальностях. Понад половина усіх отриманих наукових звань серед зазначених спеціальностей припадає на три: "Інформаційні технології", "Математичне моделювання та обчислювальні методи", "Комп'ютерні системи та компоненти".

В Національній академії наук України у галузі фундаментальних і прикладних розробок в ІТ сфері працює близько 1500 науковців, серед яких біля 200 докторів і понад 500 кандидатів наук. У 2008 р. в НАН України виконувалося близько 250 наукових і науково-технічних проектів у сфері інформаційних технологій.

Крім того, розвиток ІТ-сфери безпосередньо в рамках НАН України організовує постійно діюча Координаційна рада НАН України з питань інформатизації (згідно концепції Програми інформатизації НАН України).

Окрім науковців, кадрове забезпечення сфери ІТ поповнюється й молодими фахівцями. Чисельність студентів, які завершили початковий та завершальний цикли навчання та здобули відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень у 2008 році, за даними Держкомстату, наведеними у додатку 1.4.3, становить 68433 особи, що складає 7,3% від загальної чисельності випускників. Понад половину з цієї кількості становлять випускники спеціальностей "Комп'ютерна інженерія", "Комп'ютерні науки" та

"Автоматизація комп'ютерно-інтегрованої технології". За даними американської компанії BrainBench, Україна займає 4_е місце у світі по числу кваліфікованих ІТ-професіоналів, а в перерахуванні на душу населення – 2-е місце після США.

Суттєвою проблемою, яка негативно впливає на підготовку кадрів для ІКТ-сфери, є матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, особливо шкіл. Дані Держкомстату свідчать про те, що на початок 2008 – 2009 навчального року 13 661 або 65,1% від загальної кількості денних загальноосвітніх навчальних закладів мали навчальний кабінет з інформатики та обчислювальної техніки. У цих кабінетах обладнано комп'ютерами 152 468 робочих місць, що з урахуванням чисельності учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів дає показник у середньому майже 30 учнів на одне місце у навчальному кабінеті.

Рівень забезпечення шкіл комп'ютерними класами загалом по країні становить 93%. При цьому має місце значний дисбаланс по регіонам. Так в Дніпропетровській області це 133%, Херсонській – 111%, Київській – 102%, в місті Севастополі – 110%. В той же час в Тернопільській області – 54%, Хмельницькій – 57,9%, Львівській – 75% (з виступу Президента України В.А. Ющенко 06.08.2009 під час поїздки в Одеську область).

Підключення до мережі Інтернет мають 8 957 навчальних закладів зазначеної категорії, тобто 42,7% загальної кількості. Безумовно, такий стан матеріально-технічного забезпечення не є сприятливим задля ефективного розвитку як кадрового забезпечення сфери ІТ, так і інформаційного суспільства України загалом. Отже на сьогодні вкрай необхідно прискорювати комп'ютеризацію навчальних закладів та підключення їх до мережі Інтернет, для чого залучати як кошти державного бюджету, так і ресурси компаній сфери ІТ.

Як було зазначено вище, кадрове забезпечення ринку ІТ має постійно удосконалюватись, переорієнтовуватись аби відповідати потребам сфери. Вищі навчальні заклади, підготовка фахівців у яких здійснюється кілька років, а оперативне корегування навчальних програм є майже неможливим, здатні надати первинну базу майбутньому фахівцеві сфери ІТ, допомогти визначитись із напрямком майбутньої діяльності у сфері. Але без додаткового удосконалення своїх навичок у обраному напрямі фахівець ІТ-сфери швидко опиниться неконкурентоспроможним. В вирішенні цього питання також необхідно залучати недержавні кошти ІТ-компаній, ІТ-об'єднань та ІТ-асоціацій до навчальних закладів, які допоможуть у підготовці фахівців з сучасними знаннями інформаційних та телекомунікаційних технологій.

Тому у цьому контексті стратегічно важливим для держави є, по-перше, розвиток методичної бази закладів освіти, по-друге, сприяння організації вузькопрофільних тренінгів та курсів підвищення кваліфікації.

Вирішення цих завдань, як і раніше, потребує:

- активізації участі інфокомунікаційних компаній в практичній підготовці студентів та розвитку матеріально-технічної бази сучасного обладнання кафедр у вищих навчальних закладах;

- розробки і запровадження постійно діючої системи моніторингу ринку праці щодо кількісних і якісних потреб в ІКТ-фахівцях, а також враховування його результати при визначенні державного замовлення.

У контексті обмежень фінансових ресурсів держави та підприємств, накладених кризовими явищами в економіці України, окрім вже згаданих заходів з оптимізації держзамовлення та актуалізації програм підготовки кадрів, особливу підтримку варто надати аутсорсингу та віддаленій роботі фахівців ІТ-сфери. Надання можливості працювати у будь-якій точці земної кулі, не виходячи з дому, по-перше, знизить відтік кваліфікованих українських фахівців за кордон, по-друге, дозволить мінімізувати витрати на підтримку робочих місць (оренда офісу, обслуговування робочих місць тощо), що у свою чергу зробить підприємства, які залучають ІТ-фахівців, більш конкурентоспроможними.

2. Розвиток інфраструктури інформатизації

2.1. Розвиток інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури

Операторами телекомунікацій усіх форм власності протягом 2008 року збудовано та введено в експлуатацію АТС загальною ємністю 228 тис. телефонних номерів, з них у сільській місцевості – 15,4 тис. номерів; виведено з експлуатації понад 161 тис. телефонних номерів морально-застарілого комутаційного обладнання. За 2008 рік ВАТ "Укртелеком" встановлено 330 тис. основних телефонів, з них пільговим категоріям – 40 тис.

Станом на 01.01.2009 кількість абонентів кабельного телебачення склала біля 3,5 млн., що на 7,7% більше ніж станом на 01.01.2008. Отже, на початок 2009 року 19,2% сімей України є абонентами кабельного телебачення, тоді як станом на 01.01.2008 – 17,8%.

Одним з пріоритетних напрямків розвитку телекомунікаційних мереж залишається будівництво сучасних волоконно-оптичних ліній зв'язку з впровадженням технологій CWDM та DWDM, розвиток мережі широкосмугового доступу, в тому числі безпроводового.

Операторами усіх форм власності у 2008 році збудовано та введено в експлуатацію 3,3 тис. км волоконно-оптичних ліній зв'язку (ВОЛЗ), з яких 2,3 тис. км - ВАТ "Укртелеком".

Продовжувалось будівництво зонних ВОЛЗ у Волинській, Донецькій, Івано-Франківській, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Рівненській, Сумській, Херсонській та Чернігівській областях. Протягом року виконувались роботи з розширення існуючих та будівництва нових вузлів широкосмугового доступу у 24 областях України, АР Крим, містах Києві та Севастополі, а також будівництво ВОЛЗ до них. Виконувались роботи з будівництва регіонально-транзитних та регіональних вузлів пакетної мережі передачі інформації IP/MPLS. Завдяки введенню додаткових трактів зі швидкістю 2,5 Гбіт/сек

збільшено пропускну спроможність транспортної мережі до регіональних вузлів IP/MPLS у м. м. Львів, Донецьк, Дніпропетровськ, Харків, Одеса.

Продовжується реконструкція телекомунікаційних мереж з використанням вітчизняного комутаційного обладнання. Спостерігається тенденція зменшення обсягів впровадження на телекомунікаційних мережах загального користування України комутаційного обладнання вітчизняного виробництва. Так, в 2008 році ВАТ “Укртелеком” введено в експлуатацію обладнання комутаційної системи „Дніпро” – 81 646 номерів, ЦСК „Сура” – 120 номерів, „Донець” – 974 номерів, ЦАТС „ЄС – 11” – 52 750 номерів, ЦАТС „Квант-Є” – 11 746 номерів, ЦАТС СТМ-256х – 3 168 номерів, комутаційної системи SI2000 – 10 375, комутаційної системи EWSD – 7 417 номерів, всього – 168 196 номерів. За оперативними даними ВАТ “Укртелеком” в I кварталі 2009 року введено в експлуатацію лише 495 номерів ЦАТС „ЄС – 11” та 13 216 номерів комутаційної системи SI2000. Інше вітчизняне обладнання в I кварталі 2009 року на мережах ВАТ “Укртелеком” не впроваджується.

Станом на 01.01.2009 з'єднання мультисервісної транспортної мережі ВАТ “Укртелеком” між центральним вузлом у м. Києві та Дніпропетровським, Донецьким, Одеським, Львівським, Харківським вузлами мають швидкість 5 Гбіт/сек. Транспортна мережа зв'язку з 20 обласними центрами, організована на базі технології DWDM, має швидкість до 3 Гбіт/сек.

Сегмент ринку послуг комп'ютерного зв'язку, зокрема надання доступу до мережі Інтернет, є найдинамічнішим серед інших сегментів телекомунікаційних послуг. Станом на 01.01.2009 чисельність Ітернет-аудиторії в Україні налічувала понад 10 млн. користувачів. Зберігається співвідношення розподілу користувачів мережі Інтернет по регіонах, де м. Київ продовжує займати позицію лідера.

За оціночними даними, станом на 01.01.2009 чисельність абонентів широкосмугового доступу до мережі Інтернет налічувала близько 1,5 млн. Рівень проникнення широкосмугового доступу перевищив 8 % від загальної кількості сімей в Україні.

ВАТ “Укртелеком” є лідером по кількості абонентів широкосмугового доступу - кількість користувачів послуги “ОГО”, яку надає товариство, складає на кінець 2008 року 513 тис.

З метою розширення можливостей широкосмугової мережі передавання даних та надання користувачам послуг безпроводового доступу до Інтернет в публічних місцях (готелях, аеропортах, виставкових центрах, кафе, учбових закладах, пунктах телекомсервісу і т.п.) ВАТ “Укртелеком” продовжувалось розгортання мереж безпроводового доступу за технологією стандарту 802.11(Wi-Fi). Протягом року введено в експлуатацію 865 об'єктів безпроводового доступу (в тому числі в сільській місцевості 115), на яких задіяно 1223 точки доступу (в тому числі в сільській місцевості 141). На разі мережа безпроводового доступу ВАТ “Укртелеком” розгорнута у містах Києві та Севастополі, АР Крим та в усіх областях України на 1195 об'єктах і нараховує понад 1750 точок доступу.

За 2008 рік ВАТ «Укртелеком» надано послуг зв'язку на 7 825 млн. гривень, в т.ч. послуг фіксованого зв'язку – 7 790 млн. грн. Середньомісячна доходність одного основного телефонного апарату за рік становила 51,5 грн., в т.ч. у населення – 36,5 грн., у споживачів інших категорій – 149,3 грн.

Протягом 2008 року введено в дію 850 тис. портів ADSL, з яких задіяно 535 тис., це у 2,5 рази більше, ніж на початок року. Середньомісячна доходність 1-го порта ADSL – 108 грн., що в 2,1 рази перевищує середньомісячну доходність одного основного телефонного апарату. В цілому, доходи від продажу комп'ютерних послуг склали 694 млн. грн. доходів, що в 1,6 рази більше ніж у минулому році, частка доходів у загальній сумі зросла з 5,3% до 8,9%.

На 32,9% збільшився обсяг доходів від послуг наданих бізнес-абонентам. Питома вага в загальній сумі доходів досягла 4,9% проти 3,6% у минулому році.

Загальний обсяг послуг зв'язку за період з 2005 по 2008 роки збільшився з 27,5 млрд. грн. до 45,8 млрд. грн., або - в 1,7 рази і становить понад 5 % від обсягу внутрішнього валового продукту країни.

У 2008 році доходи від реалізації послуг зв'язку всім споживачам зросли, у порівнянні з 2007 роком, на 14,5%, а населенню – на 14,3 %.

У загальному обсязі послуг, реалізованих споживачам операторами зв'язку у 2008 році, питома вага телекомунікаційних послуг складає близько 93,7%, або 42,9 млрд. грн., при цьому, спостерігається тенденція до незначного скорочення цієї частки доходів у загальному обсязі доходів за рахунок відповідного збільшення послуг поштового зв'язку.

За період з 2005 року по 2008 рік відбулося значне зростання обсягів наданих послуг на ринку телекомунікацій України, з 25,8- до 42,9 млрд. грн., тобто в 1,7 рази. При цьому спостерігалася стабільна тенденція до скорочення питомої ваги доходів від надання послуг фіксованого телефонного зв'язку й збільшення частки доходів від надання послуг мобільного зв'язку в загальній структурі доходів сфери телекомунікацій. За звітний період питома вага послуг мобільного зв'язку в загальному обсязі доходів сфери телекомунікацій зросла з 56,3- до 64,1 %. Водночас, питома вага послуг фіксованого телефонного зв'язку скоротилась з 36,6 %- до 20,6 %.

За 2008 рік споживачам реалізовано послуг мобільного зв'язку на загальну суму 29,3 млрд. грн., що на 17 % більше у порівнянні з 2007 роком.

Разом з цим, спостерігаються найвищі темпи зростання обсягів послуг широкосмугового доступу (мережі передачі даних та Інтернет), які за 2008 рік склали 2414,7 млн. грн., що на 782,2 млн. грн. або майже в 1,5 рази більше, ніж у попередньому році.

Водночас спостерігається тенденція падіння доходів від надання послуг фіксованого телефонного та телеграфного зв'язку. Зокрема, доходи від надання послуг фіксованого зв'язку зменшилися на 3,1 %, а телеграфного – на 7,9 %.

	2007 (млрд. грн.)	2008 (млрд. грн.)
Всього	37,8	42,9
Мобільний зв'язок	25,1	29,3
Телефонний фіксований зв'язок	9,7	9,4
Широкосмуговий доступ	1,6	2,4
Передача і прийом телевізійних та радіопрограм	1,1	1,4
Супутниковий зв'язок	0,07	0,1
Проводове мовлення	0,1	0,2
Телеграфний зв'язок	0,06	0,05

Ринок послуг фіксованого телефонного зв'язку.

Кількість абонентів фіксованого телефонного зв'язку на кінець 2008 року становила 12,5 млн., що на 3 % більше у порівнянні з їх кількістю на початок року. Із них населення – 10,3 млн., що складає 82,4% в загальному обсязі абонентів.

Кількість абонентів в містах налічувала 10,8 млн. абонентів, а в селах – 1,7 млн., при цьому частка населення у загальній кількості абонентів складала відповідно: 81,0% та 91,4%.

Показник щільності фіксованих телефонних апаратів в Україні станом на 31.12.08 складав 27,1 на 100 жителів, що на 3,8% більше відповідного показника за попередній рік.

Рівень насиченості в різних областях України вкрай нерівномірний. Найвищий рівень забезпеченості телефонами в м. Києві (55,8 на 100 мешканців), а найнижчий - в Закарпатській обл. (15,9).

За 2008 рік доходи від надання послуг фіксованого телефонного зв'язку склали 9438,3 млн. грн., що становить 96,9% до факту 2007 року, і пов'язано з падінням доходів від надання послуг міжміського і міжнародного зв'язку на 6,6%. При цьому доходи від надання послуг міського телефонного зв'язку зросли на 2,2%, сільського – на 3,6%.

Тенденція до зменшення доходів операторів телекомунікацій від надання послуг фіксованого міжміського та міжнародного зв'язку, пояснюється посиленням конкуренції з боку операторів мобільного зв'язку, які надають послуги за гнучкими тарифами та зростаючим попитом споживачів на послуги мобільного зв'язку.

На сьогодні тарифи на надання послуг фіксованого телефонного зв'язку, які встановлюються НКРЗ, в сільській місцевості є збитковими. Тому питання щодо компенсації збитків операторам телекомунікацій, які надають ці послуги, є нагальною проблемою, яка потребує вирішення з боку держави.

У зв'язку з цим, в межах визначених законодавством повноважень, з метою вирішення питання щодо забезпечення гарантованого доступу

споживачів до телекомунікаційних мереж фіксованого зв'язку та універсальних телекомунікаційних послуг на всій території України за доступними регульованими державою тарифами, НКРЗ розроблено в черговий раз законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо універсальних телекомунікаційних послуг)». Зазначеним законопроектом передбачається створення Фонду універсальних телекомунікаційних послуг. Кошти Фонду будуть спрямовуватись на відшкодування збитків операторам телекомунікацій від надання універсальних (загальнодоступних) телекомунікаційних послуг, у першу чергу в сільській, гірській місцевості та депресивних регіонах.

Ринок послуг мобільного зв'язку.

Мобільний зв'язок в Україні є лідером на ринку телекомунікацій за обсягами доходів та кількістю абонентів. Абонентська база мобільних операторів станом на кінець 2008 року нараховувала 55,7 млн. абонентів, що на 0,8% більше, ніж на початок року, а рівень номінального проникнення становив 121%.

Станом на 31.12.08 кількість абонентів стільникового зв'язку становила 55681,5 тис., транкінгового – 12,2 тис., пейджингового – 0,8 тис.

Кількість абонентів ВАТ “Укртелеком”, які користуються послугами мережі рухомого (мобільного) зв'язку III покоління UMTS (торгова марка “Utel”), станом на 01.01.2009 склала 150 тис. абонентів, з яких 85% - приватні особи.

В обсязі доходів від послуг мобільного зв'язку 99,9% припадає на послуги стільникового зв'язку.

Структура та динаміка доходів по видах послуг зв'язку (за даними Держкомстату “Зведений звіт про доходи від послуг зв'язку” (форма державної статистичної звітності № 12-зв'язок) наведена в Додатку 2.1.1.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.12.2006 № 592-р „Про схвалення Концепції Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення” розроблено Проект постанови Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення”. Програма затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 року № 1085.

Метою прийняття цього акта є впровадження цифрового наземного телерадіомовлення в Україні, забезпечення доступу всіх верств населення до програм мовлення, що надаються постачальниками державного (громадського) сектору, забезпечення гарантій держави щодо реалізації конституційного права громадян України на доступ до інформації шляхом отримання безоплатних послуг мовлення після завершення перехідного періоду.

На сьогодні на виконання доручення Кабінету Міністрів України від 24.03.2009 № 64262/16/1-08 підготовлений проект розпорядження Кабінету Міністрів України „Про затвердження плану заходів щодо впровадження цифрового телерадіомовлення в Україні на 2009 рік”.

2.2 Комп'ютеризація суспільства

2.2.1 Загальна характеристика структури комп'ютерного парку

За статистичною інформацією Держкомстату, кількість електронних обчислювальних машин (далі – ЕОМ), що використовувались підприємствами, організаціями та установами України у 2008 році, порівняно з 2007 роком зросла на 16,3 % і становить понад 2,93 млн. одиниць із залишковою вартістю загалом майже 5,2 млрд. грн. На фоні минулорічного показника зростання (18,9 %) відбулось зниження темпів комп'ютеризації підприємств України.

Варто зазначити, що, як і минулого року, найбільша частка ПК припадає вже не на процесори початкового рівня, як це спостерігалось до 2006 року, а на сучасні процесори. При цьому ця частка має тенденцію до зростання – з 55,49 % у 2007 році до 56,77% у 2008. При цьому майже на 5% (з 4,94% до 9,65%) збільшилась частка комп'ютерної техніки із надпотужними процесорами. Це дає підстави стверджувати, що в різних сферах господарської діяльності суспільства України має місце тенденція поступового переходу до використання сучасної комп'ютерної техніки.

Підтвердженням не тільки кількісного, але й якісного розширення парку обчислювальної техніки в Україні є й динаміка її руху, аналізуючи яку, можна констатувати, що протягом 2008 року мало місце скорочення парку обчислювальної техніки початкового рівня та суттєве зростання парку комп'ютерів із сучасними та надпотужними процесорами. 89,4% процесорів техніки, яку було взято на баланс 2008 року, належить до категорій сучасних та надпотужних (відповідно до класифікації, яка використовується Держкомстатом у формі 2-інф «Звіт про наявність парку обчислювальної техніки»). Натомість серед знятих з балансу процесорів у 2008 році 60,9% належало до початкового рівня. (див. таблицю 2.2.1.1 та діаграми Додатку 2.2.1.1).

Таблиця 2.2.1.1

Наявність ЕОМ на 1.01.09, одиниць

Типи ЕОМ (процесорів)	Наявність ЕОМ на 1 січня 2009 року	Залишкова вартість станом на 1 січня, тис.грн.	Взято на баланс техніки у 2008 році	Знято з балансу техніки у 2008 році
Процесори початкового рівня	985035	766020,65	50166	83895
Сучасні процесори	1664928	3014581,87	277337	48636
Надпотужні процесори	282901	1331489,5	145742	5157

Наведені вище дані, в першу чергу, пояснюються розвитком та застосуванням більш сучасного програмного забезпечення, зокрема операційних системи Windows XP, Windows Vista, пакетів програм, за допомогою яких можна виконувати значно більший обсяг завдань, отримувати нові можливості у роботі з даними. Це, в свою чергу, вимагає більше системних ресурсів, а отже й використання більш потужних ЕОМ.

За даними Держкомстату, протягом 2008 року відбулось розширення на 10,4 % кола суб'єктів господарської діяльності, що використовують у своїй роботі ЕОМ. Цей показник сягнув позначки 173,5 тис. підприємств (організацій). Проте це зростання є меншим, ніж 2008 року, коли воно складало 16%.

Аналізуючи наявність парку обчислювальної техніки та суб'єктів, які його використовують, у регіональному розрізі (таблиця 2.2.1.2 та Додаток 2.2.1.2), варто зазначити, що найбільша кількість комп'ютеризованих суб'єктів господарської діяльності знаходиться у місті Києві (24,1% від загальної кількості), а також у Донецькій (8,1%), Харківській (7,0%) та Дніпропетровській (7,0%) областях, найменша – у місті Севастополі (0,24%), Чернівецькій (1,27%), Тернопільській (1,29%) та Кіровоградській (1,33%) областях. Але, враховуючи те, що у регіонах-лідерах, за статистикою, зареєстровано більше господарюючих суб'єктів, картина, що спостерігається, є цілком логічною.

Таблиця 2.2.1.2

Регіональний розподіл парку комп'ютерної техніки у 2008 році

Область	кількість підприємств (організацій), які мають на балансі ЕОМ	всього ЕОМ всіх типів, одиниць
Автономна Республіка Крим	6973	99 011
Вінницька	4393	65 046
Дніпропетровська	12095	244 856
Донецька	13974	240 548
Житомирська	4390	52 992
Запорізька	6435	133 175
Івано-Франківська	3643	46 789
Київська	4112	60 393
Луганська	5399	97 583
Львівська	8303	128 935
Миколаївська	4453	58 101
Одеська	7363	128 483
Полтавська	5170	85 905
Харківська	12228	222 525

Область	кількість підприємств (організацій), які мають на балансі ЕОМ	всього ЕОМ всіх типів, одиниць
Хмельницька	3642	55 288
Черкаська	4048	57 624
Чернігівська	3718	51 429
м. Київ	41898	741 103
Інші	21263	363 656

Забезпеченість регіонів обчислювальною технікою, виміряна в одиницях комп'ютерної техніки, яка наявна у регіоні, має майже одиничний (0,996) коефіцієнт кореляції з кількістю комп'ютеризованих суб'єктів відповідного регіону. Тому найбільша кількість одиниць ЕОМ знаходиться у вище визначених регіонах-лідерах: місті Києві (25,3%), Дніпропетровській (8,3%), Донецькій (8,2%) та Харківській (7,6%) областях. Найнижча кількість – у місті Севастополь (0,7%), Чернівецькій (1,14%), Тернопільській (1,26%) та Кіровоградській (1,31%) областях. Порівняно із минулорічним періодом значних зміни у ситуації, яка склалася, не сталося. Несуттєво, але поглибилась диспропорція між містом Києвом та іншими регіонами, навіть тими, які входять до групи лідерів, що свідчить про те, що комп'ютеризація українських підприємств та організацій більш активно відбувається саме у столиці.

Порівняно із попереднім звітним періодом не збільшилась кількість регіонів, які перетнули символічну позначку у 100 тис. одиниць комп'ютерної техніки. Як і раніше, окрім зазначених вище регіонів-лідерів, кількість комп'ютерів перевищує 100 тис. у Запорізькій, Одеській та Львівській областях. Впритул наблизилась до символічної позначки Автономна Республіка Крим, яка випередила Луганську область, господарюючі суб'єкти якої суттєво не збільшили свої комп'ютерні парки.

Як свідчать дані компанії IDC, у цілому за 2008 рік в Україну було поставлено 2,3 млн. ПК, з яких близько 55% довелося на десктопи й 45% - на ноутбуки. Загальний результат усього лише на 5% краще 2007 року, причому це не найгірший показник у Центральній і Східній Європі (ЦСЄ): у Казахстані, Литві й Естонії зафіксоване скорочення продажів. А от у цілому по регіону ЦСЄ поставки виросли на 11%, у Західній Європі - майже на 18%.

Продажі настільних систем упали в Україні майже на 15%, у ЦСЄ й Західній Європі - на 11% і 8%, відповідно. У той же час, ринок мобільних ПК у нашій країні виріс за рік на 46%, що відповідає середнім показникам ЦСЄ (у всіх випадках мова йде про sell-in - тобто відвантаженнях у країну імпортованих пристроїв, або відвантаженнях ПК із українських складальних виробництв).

У четвертому кварталі 2008 року ринок ПК в Україні скоротився майже на 53% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Причинами такого різкого зниження стали наростання фінансово-економічної кризи, згорання

кредитних програм, різке падіння курсу гривні й, як наслідок, більші перебої в роботі каналу.

За даними компанії IDC, за квартал в Україну було поставлено менш 400 тис. персональних комп'ютерів. Падіння на ринку настільних систем перевищило 56% (тут і далі - у порівнянні з IV кв. 2007 року). В умовах згортання програм споживчого кредитування найбільше постраждали локальні збирачі, орієнтовані на роздрібний сегмент. У той же час, поставки імпорتنих настільних ПК навіть збільшилися (на 13%).

Зсув споживчого попиту убік портативних комп'ютерів, явно виражений в третьому кварталі, істотно сповільнився. Поставки ноутбуків у четвертому кварталі знизилися на 47% і склали 143 тис. пристроїв. Курсові коливання привели до стрімкого зростання дебіторської заборгованості дилерів, зупинці відвантажень і скупченню великої кількості товару на складах українських дистриб'юторів. По оцінках IDC, під кінець року складські залишки перевищували 220 тис. ноутбуків, що при існуючих темпах продажів досить для забезпечення роботи каналу реалізації на 5- 6 місяців.

В I кв. 2009 р. на український ринок було поставлено близько 190 тис. ПК. Це на 67% менше аналогічного періоду 2008 р. і навіть на 7,5% менше, ніж в I кв. 2005 р. Такі дані приводяться у звіті IDC. Значне скорочення попиту на комп'ютери, насамперед, є наслідком економічної кризи в країні. Крім того, серйозним негативним фактором, що стримує поставки комп'ютерної техніки, є значні запаси техніки в торгівельній мережі.

Так, по оцінках IDC, до кінця березня на складах українських дистриб'юторів залишалися нереалізованими більше 130 тис. ноутбуків, більшість із яких - це моделі середнього й верхнього цінового діапазону. У результаті частка портативних систем у поставках I кв. склала всього 17% (ледве більше 32 тис. шт.).

Ситуація в сегменті настільних ПК не набагато краща. Найбільше сильно криза вдарила по великих локальних збирачах, орієнтованих на більші проекти й роботу з роздрібом - у минулому кварталі сукупна частка ТОП-10 зменшилася до 20%. Багато компаній так і не змогли повністю очистити свої склади від систем, зроблених ще в IV кв. 2008 р., деякі навіть зштовхнулися з необхідністю згортання виробництва.

У найближчій перспективі аналітики не бачать факторів, які могли б сприяти поліпшенню кон'юнктури ринку ПК, і прогнозують подальше скорочення поставок – до 1,1 млн. одиниць за підсумками року, що відповідає рівню 2005 р.

2.2.2 Забезпеченість комп'ютерною технікою державних органів

За даними опитування органів виконавчої влади¹, проведеного Державним комітетом інформатизації України у червні 2009 року, на балансі у центральних органах виконавчої влади (ЦОВВ) знаходиться понад 285 тис. одиниць обчислювальної техніки. При цьому понад 29 тис. одиниць техніки належить апаратам ЦОВВ, а майже 256 тис. – територіальним підрозділам. Тобто у апаратах зосереджено біля 10% обчислювальної техніки ЦОВВ.

Порівняно із минулим роком можна констатувати збільшення кількості обчислювальної техніки ЦОВВ майже на чверть. Це є наслідком не тільки поповнення комп'ютерного парку, а і того, що в поточному році врахована кількість обчислювальної техніки низки великих за чисельністю ЦОВВ, які не прозвітували у році минулому.

Оснащення апаратів обласних державних адміністрацій (ОДА) складає біля 12 тис. одиниць обчислювальної техніки. Разом із обчислювальною технікою ЦОВВ це майже 11,5% усіх комп'ютерів, які, згідно даних Держкомстату, складають парк обчислювальної техніки організацій України.

Показник забезпеченості обчислювальною технікою у розрахунку на одного державного службовця центральних органів виконавчої влади та ОДА складає відповідно 2,09 та 0,63. Тобто у центральних органах виконавчої влади (разом із структурними підрозділами) у середньому на одного держслужбовця є у наявності 2 одиниці комп'ютерної техніки, у той час як на держслужбовця ОДА – менше одиниці. Це свідчить про суттєвий дисбаланс у забезпеченості обчислювальною технікою органів виконавчої влади, який необхідно долати, передусім, зміцнюючи парк комп'ютерної техніки ОДА.

Структура парку обчислювальної техніки органів виконавчої влади (рис. 2.2.2. – 1 та 2.2.2. – 2) за віком також потребує істотного поліпшення.

Станом на початок 2009 року, за даними, наданими органами виконавчої влади, понад третина обчислювальної техніки у ЦОВВ та майже половина техніки ОДА, яка знаходиться на балансі, є застарілою. Це значною мірою нівелює високий показник забезпеченості обчислювальною технікою державних службовців, які працюють у ЦОВВ.

Протягом 2008 року мало місце поповнення парку обчислювальної техніки органів виконавчої влади. У ЦОВВ зазначене поповнення становить 6,71%, у ОДА – 9,53%. З урахуванням високого відсотку застарілої техніки у складі комп'ютерного парку органів виконавчої влади такі темпи поповнення є вкрай низькими.

¹ На запит Держкомінформатизації інформацію надали 53 міністерства і відомства та 27 обласних державних адміністрацій (ОДА), що відповідно становить 86,9% від загальної кількості центральних органів виконавчої влади та 100% ОДА.

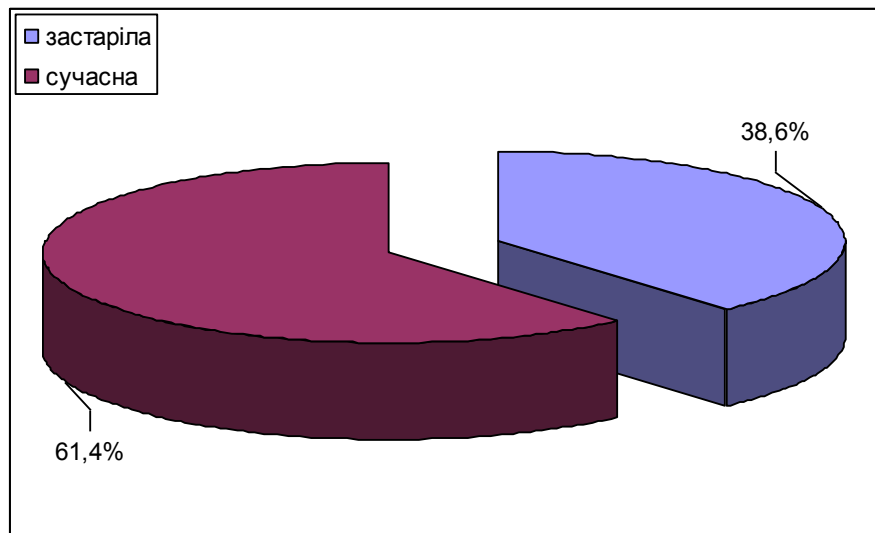

Рис. 2.2.2. – 1. Віковий склад обчислювальної техніки центральних органів виконавчої влади

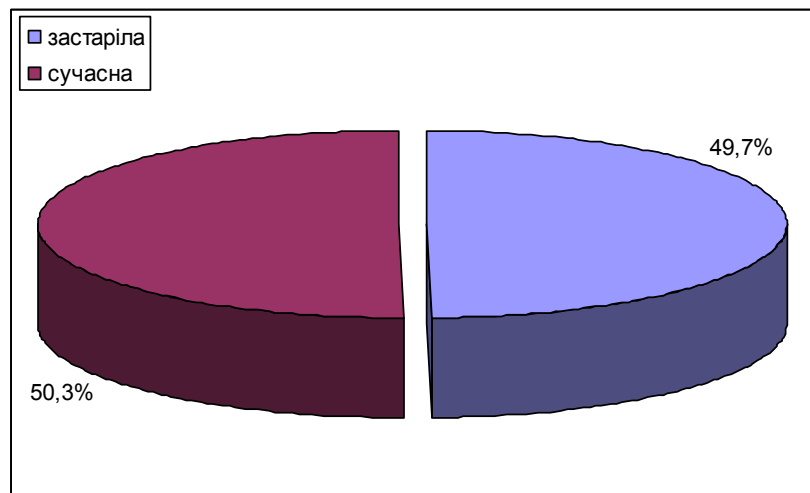

Рис. 2.2.2. – 2 Віковий склад обчислювальної техніки обласних державних адміністрацій

Аналіз стану забезпеченості офісною технікою органів виконавчої влади, здійснений за результатами зазначеного вище опитування ЦОВВ та ОДА, свідчить про те, що ЦОВВ забезпечені такою технікою відносно краще, ніж ОДА. На кожну одиницю офісної техніки у ОДА у середньому приходиться 2 службовці, у той час як у ЦОВВ на кожні 2 одиниці офісної техніки – 3 службовці. Реально із зазначеними одиницями техніки працює більше службовців, адже для розрахунків до офісної техніки включено, наприклад, як принтери, так і сканери, які не можуть замінити один одного.

У абсолютних цифрах забезпеченість ЦОВВ офісною технікою складає понад 100 тис. одиниць, ОДА – до 9 тис. одиниць. Поповнення парку офісної техніки ЦОВВ становить 12,5% від загальної чисельності, ОДА – 8,1%.

З урахуванням того, що офісна техніка не потребує такого оперативного оновлення як обчислювальна, а також того, що використання

однієї одиниці офісної техніки кількома працівниками нерідко є цілком припустимим, розраховані показники можна вважати задовільними. Але слід звернути увагу на те, що під час оновлення варто першочергово звертати увагу на парк офісної техніки ОДА, стан якого помітно гірший, ніж у ЦОВВ.

Більш детальна графічна інформація щодо забезпеченості ЦОВВ і ОДА обчислювальною та офісною технікою міститься у Додатку 2.2.2.1.

Таким чином, не дивлячись на економічну кризу, за минулий рік спостерігалось певне покращання забезпеченості комп'ютерною технікою державних органів. Надалі потрібне подальше зближення цих показників для центральних та місцевих органів виконавчої влади.

2.2.3 Комп'ютеризація домогосподарств

Держкомстатом України у жовтні 2008р. проведене опитування 10,6 тис. домогосподарств, що брали участь у вибірковому обстеженні умов їх життя, стосовно наявності товарів тривалого користування.

Підсумки опитування, розповсюджені на всі домогосподарства України, свідчать, що порівняно з результатами аналогічного опитування, проведеного у жовтні 2006р., покращилася забезпеченість домогосподарств окремими видами товарів тривалого користування, зокрема - комп'ютерами.

Наявність у домогосподарствах окремих товарів тривалого користування

(у середньому на 100 домогосподарств; шт.)

	2006р.	2008р.
Телевізори кольорові	96	107
Телевізори чорно-білі	12	6
Відеомагнітофони	21	21
Відеокамери	3	5
Магнітофони	27	20
Комп'ютери	12	22
Мобільні телефони	81	149

Міські домогосподарства, як і в 2006р., були забезпечені комп'ютерами значно краще, ніж сільські – 27 проти 8, серед 100 домогосподарств з однією або двома дітьми комп'ютери мали 33 домогосподарства (серед багатодітних – 22).

Наявність працюючих осіб у складі домогосподарств сприяла більш високому рівню їх забезпеченості комп'ютерами порівняно з домогосподарствами, у складі яких працюючих осіб немає – 29,1 проти 2,6, тобто майже в 10 разів.

Продовжувала зберігатися суттєва диференціація в забезпеченості комп'ютерами серед різних за рівнем матеріального добробуту груп домогосподарств: найменш забезпечені домогосподарства – 8,6, найбільш забезпечені домогосподарства – 38,9.

Свої особливості має регіональний розподіл. Так, за даними Програми інформатизації Автономної Республіки Крим на 2008 – 2009 роки, забезпеченість домогосподарств республіки комп'ютерами виглядає так:

Рік	Україна		Автономна Республіка Крим	
	Кількість домогосподарств – тис.	З них мають комп'ютери, %	Кількість домогосподарств – тис.	З них мають комп'ютери, %
2003	17637,5	2,0	743,2	0,8
2004	17609,2	2,6	742,1	1,2
2005	17613,0	4,0	753,9	1,7
2006	17633,8	5,6	753,0	5,5
2007	17539,4	8,9	749,0	7,7

За даними опитування, проведеного органами державної статистики Донецької області в жовтні минулого року, питома вага домогосподарств, які мають комп'ютери, за останні два роки зростає з 14 до 23%.

Опитування, яке проводилось Головним управлінням статистики Миколаївської області в жовтні 2008 показало, що у порівнянні з 2006 роком збільшилася до рівня 23,3-30,8% частина домогосподарств, які мають у користуванні комп'ютери, програвачі CD- дисків і мікрохвильові печі.

По показнику наявності в домогосподарствах комп'ютера Житомирська область займає 18 місце серед всіх регіонів України - комп'ютери є в наявності в кожного шостого домогосподарства.

Компанія K- Trade, спираючись на підсумки дослідження українського ринку ПК, проведеного дослідницькою компанією InMind, робить висновок, що лише 35% українських домогосподарств у містах з населенням більше 50 тис. мають персональні комп'ютери, інші 65% не розуміють, навіщо вони їм потрібні. Примітно, що з 2006 року ситуація змінилася незначно. Тоді, за даними маркетингової компанії IDC, в Україні на 100 жителів доводилося менш 9 ПК, що було одним з гірших показників у ЦСЄ.

За даними дослідницького агентства повного циклу InMind, представника міжнародної мережі Factum Group (Прага, Чехія) в Україні, тільки 11% українців планують придбати свій перший персональний комп'ютер. Основними факторами, що спонукують покупки стаціонарного комп'ютера є навчання, бажання грати в комп'ютерні ігри й потребу в саморозвитку. А от при покупці ноутбука головним стимулом є службова необхідність. У населення, особливо в невеликих городках і селах рівень розуміння, для чого їм конкретно потрібний комп'ютер - ще досить низький. До того ж існує думка, що ПК - це щось дороге й непотрібне в повсякденному житті.

Для зміни такого розуміння населенням необхідності мати комп'ютер в домогосподарстві необхідна, перш за все, певна роз'яснювальна робота у ЗМІ,

та створення стимулюючих умов для придбання обчислювальної техніки, як то впровадження механізму фінансового лізингу.

2.3 Розвиток національного сегменту мережі Інтернет

2.3.1. Загальна оцінка розвитку національного сегменту мережі Інтернет

Згідно з результатами дослідження, проведеного компанією ComScore, у грудні 2008 р., нині світова Інтернет-аудиторія складає приблизно 1,07 млрд осіб. За кількістю користувачів Інтернет на першому місці знаходиться Китай (179 млн осіб), на другому місці – США з більш ніж 163-мільонною Інтернет-аудиторією, на третьому – Японія (60 млн осіб). Росія посіла 8-е місце – близько 29 млн користувачів.

На Європу припадає 28 % світової Інтернет-аудиторії – насамперед завдяки Німеччині (3,7 %), Сполученому Королівству (3,6 %), Франції (3,4 %) та Італії (2,1 %). Активні користувачі складають в цих країнах у середньому від 40 % до 60 % всього населення. Серед країн ЄС найбільшою популярністю Інтернет користується в Нідерландах, де зі 100 осіб близько 90 є користувачами. У Норвегії цей показник складає 85 на 100, у Швеції – 80 на 100, у Бельгії – 70 на 100. Найменше у Євросоюзі охоплення населення мережею Інтернет має Греція – 20 на 100.

Що ж до України, то вона досі зберігає один з найнижчих в Європі показників доступу населення до Інтернет – нині він складає 17,8 користувачів на 100 жителів. З іншого боку, наявною є висока динаміка інформатизації країни і зростання вітчизняної Інтернет - аудиторії: наприкінці 2007 р. названа пропорція складала 12 користувачів всесвітньої мережі на 100 мешканців, у 2006 р. – 9 на 100.

За результатами дослідження агентства Gemius – лідера онлайн-вимірювань у регіоні Центрально-Східної Європи – абсолютна кількість української Інтернет - аудиторії у 2008 р. склала 7,1 млн користувачів (real users) у віці 16 років і більше. Це на 1,7 млн користувачів, або на 30 % більше, ніж у попередньому році.

Ключовими чинниками зростання чисельності вітчизняної Інтернет-аудиторії є розбудова телекомунікаційних мереж, швидке впровадження ІКТ. Сегмент послуг комп'ютерного зв'язку, зокрема надання доступу до Інтернет, є найбільш динамічним на вітчизняному ринку зв'язку. Лише у 2008 р. доходи від послуг комп'ютерного зв'язку зросли в 1,5 рази, у тому числі від надання доступу до Інтернет – на 148 %. Чисельність Інтернет - аудиторії в Україні становить понад 11 млн. осіб (станом на 01.06.2009), що у порівнянні з 2008 роком більше на 3 млн. осіб.

За результатами установчого дослідження компанії GfK Ukraine у вересні 2008 року в містах України з населенням більше 50 тисяч мешканців, Інтернетом користуються вже 41% українців у віці 14-65 років (6 637 тис.

чоловік). При цьому 87% всіх користувачів відвідають всесвітню мережу щонайменше раз на тиждень.

Лідером за кількістю користувачів є Київський регіон² (6 549 283 користувачів або 58,89% від загальної кількості користувачів), далі йдуть Одеса (6,85%), Дніпропетровськ (5,32%), Донецьк (5,02%), Харків (4,70%) та Львів (3,12%). У решті регіонах знаходяться 10,28% користувачів³. Найменше користувачів Інтернет зафіксовано у Житомирській області – 0,25%, Чернівецькій області – 0,22%, а також у Волинській області – 0,11%. Розподіл користувачів мережі Інтернет за регіонами наведено у Додатку 2.3.1.1, а динаміку зростання – у Додатку 2.3.1.2.

Одним із пріоритетних напрямків розвитку телекомунікаційних мереж залишається будівництво сучасних волоконно-оптичних ліній зв'язку з впровадженням технологій CWDM та DWDM, розвиток мережі широкопasmового доступу, у тому числі бездротового.

Згідно з результатами дослідження "Ринок широкопasmового Інтернет-доступу в Україні: оперативні результати першого кварталу 2009 року" у порівнянні з аналогічним періодом 2008 року, перший квартал поточного року показав зростання доходів від послуг ШСД у національній валюті - 43% і негативну динаміку в доларовому еквіваленті - падіння на 3%. Розбіжність темпів зростання доходів у гривневому й доларовому еквіваленті почалося ще наприкінці минулого року: у четвертому кварталі 2008 року прибутковість сегмента в доларі впала на 2,4%, а перший квартал поточного року показав зниження в доларовому еквіваленті на рівні 13,5%. Кількість абонентів ШСД в Інтернет в Україні на кінець першого кварталу 2009 року досягла оцінки 1,75 мільйона користувачів. Таким чином, темпи росту абонентської бази зменшились на 9,1%, зберігши при цьому позитивну динаміку.

На зміну динаміки українського ринку ШСД вплинули, у першу чергу, низькі темпи приросту абонентів в умовах загальної економічної нестабільності та зниження середнього ARPU (місячний дохід з одного абонента) до 77,5 грн за підсумками четвертого кварталу 2008 року (за даними iKS-Consulting).

Підсумовуючи необхідно підкреслити, Україна поки що помітно відстає від більшості розвинених країн країни по ступеню інтегрованості у глобальний веб-простір за показниками: а) щільність й технологічна досконалість телекомунікаційних мереж; б) кількість Інтернет-аудиторії; в) питома вага та рейтинг національного сегменту у всесвітній мережі. Однак спостерігається достатньо висока динаміка їх зростання протягом 2006-2008 рр., причому вагомим підстав очікувати кардинального зламу даної тенденції у середньостроковій перспективі, навіть з урахуванням впливу світової кризи, немає.

У 2009 р. найімовірніше триватиме активний розвиток ринку телекомунікацій і насамперед – комп'ютерного зв'язку, широкопasmового

² Мається на увазі м. Київ та Київська область.

³ Для порівняння, у 2000 році у Київському регіоні було зосереджено близько 51% користувачів.

доступу в Інтернет з використанням технологій CWDM та DWDM, а також підготовки до масового впровадження 3G у стандарті UMTS (широкосмугового мобільного Інтернет). Основна конкурентна боротьба очікується в сегменті домашніх користувачів, освоєнню якого оператори ринку приділяють дедалі більшу увагу.

До такого прогнозу спонукають три чинники: 1) значні невикористані можливості українського ринку; 2) наявність сильних гравців, в принципі здатних працювати в загальнонаціональному масштабі – „Укртелеком”, „Воля-Кабель”, „Київстар”, „МТС-Україна”, „Телесистеми України”, „Інтертелеком” та інших; 3) швидка окупність впровадження названих технологій, особливо DWDM.

Позитивна динаміка на ринку телекомунікацій природним чином сприятиме подальшому зростанню вітчизняної Інтернет-аудиторії. Малоімовірно, що кризові явища і пов'язане з ними зниження платоспроможності населення суттєво сповільнять цей процес, оскільки: а) буде збільшуватись відсоток територій та населення, охоплених телекомунікаційними мережами нового покоління при збереженні відносно стабільних тарифів на підключення й обслуговування; б) за своєю вартістю Інтернет-послуги в Україні нині є цілком доступними для широких верств населення – у 2008 р. майже половина вітчизняної веб-аудиторії складалася з людей з низьким рівнем доходів (до 3000 грн.) при тому, що 83 % українських користувачів мали домашнє підключення до Інтернет.

Основне завдання держави на даній стадії розвитку мережі Інтернет та її національного сегменту в Україні вбачається у подальшому розвитку та оптимізації відповідної нормативно-правової бази за такими напрямками: а) регулювання „онлайнових” секторів економіки (торгівля, надання фінансових і банківських послуг, реклама тощо); б) впровадження електронного документообігу, здійснення експортно-імпортних операцій, сертифікаційних процедур з використанням електронного цифрового підпису; в) оптимізація порядку державної реєстрації та звітності суб'єктів підприємницької діяльності, які діють в Інтернет; г) захист авторських прав в Інтернет.

У зв'язку з двома останніми пунктами окремої уваги заслуговує питання засобів масової інформації у всесвітній мережі. Сьогодні серед вітчизняних фахівців нині немає єдиної думки щодо необхідності державної реєстрації Інтернет-видань національного сегменту. Треба, однак, підкреслити, що чітке законодавче визначення поняття „онлайн-ЗМІ” та його юридично-правового статусу, є ефективним важелем вирішення таких проблем як порушення авторських прав, неоподатковані доходи від реклами, недостовірна інформація, матеріали, що зачіпають честь та гідність людини, поширення порнографії, кіберзлочинність тощо.

2.4. Виробничий потенціал сфери ІКТ

2.4.1. Характеристика підприємств ІКТ- сфери

Галузь зв'язку та сфера інформатизації (далі – галузь ІКТ) протягом останніх років зберігала позитивні тенденції у своєму розвитку. Проте несприятливе фінансово-економічне становище України вплинуло і на цю сферу діяльності господарюючих суб'єктів.

Обсяг реалізованих послуг за кодами КВЕД 72.10.0, 72.21.0, 72.22.0, 72.30.0, 72.40.0, 72.50.1, 72.50.2, 72.60.0 (діяльність у сфері інформатизації) за 2008 рік, згідно форми №1-послуги (річна) Держкомстату, становить 3,96 млрд. грн.

При цьому, за даними фінансової звітності підприємств (крім бюджетних установ), у 2008 році прибуток від звичайної діяльності до оподаткування за видом "Діяльність у сфері інформатизації" склав 431,5 млн. грн. (зниження на 5,2% у порівнянні з 2007 роком), збиток – 566,6 млн. грн. (майже у 3,5 рази більше, ніж у 2007 році). Тобто фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування підприємств, які здійснюють діяльність у сфері інформатизації, в цілому за 2008 рік є від'ємним і становить -135,1 млн. грн. За період з січня по квітень 2009 р. спостерігалось певне покращення ситуації – зазначений показник сальдо (різниці прибутків та збитків) є позитивним і становить 80,7 тис. грн.

Окремо варто зупинитись на суб'єктах ключових ринків та галузей ІКТ-сфери.

Щодо суб'єктів ринку персональних комп'ютерів, експерти IDC зазначають, що внаслідок скорочення кредитування й згорання корпоративних замовлень позиції провідних (ТОП-10) локальних виробників настільних ПК похитнулися: їхня сумарна частка скоротилася з 38% в 2007 р. до 31% в 2008 р. А в ТОП-5 за підсумками року ввійшли компанії "Навігатор" (5,6%), K- Trade (4,6%), "Версія-Системс" (4,1%), "МКС" (2,9%) і HP (2,8%).

На ринку мобільних ПК в 2008 р. сумарна частка трьох компаній (Acer, Asus і Samsung) склала 65,5% (в 2007 – 70%), а разом з HP, Toshiba і Dell вони контролюють майже 90% ринку. У цілому за підсумками минулого року, поставки ноутбуків у країну виростили на 46% (приблизно до 1 млн. шт.), але в поточному скоротяться більш ніж у два рази, у першу чергу, через значні обсяги товарних залишків, які накопичились у підприємств.

Можливий порятунок українського ринку ІТ, а отже й підприємств, які є його учасниками, експерти вбачають у розвитку ринків програмного забезпечення та ІТ. Проте, цей сегмент, на думку фахівців IDC, залишається недооціненим як постачальниками, так і замовниками.

На думку аналітиків, рецесія на ІТ-ринку не обмежиться одним роком і досягти показників 2008 р. підприємствам навряд чи вдасться раніше, ніж у 2012 р. У нинішньому році фахівці IDC очікують серйозних змін у структурі ринку ІТ у цілому й у окремих його сегментах, а також рятування компаній від

малоприбуткових активів та напрямків, зростання конкуренції, відхід від протекціонізму й збільшення цінності професіоналізму фахівців ІТ-компаній.

На відміну від згаданих вище ринків, підприємства галузі зв'язку відчували кризові явища в економіці значно менше. За даними Державної адміністрації зв'язку, доходи підприємств від послуг комп'ютерного зв'язку зросли в 1,5 рази, у тому числі від надання доступу до Інтернет – на 148%, супутникового зв'язку – 146%, поштового, спеціального та фельдзв'язку, кур'єрської діяльності – 140%.

Найбільш вагомими сегментами залишаються послуги: рухомого (мобільного) зв'язку – 63,5% та фіксованого телефонного зв'язку – 20,6%.

Державними підприємствами основної діяльності, що входять до сфери управління Мінтрансзв'язку та підпорядковані Держзв'язку, у 2008 році отримано 2,2 млрд. грн. доходів від надання послуг зв'язку, що на 33,8% перевищує обсяг 2007 року. Зростання обсягів доходів від послуг зв'язку забезпечено усіма підпорядкованими підприємствами.

Обсяг капітальних інвестицій на розвиток галузі зв'язку склав близько 8 млрд. грн., що на 36% менше показника 2007 року. З них 84% освоєно за рахунок власних коштів, 16% - за кошти іноземних інвесторів та кредитів банків.

Зниження темпів обсягу інвестицій обумовлене зменшенням обсягів капітальних інвестицій операторів рухомого (мобільного) зв'язку, які практично завершили будівництво мережі GSM.

Станом на 01.01.2009 щільність основних телефонів на 100 мешканців країни склала 28,7 од. (станом на 01.01.2008 - 27,7 од.).

В Україні налічується 55,2 млн. абонентів мобільного зв'язку стандарту GSM та 150 тис. абонентів мобільного зв'язку третього покоління UMTS.

Ринок послуг мобільного зв'язку стандарту GSM остаточно досяг свого насичення. Коливання чисельності абонентів складала торік близько 1% в місяць, утримуючись на рівні 55,2 млн. абонентів.

Операторами зв'язку усіх форм власності збудовано та введено в експлуатацію понад 2,5 тис. км волоконно-оптичних ліній зв'язку, зокрема 2,1 тис. км – ВАТ «Укртелеком».

ВАТ «Укртелеком» залишається лідером і за кількістю абонентів широкопasmового доступу до мережі Інтернет. За експертними даними, загальна кількість таких абонентів складає близько 1,5 млн., з них - близько 500 тис – клієнти ВАТ «Укртелеком».

У цілому по галузі зв'язку сплачено усіх податків, зборів та обов'язкових платежів до держбюджету та Пенсійного фонду на суму 8,8 млрд. грн., що на 13,2% перевищує суми платежів 2007 року. Підприємствами, що входять до сфери управління Мінтрансзв'язку та підпорядковані Держзв'язку, перераховано 929 млн. грн. - на 39,6% більше, ніж 2007 року.

Окрім згаданих вище послуг, підприємствами сфери ІКТ здійснювались науково-дослідна діяльність. За даними Держкомстату, протягом січня – грудня 2008 року було виконано робіт з дослідження та розробки в галузі

приладобудування та електроніки загальною вартістю 524,5 млн. грн., з них на 500 млн. грн. – науково-технічні. Найбільшу частину у структурі загальної вартості робіт становлять роботи з автоматизації технологічних процесів (23,2%), розробки у напрямку автоматизованих систем керування та прогресивних інформаційних технологій (22,0%) та роботи, пов'язані з системами та процесами керування (13,4%).

Науково-дослідна діяльність підприємств сфери ІКТ набуває додаткової важливості у контексті складної фінансово-економічної ситуації, в якій опинилась Україна. Адже, окрім зазначених вище заходів зі зниження протекціонізму й залучення більш професійних фахівців ІТ-компаній, якого очікують аналітики, потрібно активно впроваджувати нові розробки у сфері ІКТ задля підвищення ефективності цієї сфери загалом, так і рентабельності підприємств, які до неї відносяться, зокрема.

2.4.2 Асоціації та інші об'єднання, що діють у сфері ІКТ

Одним з найважливіших показників рівня розвитку сфери ІКТ є здатність до ефективної взаємодії між собою усіх зацікавлених сторін — державних структур, політичної еліти, представників бізнесу та споживачів. Тому формування сучасної галузі високих технологій в Україні об'єктивно супроводжується кількісним і якісним ростом профільних асоціацій та інших, переважно громадських, об'єднань.

Цей процес є відображенням якісних змін у свідомості громадян України, які активно відбуваються останнім часом. Його результатом стало створення близько двох десятків професійних об'єднань та громадських організацій, які діють у сфері ІКТ. Ці структури відкриті до співпраці у найрізноманітніших напрямках, серед яких зокрема такі:

- визначення стратегічних цілей розвитку відповідних сегментів ІКТ з урахуванням позицій та інтересів усіх учасників ринку, а також розробка пропозицій щодо конкретних шляхів досягнення цих цілей;
- сприяння формуванню соціальної відповідальності всіх сторін відповідних сегментів ринку у питаннях функціонування та подальшого розвитку галузі;
- розвиток ефективних форм діяльності громадських та координаційних рад при відповідних органах виконавчої та законодавчої влади та інших структур взаємодії громадськості та держави;
- координація діяльності громадських організацій та професійних об'єднань, що працюють у різних сегментах ІКТ-ринку, з огляду на підвищення ефективності виконання їх спільних завдань;

- підтримка ініціатив громадських організацій та професійних об'єднань у питаннях реформування і вдосконалення відповідної законодавчої бази, приведення її у відповідність до сучасних умов з метою ефективного подальшого розвитку ринку ІКТ та стимулювання притоку інвестицій;
- лобювання інтересів ІКТ-спільноти у взаємодії з органами державного управління та міжнародними організаціями;
- розвиток зв'язків з профільними комітетами ВРУ, підрозділами КМУ та іншими органами державної влади з метою координації зусиль щодо ефективного вирішення актуальних питань розвитку галузі;
- організація конференцій, круглих столів, спрямованих на визначення актуальних для суспільства задач сфери інформатизації, привертання до них уваги держави та ІКТ-спільноти та пошуку шляхів вирішення цих задач;
- широке залучення представників великого, середнього та малого бізнесу та громадян до вирішення завдань розбудови інформаційного суспільства в Україні.

Інформація про громадські організації та професійні об'єднання сфери інформатизації України з огляду на їх статутні завдання та основні види діяльності щодо досягнення цих завдань наведена у Додатку 2.4.2.1.

Свій крок у налагодженні каналів зворотного зв'язку у галузі високих технологій зробила і держава, свого часу посприявши створенню Консультативної ради з питань інформатизації при Верховній Раді України (1998 р., мета — допомога Верховній Раді у виробленні політики в сфері інформатизації, при підготовці та затвердженні завдань Національної програми інформатизації з урахуванням найновіших досягнень і технологічних рішень). Згодом була створена Громадська рада при Держкомінформатизації (2008 р., мета - забезпечення проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики у сфері інформатизації, формування та використання національних інформаційних ресурсів, створення умов для розвитку інформаційного суспільства).

Отже, можна констатувати, що в галузі ІКТ зусиллями громадськості, бізнесу і держави на сьогодні формально створена необхідна організаційна база для взаємодії. В той же час залишаються невирішеними ряд проблемних питань, серед яких головною є недостатня ефективність взаємодії громадських організацій з владою. Так за твердженнями деяких представників громадськості, мають місце випадки ігнорування державними органами звернень професійних об'єднань та громадських організацій, порушення термінів їх розгляду, створення штучних перешкод для участі громадськості у обговоренні нормативних та регуляторних актів на

етапі їх розробки. В цілому це відповідає дійсності, оскільки поки що залишаються не до кінця вирішеними питання відкритості та прозорості влади, чиновники не завжди готові до співпраці на рівноправних умовах з представниками громадських організацій.

Значною мірою така думка є наслідком цілої низки проблем взаємодії влади та громадськості сфери ІТ. Серед найбільш вагомих можна назвати п'ять проблем.

- проблема вузького кола інтересів (представник тієї чи іншої частини громадськості під час взаємодії з владою найчастіше за усе відстоює свої інтереси чи коло інтересів, при цьому не завжди замислюючись над тим, як вплине вирішення його питань на інші групи представників громадськості й інші сектори);

- випадки нерозуміння громадськістю власних функцій (нерідко громадськість розуміє свою функцію більш як контролюючу, що на практиці перетворюється у критику органів влади без надання конструктивних пропозицій);

- розбіжності розуміння регламенту взаємодії (мають місце прецеденти, коли органи влади не можуть розглянути пропозиції громадськості через те, що вони оформлені або подані з порушенням регламентів взаємодії, встановлених законодавством);

- відсутність механізму відповідальності представників громадськості (в Україні створено чимало механізмів відповідальності органів влади за неефективну взаємодію з громадськістю, натомість не існує навіть формального механізму відповідальності представника громадськості за некомпетентність, упередженість, порушення регламенту взаємодії тощо);

- проблема оцінки якості взаємодії громадськості з органами влади (оцінити зазначений показник об'єктивно на сьогодні майже неможливо, проте важливість такої системи оцінки є високою - саме вона могла б бути підставою для визнання неефективною роботи органів влади чи представників громадськості, обґрунтуванням притягнення до відповідальності неефективних учасників взаємодії).

Тому найважливішими завданнями органів державної влади у взаємодії з професійними та громадськими організаціями є такі:

- створення умов максимальної відкритості під час розробки нормативних та регуляторних актів, публікація їх проектів та заохочення громадськості до їх обговорення;

- створення системи врахування пропозицій та звернень професійних та законних учасників ІКТ-ринку, оптимізації роботи відповідних органів влади, планів розробки нормативних та регуляторних актів;

- запрошення представників професійних та громадських організацій на наради, робочі зустрічі, де розглядаються відповідні питання;

- участь представників державної влади у відповідних заходах, що організуються професійними та громадськими організаціями, за їх запрошенням;

- максимальне врахування владою вмотивованих пропозицій громадськості;

- недопущення випадків порушення термінів розгляду звернень професійних та громадських організацій.

Громадськість, у свою чергу, має ставати більш активною, долучатись до процесів прийняття рішень на державному рівні, користуючись такими механізмами взаємодії як консультативно-дорадчі органи та інші. Але це має бути конструктивна активність, для чого громадськості потрібно підвищувати свою компетентність, "тримати руку на пульсі" життя у державі постійно.

Особливого значення якість налагодження зворотного зв'язку набуває в періоди економічної турбулентності, під час загострення соціального напруження в суспільстві. Виконання цих найважливіших завдань сприятиме формуванню партнерських відносин держави, представників бізнесу та споживачів, прискоренню побудови інформаційного суспільства в Україні, формуванню сприятливого середовища для бізнесу, захисту законних інтересів споживачів.

2.5 Програми та проекти, спрямовані на розвиток інфраструктури інформатизації

З метою створення та розвитку національної, галузевих і регіональних інформаційних систем, мереж та електронних ресурсів, у тому числі електронної інформаційної системи „Електронний Уряд”; інтегрованих інформаційно-аналітичних систем органів державної влади та органів місцевого самоврядування протягом 2008 року та I півріччя 2009 року органами державної влади здійснювалися наступні завдання (проекти) інформатизації НПІ щодо створення національної інформаційної інфраструктури, зокрема спрямовані на створення та розвиток інформаційно-аналітичних систем (далі – ІАС).

Так, у 2008 році в рамках виконання НПІ, в тому числі за рахунок коштів бюджетних програм з інформатизації, а також інших бюджетних програм органів державної влади, були отримані наступні результати:

- в рамках створення автоматизованої ІАС Верховної Ради України розроблено техноробочий проект організації інтегрованої бази даних по забезпеченню реалізації повноважень Верховної Ради України (друга черга); здійснено заходи щодо підвищення захищеності інформаційних систем ВРУ, впроваджено веб-портал та веб-сайти ВРУ, розроблено робочий проект модернізації діючого ПТК системи „Рада -3”;

- Держзв’язку розроблено робочий проект модернізації ІАС Держзв’язку; прикладне програмне забезпечення системи електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису Мінтрансзв’язку; технічне завдання на КСЗІ інформаційно-телекомунікаційної системи Держзв’язку;
- здійснено заходи з розвитку ІАС фінансових і фіскальних органів, ІАС Рахункової палати;
- Мінфіном здійснено заходи з автоматизації отримання та аналізу звітності про операції з драгоцінними металами та дорогоцінним камінням; супроводження автоматизованої інформаційно-довідкової системи "Кадри" Мінфіну; супроводження функцій АІС "Діловодство", ІС "Облік КТ" та АІС МПНПА у промисловій експлуатації;
- розроблено восьму чергу автоматизованої інформаційної системи прикордонного контролю (шифр системи "Гарт-1"); шосту чергу інтегрованої міжвідомчої автоматизованої системи обміну інформацією щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон; десяту чергу глобальної автоматизованої інформаційної системи Державної прикордонної служби України (шифр система "Гарт"); ведено в експлуатацію 62 та модернізовано 106 ПТК АПК «Гарт-1/П»;
- забезпечено функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму;
- створено ІАС Антимонопольного комітету „Концентрація”;
- створено офіційний WEB-сайт Українського інституту національної пам’яті; створено автоматизовану інформаційно-аналітичну систему „Сенсорна електронна карта Голодомору 1932-1933 років в Україні”;
- розроблено та впроваджено елементи електронного урядування у сфері державного експортного контролю шифр „Контроль”;
- НКАУ розроблено нормативну базу для створення міжвідомчої інформаційної системи з використання аерокосмічних даних як частини європейської GMES та світової GEOSS систем;
- створено ІАС Конституційного Суду України;
- МНС здійснено заходи розвитку Урядової інформаційно-аналітичної системи з питань надзвичайних ситуацій (УІАС НС), а саме: удосконалення підсистеми моніторингу стану потенційно небезпечних об’єктів; актуалізація геоінформаційної складової УІАС НС як основи національної інфраструктури просторових даних; створено підсистему формування в МНС оперативної електронної карти надзвичайних ситуації і підсистеми просторового аналізу їх розподілу, ефективності виконання та фінансування заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуації та ліквідації їх наслідків;
- МНС створено програмно-апаратну платформу внутрішнього та міжкорпоративного порталу „Чорнобиль” з ієрархічним доступом та високим рівнем сумісності з іншими підсистемами, що виходять за межі МНС України;
- побудовано модернізовану локальну інформаційну мережу центрального апарату МВС; реалізовано другу черга єдиного інтегрованого веб-порталу

МВС; забезпечено модернізацію програмно-технічного комплексу банку даних оперативної інформації у захищеному варіанті;

– розроблено інформаційну систему для підтримки рішень і прогнозування в Мінекономіки; розроблено нові компоненти Інтернет-ресурсів Мінекономіки в межах електронної інформаційної системи „Електронний уряд”;

– Мінагрополітики здійснено заходи з розробки системи обробки та аналізу сільськогосподарської статистичної звітності на базі Інтернет технологій; здійснено заходи щодо супроводження бази даних ІАС насінництва та розсадництва України, ІАС „Тваринництво України”; розробки ІАС формування складових технологічного та матеріально-технічного забезпечення вирощування сільськогосподарських культур для різних зон України; впровадження ІАС моніторингу кон’юнктури ринку тваринницької продукції та аналізу цінової ситуації на території України; створення інформаційно-аналітичної бази в галузі АПК, ІАС моніторингу та аналізу протокольного забезпечення міжнародних заходів та вдосконалення моделі аналізу стану імпорту та експорту основних видів сільськогосподарської продукції у 2008 році; розробки інформаційно-аналітичної системи з надходження продукції тваринництва на переробні підприємства та її реалізації сільськогосподарськими підприємствами відповідно вимогам СОТ; розробки інформаційно-комунікаційної системи та засобів управління інноваційними технологіями виробництва сільськогосподарської продукції; впровадження комп’ютеризованої інформаційної системи з епізоотологічного моніторингу в Україні для прогнозування і запобігання поширенню небезпечних хвороб, в тому числі спільних для людини і тварин;

– проведені роботи зі створення цілісної інформаційної системи з ведення державного водного кадастру, модернізації бази даних Державного обліку використання вод в Україні, удосконалення системи моніторингу та прогнозування стану навколишнього середовища у системі Держводгоспу;

– розроблено програмні засоби створення та ведення автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи „Державний реєстр виборців”, програмне забезпечення „Підсистема передачі електронних копій Реєстру представникам політичних партій”; придбано технічні засоби для створення та введення в експлуатацію автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи «Державний реєстр виборців».

Крім того, органами державної влади здійснюються заходи, направлені на розвиток інфраструктури інформатизації, в рамках виконання галузевих програм інформатизації. Так за період 2008 – 1 півріччя 2009 рр. Генеральним державним замовником НПІ було опрацьовано:

Концепцію програми інформатизації дорожньої галузі України;

Галузеву програму „Електронна система реєстрації та обміну медичною інформацією між закладами, установами і організаціями системи охорони здоров'я”;

Концепцію розвитку автоматизації та впровадження інформаційних технологій в Державному підприємстві „Український інститут промислової власності” у 2008 – 2012 рр.;

Концепцію проекту „Модернізація державних фінансів”;

Державну програму інформаційно-телекомунікаційного забезпечення правоохоронних органів, діяльність яких пов'язана з боротьбою із злочинністю”

Концепцію створення багатофункціональної комплексної системи „Електронна митниця”;

Концепцію галузевої програми інформатизації Міністерства фінансів України.

За умови належного фінансування завдань (проектів) НПП та бюджетних програм органів державної влади, що містять заходи з інформатизації, найбільш вагомими результатами їх виконання, спрямованими **на створення та розвиток інформаційно-аналітичних систем в органах державної влади**, у 2009 році мають стати:

- створення і розвиток систем інформаційно-аналітичного забезпечення Верховної Ради України, Секретаріату Президента України, органів державної влади, забезпечення обміну інформацією між ними;
- запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства та комплексу методичних документів та практичних рекомендацій щодо моніторингу стану розвитку інформаційного суспільства на базі сформованої системи індикаторів;
- створення спеціальної інформаційно-телекомунікаційної системи органів виконавчої влади, розвиток та інтеграція інформаційних ресурсів і технологій органів державної влади;
- розробка макету Інтранет порталу Секретаріату Кабінету Міністрів, модернізація і удосконалення єдиної інформаційно-аналітичної системи Секретаріату КМУ;
- розвиток ІАС Конституційного Суду України;
- створення та функціонування Державної інформаційної системи реєстраційного обліку фізичних осіб та їх документування;
- створення Єдиної цифрової телекомунікаційної мережі МВС України спеціального призначення;
- розроблення інформаційної системи для підтримки рішень і прогнозування в Мінекономіки;
- оптимізація ІАС Держспоживстандарту (Інформаційні ресурси-2);
- розробка дев'ятої черги автоматизованої інформаційної системи прикордонного контролю (шифр система "Гарт-1");
- розробка одинадцятої черги глобальної автоматизованої інформаційної системи Державної прикордонної служби України (шифр системи ГАІС "Гарт");
- розвиток автоматизованої ІАС фінансових і фіскальних органів;
- проведення модернізації системи управління державними фінансами та державної податкової служби;
- комп'ютеризація професійно-технічних навчальних закладів; постачання навчальних комп'ютерних комплексів сільським школам;

- розвиток і супроводження УІАС НС;
- здійснення заходів з розвитку космічної діяльності та виробництва космічної техніки, зокрема: забезпечення розвитку та експлуатації наземного інформаційного комплексу, створення та експлуатація системи координатно-часового та навігаційного забезпечення України із застосуванням глобальних навігаційних супутникових систем;
- розробка системи обробки та аналізу сільськогосподарської статистичної звітності на базі Інтернет технологій;
- розробка інформаційно-комунікаційної системи та засобів управління інноваційними технологіями виробництва сільськогосподарської продукції;
- проведення державного моніторингу поверхневих вод, ведення водного кадастру та управління водними ресурсами.

За результатами аналізу стану виконання робіт зі створення та модернізації ІАС органів державної влади в рамках виконання НПП можна зазначити наступне:

1. Створення ІАС органів державної влади в багатьох випадках здійснюється за відсутності концептуальних документів на їх створення, техніко-економічних обґрунтувань та іншої проектної документації, що в свою чергу може призвести до перевитрат бюджетних коштів.

2. Технічні завдання на створення ІАС в багатьох випадках не враховують вимоги діючих ДСТУ та ГОСТ, зокрема в наданих на погодження проектах нечітко визначаються складові технічних та програмних засобів для створення та введення в експлуатацію ІАС, не враховуються вимоги щодо здійснення випробувань створюваної продукції та підготовки відповідної технічної документації, що унеможливорює здійснення якісного опрацювання матеріалів.

3. Впровадження результатів робіт у більшості випадків відбувається без детального аналізу об'єкта автоматизації та досягнутого сучасного рівня розвитку інформаційних технологій, відповідного технічного завдання, затвердженої техніко-експлуатаційної документації, що ускладнює супроводження ІАС та може призвести до дублювання робіт.

4. Здійснення органами державної влади закупівель з розробки або придбання програмного забезпечення, яке передбачається для використання в складі ІАС, не завжди базується на результатах технічного та робочого проектування, та в багатьох випадках не має відповідного техніко-економічного обґрунтування.

Зазначене свідчить про необхідність неухильного дотримання органами державної влади чинного законодавства у сфері інформатизації, визначення пріоритетних напрямів інформатизації відповідних галузей з метою забезпечення комплексності та цілісності виконання робіт з інформатизації та недопущення створення передумов отримання неякісних послуг.

3 Національна програма інформатизації

3.1 Стан інформатизації центральних органів виконавчої влади

У 2008 році виконання проектів інформатизації органами державної влади мало здійснювалось відповідно до розпорядженням Кабінету Міністрів України 27.08.2008 № 1211-р “Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2008 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування”, яким було визначено державних замовників та обсяги фінансування проектів НПП із загальним обсягом фінансування 9013,2 тис. грн.

Міністерством фінансів України у 2008 році, незважаючи на відповідні доручення Уряду, не було здійснено перерозподіл коштів, передбачених Розпорядженням. Фактично у 2008 році було профінансовано лише 539 тис. грн. для Міністерства транспорту та зв'язку України (Державної адміністрації зв'язку). Решта державних замовників НПП бюджетні асигнування не отримали, що призвело до зриву виконання Розпорядження

Всього із затверджених розпорядженням 37 проектів НПП, враховуючи фактичне фінансування НПП, було виконано 3 проекти Міністерства транспорту та зв'язку України (Державної адміністрації зв'язку) та отримані наступні результати:

- база даних електронних образів галузевих стандартів та інших нормативних документів у сфері телекомунікацій;
- технічне завдання на створення бази даних за галузевими джерелами статистичної звітності та основними показниками розвитку сфери телекомунікацій;
- робочий проект модернізації інформаційно-аналітичної системи Держзв'язку; прикладне програмне забезпечення системи електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису Мінтрансзв'язку; технічне завдання на КСЗІ інформаційно-телекомунікаційної системи Держзв'язку.

Відповідно до статті 2 Закону України „Про Національну програму інформатизації”, з метою консолідації усіх робіт з інформатизації органів державної влади до переліку завдань (проектів) НПП на 2008 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування, були включені 18 бюджетних програм з інформатизації органів державної влади на загальну суму 626,2 млн. грн. передбачені статтею 35 Закону України „Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України” за окремими програмами.

За рахунок коштів зазначених бюджетних програм органів державної влади було отримано наступні результати:

розроблено техноробочий проект організації інтегрованої бази даних по забезпеченню реалізації повноважень Верховної Ради України (друга черга);

доведено до мінімально необхідного рівня за продуктивністю, інформаційною ємністю та надійністю резервний серверний вузол спеціальної інформаційно-телекомунікаційної системи органів державної влади, розпочаті

роботи з розбудови комплексної системи захисту інформації в автоматизованих системах Секретаріату Кабінету Міністрів України та в спеціальній інформаційно-телекомунікаційній системі органів виконавчої влади;

розроблено програмне забезпечення для завантаження реєстраційних даних застрахованих осіб із бази даних Пенсійного фонду України до Централізованого банку даних з проблем інвалідності Міністерства праці та соціальної політики України

здійснено заходи з розвитку та модернізації Урядової інформаційно-аналітичної системи з питань надзвичайних ситуацій (УІАС НС);

розроблено програмне забезпечення для створення, наповнення та підтримання в актуальному стані банку даних проданих земельних ділянок;

здійснено заходи з розвитку інформаційно-аналітичної системи фінансових і фіскальних органів, інформаційно-аналітичної системи Рахункової палати;

проведені роботи зі створення цілісної інформаційної системи ведення державного водного кадастру, модернізації бази даних Державного обліку використання вод в Україні, удосконалення системи моніторингу та прогнозування стану навколишнього середовища у системі Держводгоспу;

розроблено програмні засоби створення та ведення автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи „Державний реєстр виборців”, програмне забезпечення „Підсистема передачі електронних копій Реєстру представникам політичних партій”; придбано технічні засоби для створення та введення в експлуатацію автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи «Державний реєстр виборців»;

здійснено супроводження, технічне обслуговування та адміністрування програмно-технічних комплексів вузлів центрального, регіонального та місцевого рівнів Державної інформаційної системи реєстраційного обліку фізичних осіб та їх документування.

У 2009 році, бюджетна програма “Національна програма інформатизації”, враховуючи вкрай обмежений обсяг фінансування у 2009 році, спрямована на виконання проектів загальнодержавного значення. Основними результатами її виконання в 2009 році мають стати:

здійснення заходів щодо запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства;

перша черга автоматизованої системи інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні;

дослідження впливу використання вільного програмного забезпечення у різних секторах економіки на розвиток ринку інформаційних технологій;

аналіз існуючого програмного забезпечення з відкритим кодом щодо придатності його використання в органах виконавчої влади України;

визначення відповідності завдань (проектів) НПІ пріоритетним напрямкам державної політики у сфері інформатизації, сучасному рівню та тенденціям розвитку інформатизації в світі.

3.2 Стан інформатизації місцевих органів виконавчої влади

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 12.04.2000 № 644 «Про затвердження порядку формування та організації виконання регіональної програми і проекту інформатизації» станом на 01.06.2009 за результатами проведеного аналізу наданих звітів з питань регіональної інформатизації за 2008 рік можна відмітити що з повним дотриманням вимог законодавства виконуються регіональні програми інформатизації лише у 7 областях, а саме: Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Київській, Одеській, Полтавській, Рівненській областях. Порівнюючи з аналізом відповідних звітів за 2007 рік, слід зауважити, що стан справ з порушеного питання у регіонах не покращився, тобто продовжують дію погоджені регіональні програми інформатизації 4 областей на 2007-2009 роки та погоджені у 2008 році регіональні програми інформатизації 3 областей на 2008-2010 роки.

В цілому аналіз отриманих звітів за 2008 рік свідчить про наступне.

У 2008 році закінчився термін виконання регіональної програми інформатизації Івано-Франківської області.

„Перелік завдань (проектів) інформатизації міста Києва на 2008 рік”, затверджений розпорядженням КМДА від 08.04.2008 № 503, Генеральному державному замовнику НПП на розгляд не надавався.

Без погодження регіональної програми інформатизації здійснювалось фінансування проектів і завдань з інформатизації у 4 областях.

Генеральним державним замовником Національної програми інформатизації (далі – НПП) розглянуто та направлено на доопрацювання програми інформатизації Рівненської, Черкаської облдержадміністрацій та Київської міської державної адміністрації.

З часу набуття чинності постанови Кабінету Міністрів України від 12.04.2000 № 644 не розроблялись та не надходили на погодження до Генерального державного замовника НПП регіональні програми інформатизації 7 областей, а саме: Вінницької, Житомирської, Запорізької, Кіровоградської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької.

Протягом 2008 року було погоджено 2 регіональні програми інформатизації:

- Волинської області на 2008-2010 роки;
- Дніпропетровської області на 2008-2010 роки „Електронна Дніпропетровщина”.

Крім того, на даний час здійснюються заходи щодо: розробки Концепції регіональної програми інформатизації у Житомирській, Донецькій та Тернопільській областях, розробки програм інформатизації на 2009-2011 роки у Харківській області та місті Севастополі.

Протягом звітнього періоду у регіонах України виконувались завдання (проекти) регіональних програм інформатизації з терміном впровадження у 2008 р., у тому числі проекти щодо:

- впровадження єдиної автоматизованої системи електронного документообігу органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (Донецька, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Чернігівська ОДА, Севастопольська МДА);
- впровадження корпоративної електронної пошти в органах державної влади та місцевого самоврядування (Закарпатська, Львівська ОДА);
- створення комплексної системи захисту інформації апарату адміністрації, здійснення монтажу та запуску комплексу обладнання зв'язку (Закарпатська ОДА);
- створення системи дистанційного навчання та контроль знань для підготовки та перепідготовки спеціалістів (Івано-Франківська ОДА);
- модернізації веб-сайту облдержадміністрації (Львівська, Полтавська ОДА);
- об'єднання інформаційних телекомунікаційних ресурсів апарату обласної держадміністрації, управлінь, територіальних органів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади (Миколаївська ОДА);
- розвитку телекомунікаційної системи та створення корпоративної мережі органів виконавчої влади (Донецька, Рівненська ОДА);
- впровадження системи електронного цифрового підпису (Одеська та Чернівецька ОДА) та криптографічного захисту інформації в органах виконавчої влади (Одеська ОДА); використання електронного цифрового підпису (Херсонська ОДА);
- впровадження системи інформаційно-аналітичного забезпечення облдержадміністрації та підтримки прийняття управлінських рішень (Одеська ОДА);
- впровадження інформаційно-аналітичної системи „ТЕР-ІНФО” (Запорізька, Івано-Франківська, Луганська, Львівська, Чернівецька ОДА);
- розвитку корпоративної мережі органів виконавчої влади Чернігівської області;
- „Обласна програма розвитку інформаційних, телекомунікаційних та інноваційних технологій в закладах освіти Вінницької області на 2006-2010 роки”;
- реалізації проекту „Органи місцевого самоврядування Чернівецької області: інформаційно-комунікативний прорив” (Чернівецька ОДА);
- об'єднання інформаційних та телекомунікаційних ресурсів підрозділів Волинської обласної ради та обласної держадміністрації;
- розгортання структурованої кабельної системи Запорізької обласної держадміністрації;
- запровадження системи аудіо конференцій для проведення селекторних нарад (Львівська ОДА);
- впровадження автоматизованої інформаційно-аналітичної системи обробки даних про населення міста Києва;

Впровадження завдань (проектів) регіональних програм інформатизації передбачає розвиток інформаційної інфраструктури у областях у напрямку створення єдиного телекомунікаційного середовища у соціальній та економічній сферах, що забезпечить оперативну взаємодію державного, міжгалузевого, регіонального та районного рівнів управління.

У плані позитивного досвіду виконання завдань (проектів) регіональної програми можна зазначити роботу щодо:

- впровадження пілотного проекту „Е-ПОСЛУГИ” на основі електронної інформаційної системи „Електроний регіон” (Одеська ОДА);
- впровадження комплексу „Погосподарський облік для сільських, селищних рад” в населених пунктах Івано-Франківської області;
- створення Автоматизованого інформаційно-аналітичного комплексу обліку надання адресних послуг (м. Київ).

У 2008 році обсяг фінансування регіональних програм та завдань (проектів) з інформатизації склав 73,6 млн. грн. із запланованих 90,7 млн. грн.

На 2009 рік заплановані місцевими бюджетами обсяги фінансування на виконання регіональних програм та завдань з інформатизації, за наданими даними, становлять 36,5 млн. грн.

Стосовно технічного забезпечення регіонів, то загальна кількість персональних комп'ютерів (далі – ПК) в апараті та структурних підрозділах обласних держадміністрацій становила 11848 од.; загальна необхідна кількість додаткових ПК по регіонах становить 305 од.

Кількість персональних комп'ютерів в локальних обчислювальних мережах (ЛОМ) апаратів та структурних підрозділів адміністрацій становить 8863 од.

Кількість ПК в апараті та структурних підрозділах обласних державних адміністрацій, підключених до Інтернет становить 6715 од.

Система електронного документообігу в апаратах адміністрацій впроваджена у 24 областях та у м. Києві та Севастополі. Означена система не впроваджена у Кіровоградській області.

Крім того:

- комп'ютерна система кадрового обліку впроваджена у 24 областях, м. Києві та Севастополі; відсутня в Кіровоградській області;
- система бухгалтерського обліку впроваджена у 24 областях, м. Києві та Севастополі; відсутня система в Кіровоградській області;
- система обліку основних засобів впроваджена у 20 областях, м. Києві та Севастополі; відсутня система в Дніпропетровській, Житомирській, Кіровоградській, Сумській, Чернігівській областях;
- геоінформаційна система та кадастр комунальної власності діє у 9 областях (Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Одеській, Сумській, Харківській, Херсонській областях та м. Києві); у процесі розробки означена система перебуває у м. Севастополі;
- абонентський пункт НСКЗ впроваджено у 4 областях (Запорізькій,

Івано-Франківській, Миколаївській, Одеській); реалізовано підключення мережі СІТМ НСКЗ, встановлено комутаційне обладнання та пристрій захисту, запроваджено використання захищеної електронної поштової програми „Бріз” у Волинській, Житомирській, Луганській, Львівській, Полтавській, Сумській, Херсонській, Чернівецькій областях;

- засобами комп'ютерного зв'язку до обласних державних адміністрацій підключено 445 райдержадміністрацій.

Протягом 2009 року обласними держадміністраціями планується виконання низки проектів, серед яких:

- розробка програмного комплексу для медичних закладів (Донецька облдержадміністрація);

- розробка Концепції регіональної програми інформатизації (Житомирська та Тернопільська облдержадміністрації);

- впровадження системи автоматизації діловодства та електронного документообігу в 15 структурних підрозділах (Запорізька облдержадміністрація);

- супрвід та підтримка геоінформаційної системи області (Житомирська облдержадміністрація);

- забезпечення роботи корпоративної телекомунікаційної мережі зв'язку органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (Рівненська облдержадміністрація);

- розвиток інформаційної інфраструктури області (Черкаська облдержадміністрація);

- провадження системи відеоконференцзв'язку (Чернігівська облдержадміністрація).

Слід зазначити, що облдержадміністраціями висувається низка проблемних питань, вирішення яких сприятиме удосконаленню роботи з інформатизації регіонів, серед яких:

- доповнити Примірний перелік структурних підрозділів райдержадміністрації (постанова Кабінету Міністрів від 11 травня 2005 року № 328 "Про структуру місцевих державних адміністрацій") підрозділом інформаційних технологій /розроблення типового положення про підрозділ апарату обласних держадміністрацій, відповідальний за розвиток та впровадження новітніх інформаційних технологій/;

- створити в місцевих держадміністраціях та виконавчих органах місцевого самоврядування структурні підрозділи з питань інформатизації;

- проведення семінарів з питань інформатизації на базі Держкомінформатизації, інших центральних та регіональних органів виконавчої влади;

- надання консультативної та методичної допомоги з питань: ведення електронного документообігу, використання електронного підпису, обмін електронною інформацією, сертифікації засобів інформатизації та передачі даних; закріплення прав та обов'язків власників інформаційних ресурсів;

- розробка типових технічних рішень щодо створення автоматизованих

систем обробки інформації для органів місцевого самоврядування;

- відсутність належного фінансування регіональних програм інформатизації;

- обов'язкове навчання співробітників органів державного управління і місцевого самоврядування ефективному використанню інформаційних технологій.

У рамках НПІ на замовлення Генерального державного замовника НПІ в 2008 року були завершені роботи з розробки методичних рекомендацій щодо порядку формування регіональної програми інформатизації (виконавець - комунальне підприємство «Обласний інформаційно-аналітичний центр» м. Одеса). Зазначена робота виконувалась з метою вирішення питань формування регіональної програми інформатизації, головною метою якої є інформатизація місцевих органів виконавчої влади, забезпечення прозорості діяльності органів влади та їх ефективної взаємодії, створення умов для ефективної діяльності державних службовців, забезпечення інформаційно-аналітичної підтримки процесів прийняття управлінських рішень, розвитку інформаційних послуг для громадян, фізичних та юридичних осіб.

3.3 Фінансове забезпечення інформатизації державних органів

Фінансове забезпечення інформатизації органів державної влади та місцевого самоврядування відбувається за рахунок наступних джерел:

- коштів, що виділяються на виконання НПІ;
- коштів, що виділяються на виконання окремих бюджетних програм, які мають ознаки інформатизації;
- коштів, що виділяються на виконання державних цільових програм, в яких передбачені розділи з інформатизації;
- міжнародної фінансової допомоги та кредитів міжнародних фінансових установ;
- коштів на утримання апаратів органів державної влади, які витрачаються на закупівлю товарів, робіт та послуг з інформатизації;
- коштів, що виділяються місцевими бюджетами на виконання заходів регіональних програм інформатизації.

Відповідно до законодавства Міністерством фінансів України щорічно формується перелік бюджетних програм органів державної влади (або їх частин), що належать до сфери інформатизації і виконуються як складові НПІ. Для чого щорічно до законів про державний бюджет на рік включається відповідна стаття, якою визначається перелік таких бюджетних програм.

У 2008 році планові обсяги фінансування НПІ за рахунок видатків Державного бюджету України (з урахуванням внесених змін) склали: 626,2 млн. грн. – асигнування на 18 бюджетних програм органів державної влади та 9,01 млн. грн. – асигнування на бюджетну програму „Національна програма інформатизації”.

На фінансування регіональних програм інформатизації місцевими бюджетами було передбачено 90,7 млн. грн., фактичні витрати склали – 73,6 млн. грн.

Відповідно до статті 35 Закону України “Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України” видатки 2008 року на виконання завдань НПП, в тому числі проектів інформатизації органів державної влади, здійснювалися Державним казначейством України лише після погодження відповідними розпорядниками бюджетних коштів зазначених проектів з Генеральним державним замовником НПП. Розгляд та погодження цих проектів здійснювались відповідно до Порядку проведення експертизи Національної програми інформатизації та окремих її завдань (проектів), затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 25.07.2002 № 1048.

Протягом 2008 року здійснено роботи з розгляду, організації проведення науково-технічної експертизи (проведено лише 18 експертиз у зв'язку з відсутністю коштів) та погодження проектів інформатизації, що виконувалися в рамках бюджетних програм органів державної влади.

Всього на погодження до Генерального державного замовника НПП було надано **271 проект** загальною вартістю **425 млн. грн. за 18 бюджетними програмами** від 17 органів державної влади, з них **погоджено 244 проекти** загальною вартістю **417 млн. грн.**, з яких віднесено до сфери інформатизації **139 проектів** загальною вартістю **247,3 млн. грн.**, що склало 60% від загального обсягу фінансування погоджених проектів. Не надійшли на погодження матеріали за бюджетною програмою від Держспоживстандарту (плановий обсяг фінансування 11,7 млн. грн.).

Статтею 32 Закону України “Про Державний бюджет України на 2009 рік” визначений перелік бюджетних програм органів державної влади, видатки за якими здійснюються після погодження з Генеральним державним замовником НПП проектів інформатизації, що виконуються в їх межах.

У 2009 році обсяги фінансування НПП за рахунок видатків Державного бюджету України (з урахуванням внесених змін) складають: 301 млн. грн. – асигнування на виконання 15 бюджетних програм органів державної влади та 0,901 млн. грн. – асигнування на бюджетну програму „Національна програма інформатизації”.

На фінансування регіональних програм інформатизації місцевими бюджетами передбачено 44,3 млн. грн.

На даний час здійснюються заходи щодо виконання статті 32 Закону України „Про Державний бюджет України на 2009 рік”, а саме: станом на 17.08.2009 розглянуто та погоджено 25 проекти інформатизації органів державної влади загальною вартістю 17,2 млн. грн.

Держкомінформатизації як Генеральним державним замовником НПП на початку поточного року з метою вдосконалення механізму формування і виконання НПП, збільшення її фінансування з включенням до складу програми всіх проектів інформатизації, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів,

та з метою забезпечення інтеграції всіх робіт, спрямованих на створення, розвиток та інтеграцію інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, в тому числі придбання засобів інформатизації для забезпечення функціонування органів державної влади було підготовлено та надіслано до органів державної влади запит щодо надання інформації про проекти (роботи) з інформатизації, які були виконані у 2008 році, а також виконуються або заплановані до виконання в межах бюджетних програм у 2009 році, в тому числі за рахунок коштів на утримання, а також за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій.

За результатами проведеного аналізу отриманої від 71 органу державної влади інформації встановлено наступне.

У 2008 році в рамках виконання 74 бюджетних програм, які не були включені до статті 35 Закону України “Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України”, органами державної влади було витрачено на виконання 208 проектів інформатизації із загальним обсягом фінансування 354,8 млн. грн., з яких 244,9 млн. грн. було спрямовано на придбання 5140 комп’ютерів (серверів), а 19,6 млн. грн. – на закупівлю 18341 ліцензій на програмне забезпечення.

На 2009 рік в рамках виконання 31 бюджетної програми, які не були включені до статті 32 Закону України “Про Державний бюджет України на 2009 рік”, органами державної влади заплановано до виконання 92 проекти інформатизації із загальним обсягом фінансування 150,4 млн. грн., з яких 50,1 млн. грн. планується спрямувати на придбання 1757 комп’ютерів (серверів), а 3,3 млн. грн. – на закупівлю 7908 ліцензій на програмне забезпечення.

Зазначене свідчить про те, що на даний час окремі центральні органи виконавчої влади намагаються самостійно вирішувати питання інформатизації своєї діяльності без належної взаємодії, перш за все з Генеральним державним замовником НПП. Так, у 2008 році кількість бюджетних програм з інформатизації, включених Міністерством фінансів до статті 35 Закону України “Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України”, склала лише 20% від загальної кількості бюджетних програм, які містили заходи з інформатизації, а відповідний відсоток виконаних проектів інформатизації становив – 40%. Відповідні відсотки у 2009 році на даний час становлять 35% та 19%.

Динаміка виділення бюджетних коштів на виконання проектів інформатизації у 2008 році наведена в додатку 3.3.1.

Дані щодо фактичного фінансування бюджетних програм з інформатизації та кількості виконаних проектів інформатизації у 2008 році представлені в додатку 3.3.2.

Процеси інформатизації в більшості відомств проходять за межами НПП, що призводить до неконтрольованості цими процесами з боку Генерального державного замовника НПП. Як наслідок виникають проекти, які частково або цілком дублюють один одного, порушується послідовність їх створення, а відповідність єдиним стандартам стає важкою задачею.

На сьогодні домінуючою складовою використання коштів в рамках бюджетних програм з інформатизації органів державної влади є придбання технічних засобів. Так, у 2008 році 69% коштів бюджетних програм органів державної влади, які виконувались поза межами статті 35 Закону України “Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України”, було витрачено на закупівлю комп’ютерної техніки, і лише 5,5% на придбання ліцензійного програмного забезпечення, решта (25,5%) - на модернізацію існуючої інфраструктури та технічну підтримку та модернізацію програмного забезпечення.

Також Генеральним державним замовником НПП було проаналізовано інформацію, надану органами державної влади, про залучення у 2008 році коштів міжнародних фінансових організацій на виконання робіт, спрямованих на створення, розвиток та інтеграцію інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, в тому числі придбання засобів інформатизації для забезпечення функціонування органів державної влади.

За результатами аналізу можна зробити висновок, що за кошти міжнародних фінансових організацій реалізуються проекти інформатизації, які не подаються на погодження до Генерального державного замовника НПП та обсяг фінансування яких значно перевищує фінансування НПП, наприклад:

Міністерство внутрішніх справ України – „Створення програмно-технічної інфраструктури для забезпечення оперативно-розшукової діяльності структурних підрозділів ЦА МВС” (2,7 млн. грн. - технічна допомога Департаменту юстиції ІСІТАР США);

Державний комітет статистики України - проект „Розвиток системи державної статистики для моніторингу соціальних та економічних перетворень” (Угода про Позику між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку від 15.07.04 № 4729-UA) (виконання робіт з модернізації інформаційних та комунікаційних технологій органів державної статистики);

Державний комітет ядерного регулювання України - проект МАГАТЕ UKR/9/025 "Вдосконалення інфраструктури ядерної та радіаційної безпеки України" (60,5 тис.грн.); проект "Посилення інфраструктурних можливостей Держатомрегулювання" в рамках Угоди між США та Україною про співробітництво у сфері мирного використання ядерної енергії від 28.05.1999 та Угоди між Урядом США про техніко-економічне співробітництво від 07.05.1992 (444,9 тис. грн.); проект "Покращення регулюючого контролю за джерелами іонізуючого випромінювання: комп'ютерне обладнання та ПЗ для восьми регіональних інспекцій Держатомрегулювання" в рамках Угоди між США та Україною про співробітництво у сфері мирного використання ядерної енергії від 28.05.1999 та Угоди між Урядом України та Урядом США про техніко-економічне співробітництво від 07.05.1992 (612,5 тис. грн.).

Державна служба експортного контролю України - Технічна допомога Уряду США договір від 27.06.2008 № 2053-01 (370,30 тис. грн. - посилення системи експортного контролю України та протидії розповсюдженню зброї масового знищення).

На 2009 рік заплановано залучення коштів міжнародних фінансових організацій Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг на виконання робіт зі створення та впровадження електронної системи оприлюднення інформації про діяльність недержавних пенсійних фондів.

4. Стандартизація в ІКТ

Основна мета розроблення стандартів, гармонізованих з міжнародними – прискорена модернізація (осучаснення) важливого фрагменту нормативної бази щодо розробки та підтримки інформаційних технологій (ІТ) в Україні за планом конкретних заходів подолання відставання України в галузі стандартизації ІТ.

Сучасний підхід до державного управління вимагає об'єднання інформаційних систем, що функціонують по єдиних та узгоджених стандартах, протоколах і технологіях в усьому суспільному секторі. Цей підхід є ключовим фактором для покращення інформаційних послуг при задоволенні потреб громадян та бізнесу з урахуванням оптимального відношення ціна-якість.

Загальна ситуація в Україні щодо створення нормативної бази в галузі ІТ на сьогодні не може бути задовільною. За останні роки організаційно оформилась участь України у роботі ISO/IEC щодо стандартизації ІТ. Так, Україна приймає участь у роботі інтернаціональних колективів, які докладають великих зусиль для формалізації та уніфікації умов і правил функціонування операційних середовищ комп'ютерів, стандартизуючи різного роду інтерфейси. Однак результати стандартизації в Україні маловтішні; зберігається масштаб відставання: з кожної десятки ISO/IEC-стандартів діє в кращому випадку один національний український або СНД-стандарт (які сьогодні переглядаються). Розрив ще не ліквідується, а практично збільшується.

Каталог нормативних документів України на теперішній час містить лише 357 чинних в нашій країні стандартів з інформаційних технологій, гармонізованих з міжнародними стандартами, який представлений наступними розділами:

- „Інформаційні технології (ІТ) взагалі” – 30 стандартів;
- „Набори знаків і кодування інформації” – 77 стандартів;
- „Мови, використовні в інформаційних технологіях” – 12 стандартів;
- „Розроблення програмного статку і системної документації” – 34 стандарти”;
- „Взаємозв'язок відкритих систем (OSI)” – 32 стандарти;
- „Організування мереж” – 2 стандарти;
- „Комп'ютерна графіка” – 1 стандарт;
- „Мікропроцесорні системи” – 16 стандартів;
- „Інформаційно-технологічні термінали та інше периферійне устаткування” – 17 стандартів;
- „Інтерфейси та з'єднувальне устаткування” – 8 стандартів;

- „Паперові картки та магнітні стрічки” – 4 стандарти;
- „Застосування інформаційних технологій” – 122 стандарти;
- „Конторські машини” – 2 стандарти.

Така кількість чинних стандартів не сприяє входженню України у світовий інформаційний простір та розширенню експортного потенціалу галузі ІКТ, а тому потребує особливої уваги і фінансового забезпечення.

В рамках виконання НПП у 2007 році було розроблено остаточні редакції 20 державних стандартів щодо електронного документообігу та електронного цифрового підпису, телекомунікаційних систем, програмного забезпечення, методів та засобів захисту інформаційних систем, а також державних стандартів щодо інформаційних сервісів та програмного забезпечення, що на теперішній час ще знаходяться на експертизі в Державному підприємстві „Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості”.

У 2008 році відповідно до Переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2008 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.08.2008 № 1211-р Держкомінформатизації було визначено державним замовником проекту НПП за темою „Розробити стандарти у сфері інформатизації, гармонізовані з міжнародними” з обсягом фінансування 200 тис. грн. Але, Міністерством фінансів України у 2008 році, незважаючи на відповідні доручення Уряду, не було здійснено перерозподіл коштів, передбачених вищезазначеним розпорядженням, що не дало змогу виконати зазначений проект НПП.

У зв'язку з вкрай обмеженим обсягом фінансування НПП у поточному році роботи з розробки стандартів у сфері інформатизації не були включені до переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2009 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.06.2009 № 636-р.

В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій стандарти не лише втрачають свою актуальність, але, найголовніше, стають перешкодою для застосування нових методів і технологій. Аналізуючи сучасний розвиток інформаційних технологій, слід зазначити наступні проблеми стану стандартизації сфери ІТ:

- наявність в Україні діючих застарілих стандартів колишнього СРСР, велика кількість з яких вимагає перегляду, змін або відміни;
- існуюча система термінологічних стандартів, введених в дію в 1994-1996 роках, вже застаріла;
- відсоток введених в Україні ДСТУ в сфері ІТ, гармонізованих з міжнародними, є низьким.

Вирішення зазначених проблем стандартизації в сфері ІТ можливо за умови:

- розробки програми комплексної стандартизації засобів інформатизації України, гармонізованих з міжнародними, яка повинна сприяти

ліквідації стратегічного відставання держави по рівню інформатизації від передових зарубіжних країн і прискорити її входження в інформаційне суспільство;

- комплексного перегляду стандартів, морально застарілих в порівнянні з їх сучасними аналогами ISO/IEC;
- розробки і прискореного введення в дію аналогів ISO/IEC стандартів по найважливіших напрямках стандартизації ІТ;
- розробки основоположних стандартів, що регламентують роботу по сертифікації програмних продуктів, засобів обчислювальної техніки;
- розробки і введення в дію системи стандартів замість застарілої Єдиної системи програмної документації.

5 Розвиток ринку інформаційно-телекомунікаційних технологій

5.1 Огляд ринку інформаційних технологій та програмного забезпечення

За даними IDC (провідної американської аналітичної компанії, що спеціалізується на дослідженнях ринку інформаційних технологій), ємність українського ринку інформаційних технологій в 2008 році склала близько 3,8 млрд. доларів, що на 7% вище, ніж в 2007. Важке економічне становище країни в 2009 році вже привело до значного скорочення витрат на ІТ як у споживчому, так і в корпоративному сегментах. До кінця поточного року скорочення витрат на ІТ може досягти 50%. Серед причин такого стану речей - падіння ВВП на 10% і недостатність фінансових ресурсів у всіх категорій споживачів.

Ситуація ускладнюється нераціональною структурою українського ринку ІТ, у якому 86% витрат приходиться на встаткування (в основному, імпортоване), а на ПЗ й послуги - 6% і 8%, відповідно. Для порівняння, у більшості країн Центральної й Східної Європи частка встаткування в структурі ринку ІТ не перевищує 60%.

Відповідно до оцінок компанії IDC, поставки друкованої периферії в першому кварталі 2009 р. (включаючи принтери, багатофункціональні пристрої й однофункціональні копії форматів А4 і А3) зменшилися в порівнянні з аналогічним періодом минулого року на 71%, а стосовно попереднього кварталу - на 47%, склавши 93 тис. шт. Найбільше криза відбилася на однофункціональних пристроях: зокрема, зниження продажів принтерів у порівнянні з I кв. 2008 р. склало 84%, однофункціональних копій - 89%. У той же час, поставки багатофункціональних пристроїв (БФП) зменшилися на 61%. В умовах кризи все більше число користувачів віддають перевагу БФП, у результаті їхня частка в загальному обсязі поставок друкованої периферії виросла до 76% (в 2008 р. вона коливалася в межах 53- 61%). Якщо розглядати ринок у розрізі основних технологічних сегментів, то річне зниження поставок струминної периферії склало 59%, а лазерної - 83%. При цьому на ринку струминних пристроїв динаміка поставок принтерів і БФП була приблизно порівнянною, а от на ринку лазерної периферії зниження продажів принтерів було набагато значніше, ніж БФП. Згідно із прогнозами IDC, в 2009 р. обсяг

поставок друкованої периферії в Україну знизиться в порівнянні з 2008 р. більш ніж на 50%, нижче оцінки в 500 тис. пристроїв (джерело – Лігабізнесінформ).

Продовжується розвиток е-комерції. За даними звіту Gemius Україна, більше третини українських Інтернет-користувачів (38%) робили покупки он-лайн (<http://e-commerce.com.ua/10100>). З них 12% - часті покупці (5% - кілька разів на місяць, 7% - приблизно раз на місяць), 15% здобувають товари кілька разів у рік, і 11% користуються послугами он-лайн магазинів раз у рік або рідше. Серед київської аудиторії он-лайн покупки робили 61% користувачів Інтернету, у Київській області - 47%. В інших регіонах частка покупців становить 20- 27% від аудиторії регіону.

Побутова техніка й електроніка - як і раніше найбільш популярні товари, що здобуваються он-лайн, так само як і мобільні телефони й аксесуари до них. Найменш характерні для покупки по Інтернету комп'ютерні ігри й програми. Також непопулярна більше "професійна" техніка: фотообладнання і комп'ютерні комплектуючі.

З метою подальшого розвитку е-комерції та відповідно до Плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" у 2009 році запланована розробка Закону України "Про електронну комерцію".

Враховуючи, що обсяг доходів у сфері програмного забезпечення майже не зазнав скорочення у 2008 році, збереглась також тенденція зростання питомої ваги програмного забезпечення у загальному обсязі виробництва. (2004 рік – 400 млн. грн., 2006 – 928 млн. грн., 2007 рік – 2 128 млн. грн., а у 2008 році – 2 083 млн. грн.). Цей сегмент складається з наступних частин: розроблення стандартного програмного забезпечення – 23%, розроблення програмного забезпечення за індивідуальним замовленням та адаптування пакетів програм до специфічних потреб користувача – 38%, ІТ-аутсорсинг – 7%, створення та ведення баз даних – 32%.

Видатки центральних органів виконавчої влади на розроблення програмного забезпечення складають від 1% до 2% відсотків доходів, отриманих у цьому сегменті ринку, що становить лише 13% - 17% коштів, виділених на інформатизацію. Це надзвичайно низький показник, оскільки показує, що центральні органи виконавчої влади спрямовують більшість бюджетних коштів, що виділяються на інформатизацію, на створення та вдосконалення інфраструктури інформатизації, а не на створення інформаційних ресурсів та впровадження інформаційно-аналітичних систем, які могли б забезпечити підвищення якості, ефективності та прозорості управлінських процесів у державі.

Аналіз проектів інформатизації, які були погоджені з генеральним державним замовником НПП, стосовно витрат органів державної влади на легалізацію та закупівлю ПЗ показує, що у 2007 році на закупівлю ліцензійного ПЗ було витрачено 89,1 млн. грн., і відповідно у 2008 році 76,7 млн. грн. Крім того, на супровід пропрієтарного ПЗ в органах державної влади у 2008 році було витрачено 21,4 млн. грн. проти 4,5 млн. грн. у 2007 році.

Загальна потреба (витрати бюджету) на легалізацію програмного забезпечення може скласти значні обсяги фінансування.

На даний час органами виконавчої влади використовуються здебільшого пропріє тарне програмне забезпечення (98,2% операційних систем персональних комп'ютерів та 63,3% операційних систем локальних мереж). Однією з причин цього є недостатня інформованість державних органів про можливості, які надають моделі ПЗ з відкритим кодом.

5.2 Сприяння залученню інвестицій у сферу ІКТ

Урядом України було розроблено та схвалено Програму діяльності Кабінету Міністрів України "Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток", відповідно до якої одним з пріоритетних завдань Уряду з подолання кризи є стимулювання інвестиційної діяльності, а саме: зменшення відпливу капіталу; активізація інвестиційної діяльності; сприяння зростанню обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну тощо.

На виконання поставлених Урядом завдань з метою забезпечення стійкого росту надходження інвестицій в економіку країни та реалізації інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку Мінекономіки розроблено наступні нормативно-правові акти:

- проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», яким передбачаються заходи запобігання правопорушень у сфері інвестиційної діяльності, визначення поняття та змісту інвестиційного проекту, запровадження порядку державної реєстрації та ведення державного реєстру інвестиційних проектів, впровадження яких підтримується державою, а також законом визначаються види І заходи державної підтримки та стимулювання інвестиційної діяльності (*проект Закону зареєстровано у Верховній Раді України за № 3065 від 21.08.2008, прийнято у першому читанні на пленарному засіданні Верховної Ради України, яке відбулось 16.12.2008*).

- проект Закону України «Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні».

Законопроект визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні. Цей законопроект є рамковим та врегульовує відносини, пов'язані з підготовкою, виконанням та припиненням договорів, що укладаються в рамках державно-приватного партнерства, встановлює гарантії додержання прав та законних інтересів сторін цих договорів та декларує намір Уряду вступати у відкриті та ділові відносини з бізнесом (приватними партнерами).

Тому прийняття цього законопроекту буде позитивним сигналом для інвесторів у відкритості України не тільки до діалогу, а й до конкретних дій.

Основною метою законопроекту є створення умов для підвищення конкурентоспроможності державного сектора економіки шляхом більш ефективного використання державного майна, залучення інвестицій в

економіку України, модернізацію промислової та соціальної інфраструктури, підвищення якості товарів, робіт і послуг.

Очікується, що в результаті реалізації Закону, суттєва частка інвестиційних потреб галузей економіки України буде забезпечена через прямі інвестиції та виконання інвестиційних зобов'язань приватними партнерами (*проект Закону зареєстровано у Верховній Раді України за № 3447 від 08.12.2008 та прийнято у першому читанні 19.05.2009*).

Усе вищенаведене дозволить привернути увагу потенційних інвесторів до перспективних вітчизняних розробок, в тому числі і в сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій, а також сприятиме залученню коштів для інноваційної сфери в майбутньому. Виконання даної програми планується розпочати з 2009 року.

За даними Держкомстату України в 2008 році обсяг інвестицій в основний капітал за видом економічної діяльності «Діяльність у сфері інформатизації» склав 283 млн. грн., що складає 0,1% від загального обсягу інвестицій, внесених в основний капітал у 2008 році (233,1 млрд.грн.).

Головним джерелом фінансування капіталовкладень, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій. При чому – в дуже незначних обсягах.

В додатках 5.2.1 – 5.2.7 наведені обсяги коштів, їх структура та джерела надходження на дослідження та розробки в галузі приладобудування та електроніки, в тому числі радіотехніки і телекомунікацій, обчислювальної техніки та автоматизації (за даними Держкомстату України). В додатку 5.2.8 наведена інформація Держкомстату щодо обсягів інвестицій в основний капітал та прямих іноземних інвестицій в економіку України за окремими видами економічної діяльності

Для порівняння наведемо коротку інформацію стосовно інвестицій в ІТ-галузь США (<http://www.cnews.ru/news/top/index.shtml?2009/02/19/338436>).

План по порятунку економіки США за назвою "American Recovery and Reinvestment Act of 2009", підписаний президентом США Бараком Обамой 17 лютого 2009 року, передбачає державні інвестиції в розмірі \$787 млрд. Значна частина цих засобів буде витрачена на підтримку ІТ-галузі.

Так, більше \$1 млрд планується витратити на модернізацію інформаційних технологій в американській службі соціального забезпечення, держдепартаменті, департаменті по справах ветеранів і аграрному департаменті по розвитку фермерства. Ще біля \$17,6 млрд планується витратити на "стимулювання використання інформаційних технологій в охороні здоров'я". Термін "стимулювання" у плані передбачає такі дії, як "побудова інфраструктури в рамках різних установ департаменту охорони здоров'я й соціальних служб для підтримки електронного обміну й використання медичної інформації", а також "поширення даних про найкращі медичні установи".

\$2 млрд буде витрачено на закупівлю й модернізацію ІТ-устаткування для громадських медичних центрів; \$250 млн підуть як допомога штатам у розробці систем обміну даними для студентів; \$50 млн. буде коштувати

модернізація систем ІТ-безпеки в департаменті охорони здоров'я й соціальних служб США. Ще \$20 млн. призначені для відновлення ІТ-устаткування в системах митного контролю й імміграції.

Також план містить у собі ряд пунктів, які будуть мати сильний вплив на ІТ-галузь. Серед них - \$4,5 млрд на розробку нової енергомережі й навчання персоналу; \$4,35 млрд - на розширення бездротового й широкополосного зв'язку, включаючи відновлення й створення громадських комп'ютерних центрів; \$650 млн - на закупівлю ІТ-устаткування для шкіл і наукових лабораторій і т.д. Очікується, що на підключення до мереж широкополосного доступу сільських і інших віддалених районів США прийдеться витратити біля \$44 млрд.

Слід зазначити, що Законом України „Про інвестиційну діяльність” встановлено, що всі суб'єкти інвестиційної діяльності незалежно від форм власності та господарювання мають рівні права щодо здійснення інвестиційної діяльності, якщо інше не передбачено законодавчими актами України.

Разом з тим, Законом «Про режим іноземного інвестування» встановлено для іноземних інвесторів на території України національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими законодавством України та міжнародними договорами України.

Для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності (Ст.7). Тому доцільно звернути увагу на необхідність удосконалення правових засад стимулювання інвестиційної діяльності в сфері ІКТ шляхом розроблення відповідних нормативно-правових актів.

Використання програмного забезпечення з відкритим кодом (далі - ПЗ з ВК) в органах державної влади буде сприяти реалізація принципів побудови інформаційного суспільства щодо створення умов для забезпечення інформованості всіх зацікавлених сторін про можливості, які надають різні моделі ПЗ, та прийнятного за ціною доступу до ПЗ, зниженню обсягів використання неліцензійного ПЗ, забезпеченню рівних можливостей пропріетарному ПЗ та ПЗ з ВК.

З метою здійснення заходів для створення умов для зменшення рівня використання неліцензійного програмного забезпечення та зменшення видатків бюджету на його легалізацію, на виконання завдань Уряду, визначених в розділі 6.3 Програми діяльності Кабінету Міністрів України «Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток», затвердженої постановою Кабінету Міністрів від 20.12.2008 № 1107 Державним комітетом інформатизації разом з Міністерством економіки та Міністерством фінансів розроблено проект Концепції Державної цільової програми впровадження в органах державної влади програмного забезпечення

з відкритим кодом. В даний час проект проходить погодження в Міністерстві юстиції.

Проектом Державної цільової програми впровадження в органах державної влади програмного забезпечення з відкритим кодом передбачається подолання технологічної залежності країни від окремих суб'єктів ринку, здійснення заходів для створення рівних умов для використання різних моделей програмного забезпечення (пропрієтарного та з відкритим кодом), створення умов для доступу населення до прийнятної за ціною програмного забезпечення, зниженню обсягів використання неліцензійного ПЗ, зниження видатків державного бюджету на легалізацію ПЗ, розвитку індустрії ПЗ в Україні.

Такий підхід цілком відповідає документам Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства, в яких визначається, що використання можливостей, які надають різні моделі ПЗ, у тому числі пропрієтарне, з відкритими кодами (далі - ПЗ з ВК) і безплатне ПЗ сприяє підвищенню конкуренції і дає змогу користувачеві вибирати належне рішення з різних моделей ПЗ. Прийнятний за ціною доступ до ПЗ, яке найбільше задовольняє вимоги користувачів - є важливим компонентом насправді відкритого для всіх інформаційного суспільства (пункт 27 Женевської декларації; пункт 10е Женевського плану дій; пункт 49 Туніської програми).

Оприлюднення проекту Концепції Державної цільової програми впровадження в органах державної влади програмного забезпечення з відкритим кодом призвело до активного його обговорювання серед представників ринку ІКТ, про що свідчать відгуки, які надійшли в електронній формі від прихильників різних моделей ПЗ. Процес обговорення серед представників ринку ІКТ та профільних асоціацій на даний час триває і до Держкомінформатизації офіційних звернень та зауважень поки не надходило.

Необхідно зазначити, що проект Концепції не дискримінує жодну з моделей ПЗ, а спрямовано на створення умов, які забезпечать ОДВ можливості вільного вибору ПЗ відповідно до їх потреб за прийнятною ціною. Створення відповідної інфраструктури забезпечить можливість ОДВ на практиці впроваджувати ПЗ, яке їх задовольняє за ціною та характеристиками, та бути незалежними від технічної політики постачальників ПЗ, в першу чергу від тих, хто займає сьогодні монопольне становище на ринку інформаційних технологій, та буде сприяти розвитку добросовісної конкуренції.

Очікувані результати виконання Програми:

- зменшення вартості володіння програмного забезпечення шляхом зменшення державних витрат;
- зниження економічної та технологічної залежності країни шляхом переорієнтації зазначених витрат на вітчизняних учасників ІТ-ринку;
- зниження обсягів використання неліцензійного програмного забезпечення;
- створення нових робочих місць в ІТ-секторі;
- реалізація принципів побудови Інформаційного суспільства щодо створення умов для забезпечення інформованості всіх зацікавлених сторін про

можливості, які надають різні моделі програмного забезпечення та прийняттю за ціною доступу до програмного забезпечення;

- поліпшення умов для залучення інвестицій в розвиток вітчизняної індустрії програмного забезпечення;
- зростання інтелектуального потенціалу країни.

6. Національні електронні інформаційні ресурси

Розвиток національних електронних інформаційних ресурсів – це один з головних напрямків розвитку інформаційного суспільства в Україні, основа інформаційної безпеки держави та надання громадянам електронних інформаційних, адміністративних та інших послуг, забезпечення інформаційного суверенітету України.

Нормативно-правовою базою регулювання розвитку електронних інформаційних ресурсів є Закони України "Про інформацію", "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки", "Про Концепцію Національної програми інформатизації", "Про Національну програму інформатизації", Розпорядження КМУ "Про затвердження Концепції формування системи національних інформаційних ресурсів", Розпорядження КМУ "Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки", Постанова КМУ "Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів" та інші нормативно-правові акти у сфері інформатизації, що регулюють розвиток електронних інформаційних ресурсів.

6.1. Інтернет-ресурси неурядових організацій та суб'єктів господарювання

Триває повільне, але стабільне зростання національного сегменту Інтернет, за яким серед користувачів та медіа-експертів вже міцно закріпилася назва „Уанет” (від доменних присвоєнь .ua і .net, що можна перекласти як „українська мережа” – UAnet). У 2008 р. кількість українських веб-сайтів сягнула 41,5 тис. (для порівняння: наприкінці 2007 р. – 40,3 тис., у 2006 р. – 36,0 тис.), кількість реальних хостів у національному домені мережі Інтернет – 215,5 тис. (у 2007 році – 200,5 тис.), кількість діючих доменів в українському сегменті мережі Інтернет – 89,2 тис. (за інформацією Національного інституту стратегічних досліджень <http://www.niss.gov.ua/>).

Неурядові організації та суб'єкти господарювання все більш активно створюють та використовують інтернет-ресурси для:

- інформування про діяльність організацій та підприємств,
- пошуку партнерів та покупців;
- інтернет-торгівлі;
- інших завдань.

В зв'язку з кризою багато періодичних видань переорієнтувалися на більш активне використання інтернет-простору. В свою чергу користувачі інтернету також більш часто використовують пошукові можливості інтернет-простору.

Найбільшими ресурсами українського сегменту Інтернет нині є Meta.ua, Bigmir.net, Korrespondent.net, Marketgid.com, I.ua, Liga.net, Pravda.com.ua, Online.ua, сайти групи Обоз, Unian.net та інші.

Традиційно приналежність ресурсу до того чи іншого національного сегменту визначають за двома базовими критеріями: національний домен (наприклад – .ru, .de, .fr, .ua) та мова. Останній критерій для Уанету підходить лише частково через мовнокультурну амбівалентність нашого суспільства, практично всі громадяни якого вільно володіють російською, зате далеко не всі – українською. Саме через це чимало вітчизняних онлайн-ресурсів є повністю російськомовними, деякі репрезентують механічну суміш української та російської, треті існують у двомовному (подекуди – з англійською – тримовному) варіанті. При цьому майже завжди йдеться про орієнтацією не на зовнішню, неукраїнську аудиторію, а саме на вітчизняного користувача. У такій ситуації природним конкурентом Уанету стає російській сегмент вебу – Рунет, який, будучи значно розвиненішим й насиченішим інформаційно, донині легко перебирає на себе більшу частину української аудиторії.

Змальоване становище почало поступово виправлятися лише приблизно після 2006 р., – в основному за рахунок збільшення в Уанеті специфічно українського контенту, але без помітного зростання питомої ваги української мови.

За одностайною думкою фахівців, Уанет у своєму розвитку на декілька років відстає не лише від світових лідерів, але й від найближчих сусідів (Росія, Польща, країни Балтії). Відставання це спостерігається, насамперед, за такими напрямками (за інформацією Національного інституту стратегічних досліджень <http://www.niss.gov.ua/>):

- відсоток користувачів в населенні країни;
- обсяг, частотність оновлення, якість контенту, питома вага контенту власного виробництва;
- сектор інтерактивного Інтернет Web 2.0 (форуми, блоги, соціальні мережі, аукціони, Вікіпедія тощо), що розглядається експертами як найперспективніший вектор розвитку всесвітньої мережі на найближче десятиліття;
- сервіси Уанету творять фрагментарне, недостатньо структуроване інформаційне поле з багатьма „лакунами”, значну частину інформації доводиться шукати поза межами національного сегмента;
- нормативно-правова неврегульованість галузі, відсутність перевіреного практикою і сприйнятого спільнотою кодексу корпоративної етики;
- обсяг ринку Інтернет-комерції та онлайн-реклами.

Загалом, український сегмент Інтернет, наслідуючи алгоритми розвитку інших країн регіону, у найближчі 3-5 років буде, очевидно, планомірно рухатись у напрямку подолання вищезначених проблем. Водночас, немає вагомих підстав очікувати його „проривного”, випереджаючого розвитку, який необхідний, зокрема, для успішної конкуренції з Рунетом.

6.2. Інтернет-ресурси органів державної влади

На початок 2009 року в мережі Інтернет представлені всі міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації.

Для забезпечення інтеграції до системи національних електронних інформаційних ресурсів в рамках Національної програми інформатизації протягом 2002-2008 років здійснювалася розробка і впровадження Єдиного веб-порталу Кабінету Міністрів України та забезпечення інтеграції до нього веб-сайтів органів виконавчої влади. На даний час на Єдиному веб-порталі представлено 73 веб-сайтів центральних органів виконавчої влади та 27 веб-сайтів обласних державних адміністрацій, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій. У рубриці «Консультації з громадськістю», використовуючи сучасні Інтернет-технології, запроваджено електронну форму консультацій, де кожен громадянин має можливість взяти участь в обговоренні урядових проєктів, висловити свої пропозиції та зауваження до них.

Для забезпечення надання якісних електронних інформаційних та, особливо, адміністративних послуг, а також збільшення їх кількості, необхідно подальше вдосконалення веб-сайтів органів державної влади, органів місцевого самоврядування; забезпечення інтеграції електронних інформаційних ресурсів у систему електронних інформаційних ресурсів для інформаційної взаємодії органів державної влади; забезпечення розвитку Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади для надання комплексних електронних інформаційних та адміністративних послуг з використанням мережі Інтернет громадянам та бізнесу на основі системи електронних інформаційних ресурсів органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Надання органами державної влади електронних інформаційних та адміністративних послуг громадянам та бізнесу на базі електронних інформаційних ресурсів з використанням мережі Інтернет є вкрай важливим для підвищення ефективності державної влади та суттєвим кроком до впровадження Електронного урядування в Україні.

6.3. Електронні інформаційні ресурси органів державної влади та органів місцевого самоврядування

Найбільша частина державних електронних інформаційних ресурсів органів державної влади відноситься до веб-ресурсів, а саме формується та розміщується на веб-сайтах органів державної влади.

В Додатку 6.3.1 наведена узагальнена кількість електронних інформаційних ресурсів, у тому числі, інформаційних систем, представлених органами державної влади.

Загальна кількість інформаційних ресурсів, наданих ЦОВВ становить 306 інформаційних ресурсів, ОДА - 563 інформаційних ресурсів.

Розподіл електронних інформаційних ресурсів за кількісним критерієм у відсотковому відношенні можна представити наступним чином:

в ЦОВВ - веб-ресурсів 24%, баз даних 37%, реєстрів 25% та інших (каталоги, довідники, списки, переліки) 14%;

в ОДА - веб-ресурсів 47%, баз даних 27%, реєстрів 19% та інших (каталоги, довідники, списки, переліки) 7%.

Розподіл електронних інформаційних ресурсів за кількісним критерієм ілюструють діаграми, наведені на мал. 6.3.1 та 6.3.2.

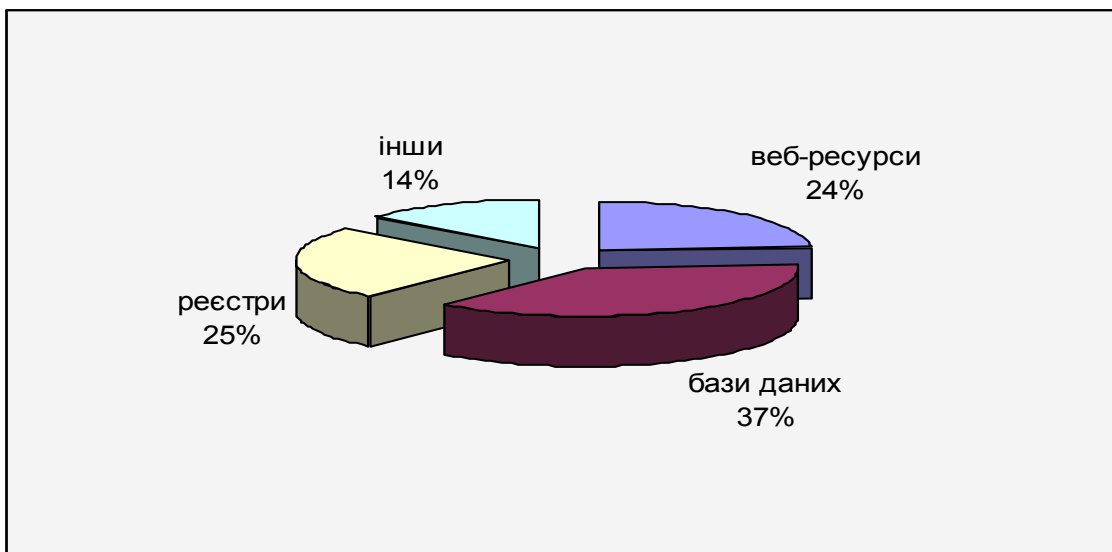

Рис. 6.3.1. Розподіл електронних інформаційних ресурсів ЦОВВ за кількісним критерієм

У Додатку 6.3.2 наведені найбільш значущі державні електронні інформаційні ресурси, про які надійшла інформація від органів державної влади.

Загальна кількість інформаційних ресурсів, ведення яких закріплено за центральними органами державної влади нормативно-правовими актами становить більш 250 інформаційних ресурсів.

Але з них, близько 48% інформаційних ресурсів ведуться в електронному вигляді, тобто є електронними інформаційними ресурсами. Деякі з таких ресурсів ведуться в прикладних офісних пакетах та зберігаються в текстових файлах та електронних таблицях.

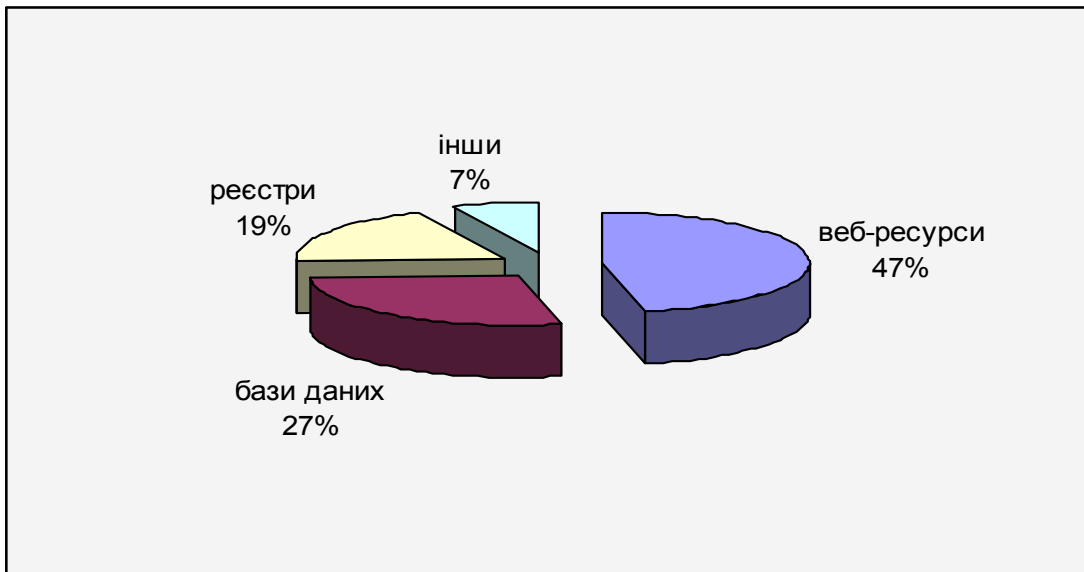

Рис. 6.3.2. Розподіл електронних інформаційних ресурсів ОДВ за кількісним критерієм

З метою обробки та збереження електронних інформаційних ресурсів в регіонах впроваджуються наступні інформаційні системи:

- Централізований банк даних з проблем інвалідності
- Єдиний державний автоматизований реєстр осіб, які мають право на пільги
- База отримувачів пенсій, соціальної допомоги та компенсацій
- Єдина база виготовлених документів про освіту державного зразка
- Єдиний електронний банк даних дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і громадян, які бажають взяти їх на виховання
- Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців
- Реєстр документів дозвільного характеру
- „Держбюджет”
- „Місцеві бюджети-Мережа”
- „Картка”
- „Казна”.

Аналіз інформації, що зберігається в електронних інформаційних ресурсах показує, що деяка інформація ведеться паралельно в декількох ресурсах, наприклад, персональні дані. Для кожного з таких ресурсів здійснюються процеси збору, збереження та використання такої інформації, замість використання вже існуючої інформації, отриманої з іншого

електронного інформаційного ресурсу при інформаційному обміні між органами державної влади. Також слід зазначити, що така дублююча інформація зберігається в різних ресурсах в різних форматах даних без застосування єдиного підходу для збереження такої інформації, а саме з застосуванням єдиних стандартів та форматів даних.

Таким чином, розбудова національного інформаційного простору, до складу якого входять галузеві бази даних, реєстри, кадастри тощо, які обслуговуються інформаційними та іншими системами, можливо лише за умов розробки єдиних вимог та правил формування електронних інформаційних ресурсів для всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Стратегічно значимим видом інформаційних ресурсів та основою для побудови інформаційної системи “Електронний Уряд” є Державні та єдині реєстри (далі – реєстри). В той же час, нормативно-правова база, яка б встановлювала державну політику в області створення та функціонування реєстрів є вкрай недосконалою. Формування та ведення державних і єдиних реєстрів ведеться згідно окремих нормативно-правових актів (загальна кількість – більше 500. Проблема ускладнюється відсутністю загальноприйнятих понять, які використовуються в чинних документах.

Це призводить до неоднозначних та суперечливих трактувань цих понять у нормативно-правових документах. Не чітко визначеними є механізми формування та супроводження реєстрів, у тому числі, стосовно прав та обов’язків вищевказаних суб’єктів.

Навіть стосовно реєстрів, що створюються та ведуться в межах повноважень одного органу центральної влади, як правило, відсутні дії органу центральної влади щодо виконання завдань державного управління у сфері національних ресурсів, а саме: не здійснюється забезпечення ефективного державного управління національними ресурсами (відсутні єдині уніфіковані підходи до ведення реєстрів).

Загальною практикою є повне делегування всіх повноважень по веденню реєстрів державним підприємствам без документів, які б регламентували порядок створення та забезпечення функціонування реєстрів з гарантією функціонування реєстрів у режимі 24x7x366 (цілодобово, як це прийнято стандартно у державних органах влади розвинутих країн), та відповідальність за порушення таких регламентів.

Одним з негативних прикладів безсистемного формування та ведення державних і єдиних реєстрів є відповідні реєстри Мін’юсту.

Аналіз стану функціонування реєстрів свідчить про неефективне управління цим видом державних інформаційних ресурсів, яке створює загрозу інформаційній безпеці держави. Необхідно сформулювати державну політику в області створення та функціонування реєстрів органів влади, яка б визначала:

- перелік державних та єдиних реєстрів загальнодержавного значення та створення централізованої системи розвитку, створення, забезпечення функціонування, зберігання таких реєстрів

- створення інформаційних систем по забезпеченню функціонування реєстрів виключно в рамках державної цільової програми з розвитку системи державних та єдиних реєстрів
- процес формування, створення та функціонування реєстрів
- базові вимоги до суб'єктів, задіяних у процесі формування, створення та функціонування реєстрів,
- базові стандарти, які повинні використовуватись у процесі формування, створення та функціонування реєстрів
- систему контролю за дотриманням стандартів та вимог у процесі формування, створення та функціонування реєстрів
- розділення ролей розробника інформаційних систем по забезпеченню функціонування реєстрів та адміністратора інформаційних систем по забезпеченню функціонування реєстрів.

Зважаючи на стратегічне значення реєстрів, як особливо важливого виду інформаційних ресурсів, та основи для побудови інформаційної системи “Електронний Уряд” вважаємо доцільним розробку Закону України, який би регламентував створення та функціонування системи національних електронних інформаційних реєстрів.

В той же час, вважаємо за необхідне розробляти систему нормативно-правових актів, яка має стосуватися не тільки реєстрів, а загальнонаціональних державних інформаційних ресурсів та взагалі інформаційного простору. Не має значення їх форма: реєстр (державний, комунальний, територіальний, приватний, тощо), кадастр, он-лайн застосування – web-сайт чи портал) чи просто дані в інформаційних системах. Важливо акцентувати увагу на зміну інформаційних відносин у взаємодії органів влади з бізнесом та громадянами.

7. Розвиток електронного урядування

7.1. Стан впровадження загальнодержавного електронного документообігу

Програмою діяльності Уряду „Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток” одним із пріоритетних напрямків сфери інформаційних технологій визначено впровадження в Україні електронного документообігу із застосуванням електронного цифрового підпису. Згідно з Планом реалізації заходів „Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” та інших рішень Уряду до кінця 2009 року в усіх органах виконавчої влади має бути запроваджено електронний документообіг (ЕДО) з використанням електронного цифрового підпису (ЕЦП).

За результатами моніторингу органів виконавчої влади (ОВВ) щодо стану впровадження електронного документообігу у 24 ОВВ введено в експлуатацію автоматизовані системи, які мають єдину апаратно-технічну

платформу. Разом з тим, повноцінне впровадження автоматизованих систем діловодства здійснено лише в окремих ОВВ (Мінекономіки, Мінфіні, Мінтрансзв'язку, Головдержслужбі та ДПА). Мінтрансзв'язку та ДПА здійснюють проекти інтеграції власних систем до міжвідомчої системи електронного документообігу. Загалом у 2003-2008рр. впровадження систем електронного документообігу, їх окремих складових та інформаційно-аналітичних систем з використанням зазначених механізмів здійснювалось у 21 органі виконавчої влади. При цьому загальна вартість проектів, в рамках яких створювались системи електронного документообігу складає 20 541 270 грн. Відповідно до технічних завдань до контрактів або інформаційних звітів за проектами інформатизації в органах державної влади створено системи документообігу та елементи інформаційно-аналітичних систем із загальною кількістю робочих місць 746, з яких майже половина належить автоматизованій інформаційно-аналітичній системі Мінтрансзв'язку. Таким чином, середня вартість одного робочого місця становить більше 26 000 грн. Повний перелік проектів органів державної влади з визначенням їх вартості у період 2003-2008рр., які виконувались як проекти інформатизації щодо впровадження системи електронного документообігу за рахунок власних бюджетних програм, як складових Національної програми інформатизації відповідно до законів про державний бюджет та за рахунок бюджетної програми „Національна програма інформатизації” наведено у додатку 7.1.1

Також зазначимо факт, що практично всі системи електронного документообігу функціонують без використання електронного цифрового підпису, тому, документи, що циркулюють в системі електронного документообігу не відповідають нормам законодавства до електронних документів.

Таким чином, впровадження електронного документообігу як в межах органу влади, так і між органами державної влади ускладнюється такими суттєвими питаннями:

- відсутність фінансування на продовження робіт зі створення, впровадження та модернізації СЕДО органів влади через фінансову кризу;
- відсутність єдиного регламенту електронного документообігу між органами виконавчої влади та формату електронного документу та електронного повідомлення для електронного документообігу між органами влади;
- відсутність єдиних форматів системи електронного цифрового підпису.

Протягом другої половини 2008 року – 2009 року Держкомінформатизації, не зважаючи на вкрай обмежене фінансування, веде роботи з вирішення зазначених вище питань. На сьогодні розроблено та

готується до затвердження формат обміну електронними документами в державних органах влади. Зазначений формат створювався за широкою участю провідних розробників та постачальників систем електронного документообігу в органи державної влади, науковців та спеціалістів центральних органів виконавчої влади: протягом першої половини 2009 р. було створено робочу групу та проведено декілька нарад з питання розроблення єдиного формату обміну документами. На сьогодні роботи зі створення регламенту електронного документообігу між органами влади та формату електронного документу та електронного повідомлення для електронного документообігу між органами влади завершено. Згідно прийнятих рішень, зазначений формат буде впроваджуватись в системи електронного документообігу для забезпечення обміну електронними документами між органами виконавчої влади, що дозволить здійснити заходи з інтеграції інформаційних та інформаційно-аналітичних систем, які побудовані на різних платформах та використовують різні структури даних, забезпечити їх сумісність та ефективну взаємодію.

Слід зазначити, що Кабінет Міністрів України все більше уваги приділяє введенню електронного документообігу не тільки в органах виконавчої влади, а й між ними. З цієї точки зору важливим кроком є прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 17.07.2009 р. № 733 „Про електронний обмін службовими документами в органах виконавчої влади”. Зазначена постанова вимагає вже з 1 вересня запровадити обмін службовими документами в органах виконавчої влади, і, хоча обмін службовими документами не може бути юридично значимим, ця постанова може розглядатись як перший етап реалізації завдань щодо впровадження електронного документообігу у межах виконання пріоритетних завдань діяльності Кабінету Міністрів України відповідно до Програми „Подолання впливу світової фінансової кризи та поступальний розвиток”, Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2007 р. № 653-р „Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки”, а саме запровадження механізмів попереднього інформування про управлінські рішення. Постановою Кабінету Міністрів України також передбачається розроблення та затвердження вимог до форматів даних і тимчасового регламенту електронного документообігу в органах виконавчої влади. Держкомінформатизації веде роботи з підготовки зазначеного тимчасового регламенту, а також затвердив та направив на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України наказ „Про введення в дію технічних специфікацій форматів електронних повідомлень при організації обміну електронними документами в органах державної влади.” Реєстрація зазначеного наказу, підготовка та затвердження тимчасового регламенту електронного документообігу в органах виконавчої влади дозволить завершити створення нормативно-правового підґрунтя для запровадження пілотних елементів системи обміну електронними документами між органами виконавчої влади.

Запровадження такого важливого елемента інформаційних систем держави, як система обміну електронними документами між органами виконавчої влади, неможливе без достатнього фінансування. На жаль, на сьогодні відсутні кошти на розроблення та впровадження програмних та програмно-апаратних комплексів обміну електронними документами між органами виконавчої влади.

7.2. Стан впровадження електронного цифрового підпису

Система електронного документообігу не може існувати і функціонувати без електронного цифрового підпису.

Згідно чинного законодавства національна система електронного цифрового підпису складається з центрів чотирьох типів: центральний засвідчувальний орган, засвідчувальні центри, акредитовані центри сертифікації ключів, центри сертифікації ключів. Окремим елементом національної системи електронного цифрового підпису є контролюючий орган – Державна Адміністрація спеціального зв'язку та захисту інформації.

На сьогодні в Україні функціонує Центральний засвідчувальний орган, на базі державного підприємства "Держінформресурс" розгорнуто та введено в експлуатацію першу чергу технологічного центру ЦЗО. Підготовлено також для розгортання програмно-технічний комплекс другої черги технологічного центру ЦЗО в приміщеннях, переданих наказом Мінтрансзв'язку на баланс "Держінформресурс". Також зареєстровано Засвідчувальний центр Національного банку України та 14 центрів сертифікації, 10 з яких акредитовано. Загальна кількість ключів в національній системі електронного цифрового підпису перевищує 200 тис. ключів.

З використанням ключів, виданих АЦСК існує можливість подавати звітність до Податкової адміністрації України, Пенсійного фонду України, Державного комітету статистики, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Державного центру зайнятості України, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, Фонду соціального захисту інвалідів, Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. Крім того, на сьогодні послугами акредитованих центрів сертифікації користується значна кількість центральних органів виконавчої влади та їх регіональних підрозділів. Орієнтовні дані щодо кількості ключів станом на 01.04.2009 р. наведено у додатку 7.2.1. Дані не є повними, через те що моніторинг надання центрами сертифікації ключів свої послуг нормативно не визначений і відомості, які надають АЦСК носять нерегулярний характер.

Протягом останнього року у національній системі електронного цифрового підпису вперше відбулася реєстрація засвідчувального центру. Таким центром став засвідчувальний центр Національного банку України. В подальшому планується акредитація зазначеного засвідчувального центру. Крім того, центральний засвідчувальний орган на початку 2009 року вперше

провів повторну акредитацію центру сертифікації ключів, а також провів спробу застосування процедури скасування акредитації.

Зазначені події, постійне збільшення кількості учасників ринку, кількості сертифікатів та відсутність фінансування призвели до того, що суттєво загострились проблеми у сфері електронного цифрового підпису, не вирішення яких може призвести до вкрай негативних наслідків, у тому числі, з питань інформаційної безпеки.

Діючий ПТК ЦЗО та більш потужний ПТК другої черги ЦЗО, що ще не введено в експлуатацію у зв'язку з відсутністю підготовленого приміщення, були розроблені як науково-дослідні проекти та з моменту розробки та запуску не фінансуються. Через це відсутня можливість забезпечення його сталого функціонування та виконання ПТК ЦЗО всіх функцій, визначених чинною нормативно правовою базою. Серед основних проблем, пов'язаних з відсутністю фінансування можна відзначити такі:

- не забезпечується цілодобове чергування (на сьогодні відсутні кошти на утримання обов'язкового персоналу навіть у 1 зміну);
- відсутня можливість модернізації комплексу з метою усунення недоліків, зазначених у приписі контролюючого органу, який було надано ЦЗО вже більше ніж 1,5 роки тому;
- ПТК-1 морально та фізично застарів;
- відсутня можливість введення в дію другої черги ПТК ЦЗО, яка повинна стати основним ПТК ЦЗО;
- відсутнє резервування елементів ПТК ЦЗО та інших елементів національної інфраструктури ЕЦП, що у випадку нештатних ситуацій може призвести до зупинки всієї системи ЕЦП і, як наслідок втрати довіри до неї з боку користувачів, або до виходу з ладу окремих сегментів системи ЕЦП.

Основною організаційною проблемою є те, що програмно-технічні комплекси ЦЗО досі не передано на баланс Держкомінформатизації, що взагалі унеможливило їх модернізацію.

Основною технічною проблемою національної інфраструктури електронного цифрового підпису є несумісність форматів ключів, підписаних документів та службової інформації центрів сертифікації, що розповсюджується у локальних та глобальній мережі. На сьогоднішній день фізична чи юридична особа, що сертифікувала свій ключ у одному АЦСК може працювати тільки з тими органами державної влади, які обслуговуються цим АЦСК. Жоден інший АЦСК чи державний орган не зможуть прийняти та обробити цей документ. Таким чином, для того щоб подати звітність до декількох органів державної влади юридична чи фізична особа має використовувати декілька ключів, що на сьогодні заборонено законодавством. Така ситуація склалась у зв'язку з тим, що нормативними документами не

передбачено функцій Центрального засвідчувального органу (ЦЗО) щодо перевірки сумісності окремих центрів сертифікації під час їх акредитації, більше того, не визначені формати даних, що мають використовуватися центрами сертифікації. До того ж, формати центрів сертифікації не завжди відповідають міжнародним та національним стандартам.

Крім зазначених вище важливою є проблема законодавчого та нормативно-правового забезпечення діяльності ЦЗО та національної інфраструктури ЕЦП в цілому. Існуюче законодавство недосконале, недостатнє, безсистемне, а часто взагалі суперечливе. Так згідно із Законом України „Про електронний цифровий підпис” не існує такої дії як скасування акредитації центру сертифікації ключів: можливе лише скасування або блокування особистого ключа акредитованого центру сертифікації ключів. Натомість згідно положень постанови Кабінету Міністрів України від 13.07.2004 р № 903 „Про затвердження Порядку акредитації центру сертифікації ключів” Центральний засвідчувальний орган у певних передбачених випадках має приймати рішення про скасування акредитації центру сертифікації ключів. Також зазначеною постановою визначені випадки проходження АЦСК повторної акредитації, при цьому чітко не визначені дії та легітимність діяльності АЦСК з моменту, коли сталася подія, яка вимагає повторної акредитації до моменту проведення процедури повторної акредитації.

Держкомінформатизації протягом 2008-2009 років в межах компетенції вирішував зазначені проблеми. Так, Держкомінформатизації неодноразово звертався до відповідних органів виконавчої влади з пропозиціями передбачити витрати на функціонування та модернізацію ПТК ЦЗО, введення в експлуатацію ПТК-2 ЦЗО в Державному бюджеті України. Також було подано законопроект, яким затверджувались витрати на утримання та модернізацію ПТК ЦЗО. Нажаль, жодна пропозиція не була врахована, тому питання фінансування діяльності ПТК ЦЗО є невирішеним і досі.

Держкомінформатизації разом з Держспецзв'язку розробив проекти єдиних форматів та протоколів роботи національної системи електронного цифрового підпису. Зазначені формати та протоколи проходять етап затвердження сумісним наказом Держкомінформатизації та Держспецзв'язку. Прийняття зазначеного документу дозволить забезпечити сумісність програмно-апаратних платформ різних АЦСК та ПТК ЦЗО.

Проблеми неузгодженості та неповноти нормативно-правової бази вирішуються Держкомінформатизації шляхом внесення змін до чинної нормативно-правової бази та формування нових законодавчих та нормативно-правових актів. Так, на сьогодні Держкомінформатизації в сфері електронного цифрового підпису веде роботу з внесення змін у наступні нормативно-правові акти:

- 1) Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2004 р. № 903 „Про затвердження Порядку акредитації центру сертифікації ключів”
- 2) Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 р. № 1452 „Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису

органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності”

- 3) Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 р. № 1451 „Про затвердження Положення про центральний засвідчувальний орган”

А також веде погодження таких законодавчих та нормативно-правових актів:

- 1) Закон України „Про Загальнодержавну програму впровадження електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису”
- 2) Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про затвердження Концепції Загальнодержавної програми впровадження електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису”
- 3) Розпорядження Кабінету Міністрів України „Питання діяльності центрального засвідчувального органу національної інфраструктури електронного цифрового підпису”

Таким чином, не зважаючи на суттєві зміни на краще у частині створення умов для забезпечення сумісності всіх елементів національної інфраструктури електронного цифрового підпису, в цілому ситуація у цій сфері залишається критичною і потребує негайного фінансування.

7.3. Стан надання адміністративних послуг з використанням можливостей Інтернету

Україна в 2008 році суттєво оновила парк комп'ютерної техніки, зросла кількість користувачів Інтернет та покращилась якість послуг Інтернет-провайдерів. Також постійно зростає комп'ютерна обізнаність громадян. Все це визначає необхідність до впровадження систем, які дозволять юридичним та фізичним особам отримувати послуги через загальнодоступні глобальні комп'ютерні мережі.

Усвідомлюючи необхідність запровадження адміністративних послуг з використанням можливостей глобальної мережі Інтернет, Кабінет Міністрів України та органи державної влади суттєво активізували діяльність з впровадження систем надання адміністративних послуг з використанням новітніх технологій. На сьогодні ведеться підготовчий етап, який у подальшому дозволить масово впроваджувати надання адміністративних послуг в електронному вигляді як невід'ємного елементу електронного урядування. Активно ведеться роботи в частині впорядкування та класифікації адміністративних послуг, чіткого розподілу повноважень з надання адміністративних послуг. Це дозволить на етапі впровадження систем надання адміністративних послуг в електронному вигляді ефективно розподілити відповідальність та функції між органами виконавчої влади. Також

впроваджуються допоміжні системи контролю за наданням адміністративних послуг та відпрацюванням звернень громадян.

Так, на базі Секретаріату Кабінету Міністрів України функціонує інтегрована система обліку звернень громадян, яка об'єднує усі центральні органи виконавчої влади, обласні державні адміністрації та Київську і Севастопольську міські державні адміністрації, та є першою чергою Єдиної системи. Постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 858 „Про затвердження Класифікатора звернень громадян” передбачено модернізацію цієї системи, введено в дію Класифікатор звернень громадян, який рекомендовано для застосування органам місцевого самоврядування, визначено періодичність надання та зміст інформації, що подається від центральних органів виконавчої влади, обласних державних адміністрацій та Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, визначено формати, за якими надається відповідна інформація. 12.11.2008 року було проведено міжвідомчу робочу нараду з питань удосконалення єдиної комп'ютерної системи обліку звернень громадян та контролю за вирішенням порушених у них питань в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, за результатами якої визначено план удосконалення зазначеної системи. Удосконалення стосується:

- підвищення рівня доступності, оперативності і актуальності інформації про звернення громадян в органи державної влади за рахунок інтеграції даних в єдиному інформаційному ресурсі з організацією регламентного введення і обробки інформації державними службовцями, відповідальними за роботу із зверненням громадян, а також забезпечення надання on-line інформаційних запитів та сервісів по роботі з ними громадянам, організаціям, установам;
- підвищення ефективності використання та зниження витрат на впровадження інших регламентів подавання та оброблення інформації шляхом використання існуючих інформаційно-телекомунікаційних ресурсів через уніфікований інтерфейс;
- автоматизація формування звітів щодо статистики звернення громадян за довільними індексами, класифікаторами, термінами, регіонами, галузями, органами влади і таке інше.

Згідно плану, роботи з удосконалення та модернізації зазначеної системи мають бути завершені до 01.07.2010 р. Слід зауважити, що план враховував фінансування робіт з модернізації системи у 2009-2010 роках. Нажаль на сьогодні фінансування не відбувається, що ставить під сумнів своєчасну реалізацію всіх заходів з удосконалення єдиної комп'ютерної системи обліку звернень громадян та контролю за вирішенням порушених у них питань в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування.

Стосовно базових систем надання адміністративних послуг громадянам та бізнесу слід відзначити, що станом на початок 2009 року у порівнянні з початком 2008 року ситуація змінилась не суттєво. В державі вже не один рік функціонує та постійно удосконалюється Єдиний веб-портал органів виконавчої влади, що є центральною частиною створюваної системи „Електронний Уряд”, а також Єдина серверна платформа (Датацентр). Інформацією Єдиного веб-порталу користуються понад 500 тис. відвідувачів щомісяця. В межах фінансування забезпечується його подальший розвиток, інформаційне наповнення, інтеграція до нього веб-сайтів органів виконавчої влади та ведеться робота щодо організації надання інформаційних та інших послуг населенню з використанням мережі Інтернет.

Але в цілому, нажаль, стан розбудови системи надання електронних послуг державними органами в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям України, оскільки:

розвиток нормативно-правової бази інформаційної сфери та не відповідає тенденціям розвитку систем надання електронних послуг;

відсутні національна стратегія розвитку надання електронних послуг в Україні та план дій щодо її реалізації;

майже відсутня координація зусиль між державними органами виконавчої влади;

немає координації зусиль державного і приватного секторів для ефективного використання наявних ресурсів;

рівень інформатизації окремих галузей економіки, деяких регіонів країни є низьким;

рівень державної підтримки виробництва засобів інформатизації, програмних засобів та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій не забезпечує потреби економіки і суспільного життя;

ефективність використання фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів, спрямованих на виконання Національної програми інформатизації (74/98-ВР), впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у соціально-економічну сферу, зокрема в сільське господарство, є низькою;

є відставання у впровадженні технологій електронного бізнесу, електронних бірж та аукціонів, електронних депозитаріїв, використанні безготівкових розрахунків за товари та послуги тощо;

створення національної інформаційної інфраструктури для надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним і фізичним особам інформаційних послуг з використанням Інтернету відбувається повільно, та не завжди з належною якістю;

рівень інформаційної представленості України в Інтернет-просторі є низьким, а присутність в Інтернеті україномовних інформаційних ресурсів - недостатньою;

спостерігаються нерівномірність забезпечення можливості доступу населення до комп'ютерних та телекомунікаційних засобів, поглиблення "інформаційної нерівності" між окремими регіонами, галузями економіки та різними верствами населення.

Тому основними цілями розвитку в Україні системи надання державних електронних послуг слід вважати:

державну підтримку економічного зростання нових "електронних" секторів економіки (торгівлі, надання комунальних і банківських послуг тощо), вдосконалення та створення відповідної нормативно-правової бази щодо електронної взаємодії;

створення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед у сферах охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони довкілля;

інтеграція існуючих електронних систем органів влади в систему, яка взаємодіє, функціонує за єдиним регламентом та контролюється одним органом виконавчої влади;

державну підтримку використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій засобами масової інформації в міжнародному інформаційному просторі;

широке використання інформаційно-комунікаційних технологій для удосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм спілкування між державними органами і фізичними та юридичними особами;

якісну та оперативну розробку нормативно-правової бази відповідними спеціалістами;

замовлення, розвиток та впровадження технологій електронного бізнесу, електронних бірж та аукціонів, електронних депозитаріїв, використанні безготівкових розрахунків за товари та послуги тощо, розробок національних виробників які можуть конкурувати з іноземними.

Таким чином, слід відзначити, що на сьогодні існує системний підхід у впровадженні систем надання адміністративних послуг через мережу Інтернет. Нажаль, темпи реалізації цього підходу не відповідають нагальним потребам держави і суспільства. Такі невисокі темпи зумовлені відсутністю фінансування та достатніх повноважень у органу, який може контролювати та спрямовувати зусилля органів виконавчої влади по створенню та впровадженню системи адміністративних послуг з використанням можливостей Інтернету

7.4. Захист персональних даних

Стан нормативно-правової бази не в повному ступені забезпечує захист прав людини щодо виконання положень статей 3, 32, 34 Конституції України стосовно персональних даних. Більш ніж два десятки законів України регулюють суспільні відносини, що пов'язані із збиранням, зберіганням, використанням та поширенням інформації про особу (персональних даних), однак всі вони не мають чіткого та скорельованого, з європейським законодавством визначення персональних даних, а подекуди заперечують один одному. Сучасні суспільні відносини характеризуються широким використанням персональних даних під час обігу інформації (соціального, фінансового, правоохоронного, науково-технічного та ін. характеру), товарів,

послуг і капіталів, що вимагає не тільки вільний рух інформації про особу, а й забезпечення її достовірності, надійного захисту у відповідності до основних прав і свобод людини.

Сфера захисту персональних даних у різних країнах активно регулюється державою: розробляються та приймаються законодавчі та підзаконні акти, що регулюють відносини різних суб'єктів персональних даних; створюється інфраструктура щодо вирішення проблем технічного та організаційного захисту даних про особу; організовується спеціальний інститут уповноваженого щодо забезпечення нагляду за додержанням прав особи у сфері персональних даних. Ця діяльність засновується на принципах Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод (Рим, 04.11.1950 р.). Крім того, на міжнародному рівні прийняті документи, що регламентують захист персональних даних в автоматизованих системах які досі не ратифіковані Україною. Одним з базових документів у цій сфері має стати Закон України „Про захист персональних даних”, проект якого (№ 2273) подано до Верховної Ради України 25.03.2008 року та прийнято у першому читанні 25.06.2009 року.

Зазначений законопроект є важливим кроком на шляху до забезпечення чіткості та прозорості норм, які стосуються захисту персональних даних, в законодавстві України. Також необхідно враховувати міжнародні норми, що визначають європейське уявлення про права і свободи людини в сфері персональних даних. Однак при цьому слід здійснювати кроки й у практичній реалізації цих норм. Особливо це стосується механізмів обмеження доступу до персональних даних.

Запровадження обмеження доступу до персональних даних можливо з використанням двох основних механізмів: обмеження доступу з використанням автентифікації користувачів та обмеження доступу, що базується на шифруванні інформації з обмеженим доступом.

Таким чином, вдосконалення системи обмеження доступу до інформації можливо через обидва вказані механізми. Слід зазначити, що механізм, який використовує шифрування даних відноситься до компетенції спеціально уповноваженого в цій сфері органу.

Стосовно механізму обмеження доступу з використанням автентифікація, то він поділяється на декілька технологій: автентифікація користувача за допомогою паролів та засобами електронного цифрового підпису. На сьогодні в Україні використовуються обидві технології. При цьому, у зв'язку з поширенням та активним розвитком національної інфраструктури електронного цифрового підпису, на наш погляд, доцільно активніше використовувати саме таку технологію. У зв'язку з цим, запровадження механізмів обмеження доступу до інформації можливо за умови ефективного функціонування національної системи електронного цифрового підпису, удосконалення якої здійснюється в даний час.

7.5 Впровадження ІКТ та Інтернет в органах виконавчої влади

Рекомендаціями парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні передбачено широке використання інформаційно-комунікаційних технологій для удосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм спілкування між державними органами і фізичними та юридичними особами в центральних органах виконавчої влади. У цьому контексті здійснюється чимало заходів, серед яких розвиток Інтернет-ресурсів органів виконавчої влади, комп'ютеризація органів виконавчої влади та підключення комп'ютерів до ЛОМ і мережі Інтернет.

Станом на березень 2009 року всі ЦОВВ та ОДА представлені в мережі Інтернет.

Значним є представлення у Інтернет районних державних адміністрацій. Це 433 веб-сторінки районних адміністрацій, розміщених на сайтах відповідних обласних (міських) державних адміністрації або Ради Міністрів АР Крим, та 302 окремих сайти або веб-сторінки. Ураховуючи те, що минулого року у мережі Інтернет було представлено лише 265 райдержадміністрацій, можна стверджувати про позитивну динаміку представлення органів виконавчої влади у мережі Інтернет.

За даними моніторингу, здійсненого Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, на всіх веб-сайтах органів виконавчої влади застосовані режими рівня інформування, режим односторонньої взаємодії застосовано на 77,8% сайтів ЦОВВ та 85,2% ОДА.

Про наявність на власних сайтах режиму двосторонньої взаємодії повідомили 42,6% ЦОВВ та 40,7% ОДА у своїх щорічних звітах до Держкомінформатизації.

Для надання послуг через власний веб-сайт, органи виконавчої влади розміщують на своїх веб-сайтах розділ "Каталог послуг", який містить повний перелік державних (адміністративних) послуг, що надає орган виконавчої влади і які систематизовані за сферами їх надання - громадянам України, юридичним особам України, державним службовцям України, міжнародній спільноті. У березні 2009 року повідомили про наявність зазначеного розділу на своєму сайті 60,7% ЦОВВ та 96,3% ОДА.

67,2% ЦОВВ та 70,4% ОДА протягом 2008 року через власні веб-сайти надавали інформаційні послуги на виконання пункту 47 Плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», яким передбачено постійно забезпечувати розміщення на веб-сайтах органів виконавчої влади інформації про перелік, умови та порядок надання адміністративних послуг. 14,8% ЦОВВ повідомили про те, що надання адміністративних послуг знаходиться поза межами їх компетенції.

Інформаційні послуги загального призначення надаються органами виконавчої влади громадянам та юридичним особам з власних веб-сайтів та за допомогою Єдиного веб-порталу.

Серед позитивних змін слід зазначити те, що протягом 2008 року спостерігалось зростання кількості веб-сайтів районних державних адміністрацій та послуг рівня односторонньої взаємодії веб-сайтів органів виконавчої влади.

Покращився стан висвітлення інформації на вимогу постанови Кабінету Міністрів України від 04.01.2002 № 3 "Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади".

На сайтах багатьох органів виконавчої влади діють розділи, призначені для надання інформації про адміністративні послуги, інвестиційні об'єкти, їх характеристики, механізми залучення коштів для інноваційного інвестування підприємств.

Одним з факторів покращення застосування Інтернет у діяльності органів виконавчої влади є високий рівень їх комп'ютеризації, підвищення доступності як локальної мережі, так і мережі Інтернет під час роботи.

Як зазначалось у підрозділі 2.2.2, матеріально-технічна забезпеченість органів виконавчої влади на сьогодні є недостатньою, чимало одиниць обчислювальної техніки є застарілими. Оновлення парку комп'ютерної техніки дозволило б прискорити темпи впровадження й інших новітніх технологій у діяльність ЦОВВ та ОДА.

За оціночними даними Держкомінформатизації, на сьогодні у апаратах ЦОВВ під'єднано до локальних обчислювальних мереж (ЛОМ) понад 18 тис. або 61,9% загальної кількості одиниць обчислювальної техніки. До Інтернет під'єднано понад 11,6 тис. одиниць обчислювальної техніки апаратів ЦОВВ. Це становить 39,5%, що є низьким показником. Проте порівняно із даними минулого року це є зростанням на 13,8%, що як і у випадку з комп'ютерами є також наслідком збільшення кількості звітуючих органів.

Швидкість підключення до локальної мережі більшості ЦОВВ становить 100 Мбіт/сек, це цілком достатньо для виконання майже усіх завдань та функцій працівників цих структур. Обмін даними з мережею Інтернет у ЦОВВ здійснюється повільніше. З 48 ЦОВВ, які на запит Держкомінформатизації надали відповідні дані, мають швидкість підключення до Інтернет 10 Мбіт/сек та більше лише 37,5% ЦОВВ. У деяких з ЦОВВ функціонує кілька підключень до мережі Інтернет, серед яких наявні й такі, які підтримують максимальну швидкість обміну даними на рівні до 1 Мбіт/сек. Таких ЦОВВ налічується 18,75%. Саме на це "вузьке місце" потрібно звернути увагу під час здійснення подальших робіт з підключення до мережі Інтернет комп'ютерів ЦОВВ.

Протягом звітного періоду ЦОВВ витратили на послуги Інтернет своїх центральних апаратів понад 2,4 мільйони гривень. У порівнянні із минулорічними даними це є збільшенням на 25%. Найпевніше така динаміка пояснюється підвищенням як кількості комп'ютерів, під'єднаних до мережі Інтернет, так і підвищенням якості підключення, що є більш коштовним. Адже порівняно із минулим роком відбулось підвищення швидкості підключення до Інтернет, зокрема, у кількох ЦОВВ, які повідомляли про відносно повільне (до 1 Мбіт/сек) підключення. Серед таких ЦОВВ Міністерство охорони здоров'я

України, Міністерство промислової політики України, Державний комітет ядерного регулювання України, Державна служба експертного контролю України.

Також варто зазначити, що порівняння даних у динаміці є лише орієнтовним через відмінності методик, за якими було отримано дані у 2008 та 2009 роках, та недосконалість подання необхідної інформації ЦОВВ. Тому одним з головних завдань у контексті аналізу стану впровадження ІКТ та Інтернет у ЦОВВ є розробка методичного забезпечення збору необхідної інформації від ЦОВВ та унеможливлення подання ними неповної або неточної інформації шляхом законодавчого урегулювання цього питання.

Серед інформаційно-аналітичних систем (ІАС), які використовують у своїй роботі апарати ЦОВВ найбільш поширеними є системи кадрового та бухгалтерського обліку, обліку виконання доручень, обробки звернень громадян.

ІАС кадрового обліку представлені переважно системами "Картка" та "Кадри" (розробник – компанія "МККУ-Мережі"), впровадження якого здійснюється Головдержслужбою. Цей програмний продукт впроваджено у понад 58% ЦОВВ. Серед інших систем кадрового обліку є специфічні продукти Служби безпеки України, Державної митної служби України, ТОВ "Інтелект-сервіс".

Стосовно систем бухгалтерського обліку, понад 54,7% ЦОВВ, які подали інформацію Держкомінформатизації, зазначили, що у них впроваджені ІАС виробництва корпорації "Парус", 18,9% ЦОВВ використовують продукти Компанії "1С", 13,2% – ТОВ "БЕСТ".

Найбільш розповсюдженими у ЦОВВ системами обробки звернень громадян є продукти виробництва ЗАТ "Софтлайн" та СП ТОВ "Ер-Джі-Дейта-Україна", їх встановлено у відповідно 22,6% та 11,3% ЦОВВ, які інформували Держкомінформатизації.

Системи обліку виконання доручень, згідно даних, отриманих від ЦОВВ, досить часто реалізовані тими ж розробниками, що і ІАС обробки звернень громадян: 28,3% ЦОВВ мають ІАС виробництва ЗАТ "Софтлайн" та 9,4% – виробництва СП ТОВ "Ер-Джі-Дейта-Україна".

Деякі ЦОВВ впроваджують у своїй роботі геоінформаційні системи та кадастри державної власності. Це, зокрема, Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Адміністрація Державної прикордонної служби України, Державна судова адміністрація України, Державний комітет статистики України, Державний комітет України із земельних ресурсів, Пенсійний фонд України та Український інститут національної пам'яті.

Система електронного документообігу в апаратах адміністрацій впроваджена у 24 областях та у м. Києві та Севастополі. Означена система не впроваджена у Кіровоградській області.

Докладна інформація щодо впровадження ІКТ в місцевих органах виконавчої влади наведена в підрозділі 3.2.

Важливу роль у входженні України у світовий інформаційний простір відіграє Національна Академія Наук України.

Основні напрями розвитку ІТ-сфери НАН України спрямовані на розбудову телекомунікаційної інфраструктури інформаційної взаємодії установ НАН України між собою та світовими мережами обміну даних, створення електронних інформаційних ресурсів НАН України автоматизацію діяльності НАН України.

До найважливіших досягнень Програми інформатизації НАН України за 2008 рік можна віднести такі:

Створена сучасна швидкодіюча (до 10 Гб/с) оптоволоконна Академічна мережа обміну даних (АМОД), яка з'єднала більшість (155) наукових установ з усіх (7) регіональних наукових центрів НАН та МОН України та забезпечила широким спектром телекомунікаційних послуг з передачі даних та доступу до інформації світових і регіональних мереж (Інтернет, GEANT тощо), в тому числі:

- високошвидкісний та якісний Internet за низькими цінами;
- ІР телефонію, яка значно розширює можливості спілкування;
- проведення відеоконференцій в реальному часі;
- спільне використання й об'єднання комп'ютерних потужностей та іншого унікального обладнання, розбудову національної GRID мережі;
- інформатизацію повсякденної діяльності НАН України за допомогою розподілених прикладних Intranet систем.

Створена наукова електронна бібліотека в Національній бібліотеці України ім. В.І. Вернадського, яка на сьогодні налічує до 150 GB повнотекстових наукових видань, організована електронна версія 9-ти наукових періодичних журналів.

Започаткований електронний архів документів Президії НАН України, який складає близько 100 000 примірників, що становить біля 10 % від загального обсягу архіву.

Розроблені типові рішення щодо захисту серверів та робочих станцій локальних обчислювальних мереж установ НАН України та регіональних мереж АМОД.

Створена корпоративна інформаційно-пошукова система НАН України. На сьогоднішній день в реєстрі індексується близько 20% існуючих в Internet інформаційних джерел НАН України.

Постійно діє головний портал Президії НАН України та понад 100 сайтів і порталів установ НАН України, на яких висвітлюються останні новини наукового життя, відомості про структуру НАН України, наукові напрями, дається доступ до різноманітних інформаційних ресурсів.

У напрямі інформатизації повсякденної діяльності установ НАН України та її керуючих органів розроблені та знаходяться на різних стадіях впровадження підсистеми, які автоматизують окремі ділянки діяльності Президії та установ НАН України (планування програм, бюджет, документообіг, кадри, міжнародна діяльність, комплексна автоматизація типової діяльності установ НАН України та ін.)

Створення високошвидкісного телекомунікаційного середовища з виходом на європейські та світові мережі дає можливість застосування гід-технологій для об'єднання кластерних систем та отримання потрібних обчислювальних потужностей. Академічний гід об'єднав 23 потужних обчислювальних комплекси НАН та МОН України в єдину систему з підключенням до міжнародних гід-мереж, що дало українським вченим можливість участі в міжнародних проектах з доступом до світових ресурсів (проекти CERN, EGI, EGEE).

За допомогою академічної гід-інфраструктури розв'язуються багато актуальних задач з фізики високих енергій, астрофізики і астрономії, біофізики і біології, нанофізики і фізики конденсованих систем. Досліджуються також проблеми навколишнього середовища, зокрема явища, які можуть призвести до катастрофічних природних подій – буревіїв, повеней, посух, т. ін.

Українські вчені посилюють міжнародну співпрацю у сфері гід-технологій. Український академічний гід є членом потужної, найбільшої в світі гід-організації WLCG (Worldwide LHC Computing Grid – всесвітній обчислювальний гід для LHC), яку створено в CERN для обробки й аналізу даних великого адронного колайдера (LHC). Україна є повноправним членом європейського гід-проекту EGI (Європейська гід ініціатива), який з наступного року об'єднає національні гід-інфраструктури європейських країн.

На порядку денному постала задача створення й розбудови українського національного гріда, центром якого може бути академічний гід. НАН України ініціювала прийняття державної цільової науково-технічної програми впровадження та застосування гід-технологій в Україні. Була розроблена Концепція програми, яку Кабінет Міністрів України затвердив в листопаді 2008 року. Детально опрацьовано й саму програму; зараз вона практично готова для подання на затвердження до Кабінету Міністрів України.

Подальший розвиток ІТ-сфери НАН України передбачає:

- розвиток та розбудову сервісів АМОД;
- подальше накопичення інформаційних ресурсів НАН України та розвиток засобів навігації в них;
- розвиток та створення нових інформаційно-аналітичних систем;
- подальшу автоматизацію наукової та науково-організаційної діяльності НАН України.

Проблеми інформатизації освітньо-наукового середовища Вищих Навчальних Закладів найбільш комплексно та системно визначено у завданнях Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006-2010 роки", затвердженої КМ України. Внаслідок її виконання, починаючи з 1997 р. успішно функціонує Українська науково-освітня телекомунікаційна мережа УРАН, яка створена Спільною Постановою Президії НАН України і Колегії Міністерства освіти України.

Сьогодні мережа УРАН об'єднує близько 500 000 користувачів із майже 100 університетів та науково-дослідних інститутів 18 областей України. З вересня 2008 року МОН України здійснено підключення близько 80 ВНЗ та

наукових установ, які є користувачами УРАН, до світових інформаційних ресурсів та баз даних.

В НТУУ «КПІ» відкрито Українське відділення міжнародного Світового Центру даних (СЦД), яке, дозволило приєднатися до мережі 52 світових центрів наукових даних. Функціонує інформаційний портал, який містить національні дані з фізики твердої землі, сонячно-земної фізики, океанографії тощо, актуалізація яких забезпечується партнерами СЦД - науковими установами НАН України.

Рівень використання органами виконавчої влади інформаційно-комунікаційних технологій в значній мірі визначає рівень електронної форми взаємодії між органами влади та фізичними і юридичними особами, в тому числі з використанням Інтернету. З цього випливає необхідність подальшого використання передових методів і рішень, співробітництва і партнерства з НАН України, високотехнологічним бізнесом і промисловістю, оптимізації процедур взаємин держави, громадян і бізнесу, відпрацювання механізмів цифрової демократії.

8 Міжнародне співробітництво у сфері інформатизації

На сьогодні Україна активно продовжує процес міжнародної співпраці з країнами ЄС в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за напрямом “Розбудова Інформаційного суспільства”.

Розділ “Інформаційне суспільство” в 2007 році за схваленням та підтримкою Європейської сторони було включено до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, та протягом 2008 року сторонами узгоджені всі питання стосовно проекту зазначеного розділу. Залишилося неузгодженим питання додатку до розділу “Інформаційне суспільство”, в якому одним з пріоритетів визначено адаптацію українського законодавства до вимог Директиви № 2000/31/ЄС від 08.06.2000р. про деякі правові аспекти послуг інформаційного суспільства, зокрема електронної торгівлі на внутрішньому ринку (директива про "Е-торгівлю").

В ході 10 раунду переговорів щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що проходив 4 - 6 листопада 2008 року у м. Київ, сторонами було попередньо погоджено, що у додатку до розділу “Інформаційне суспільство” одним з пріоритетів буде визначено адаптацію на протязі 5 років з дня набуття чинності угоди українського законодавства до вимог Директиви № 2000/31/ЄС від 08.06.2000р. про деякі правові аспекти послуг інформаційного суспільства, зокрема електронної торгівлі на внутрішньому ринку (директива про "Е-торгівлю").

На сьогодні Європейською стороною пропонується термін адаптації відповідного законодавства України до вимог Директиви № 2000/31/ЄС від 08.06.2000 не більше 1 року.

Проведений Держкомінформатизації попередній аналіз показав, що з метою адаптації українського законодавства та нормативно-технічної бази до вимог зазначеної Директиви необхідно виконати комплекс робіт, серед яких основними є : розроблення та прийняття ряду необхідних для електронного цифрового підпису стандартів та регламентів, внесення змін до існуючих законодавчих та нормативно-правових актів (Цивільний кодекс України, Господарський кодекс, Закони України “Про електронний цифровий підпис”, “Про захист прав споживачів” тощо) та прийняття нових законодавчих та нормативно-правових актів (Закони “Про електронну торгівлю”, “Про захист персональних даних” та інші), напрацювання процедур вирішення спорів за участю електронного документа та прийняття доказів в електронній формі, процедур експертизи електронних документів, аналогічних експертизі паперових документів.

Крім того, включення до числа пріоритетних для імплементації в Україні зазначеної Директиви потребує аналізу відповідності та при необхідності адаптації таких Директив ЄС, як Директива 97/7/ЄС про захист споживачів у випадку дистанційних контрактів, Директива 2002/58/ЄС стосовно захисту персональних даних і захисту особистих даних в електронному комунікаційному секторі, Директива 98/6/ЄС про виробництво споживчих товарів з інформацією про ціну товарів, які пропонуються споживачам тощо.

Також, враховуючи процес імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, переговори щодо якої тривають, а також довготривалий процес її ратифікації країнами-членами ЄС (за наявною неофіційною інформацією 2-3 роки) та зважаючи на зацікавленість в прискоренні широкого впровадження цифрового підпису та е-комерції на ринку України Українська сторона притримується позиції, що період здійснення всіх заходів, які необхідні для адаптації законодавства України до вимог Директиви № 2000/31/ЄС від 08.06.2000 може бути зменшено до 3 років.

Відповідно до п. 8 Положення про Українську частину Комітету з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом), що затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.1998 № 1074 утворено Підкомітет № 7 “Наука та технології, дослідження та розробки, освіта, культура, громадське здоров’я, інформаційне суспільство та медіа”. У рамках засідань Підкомітету забезпечується постійний робочий діалог між центральними органами виконавчої влади України та відповідними підрозділами Європейської Комісії з окремих питань соціально-економічного розвитку сторін, співробітництва у сфері освіти, науки, культури, охорони здоров’я та інформаційного суспільства.

З метою забезпечення виконання домовленостей, досягнутих під час Другого та Третього спільних засідань Підкомітету № 7 «Наука та технології, дослідження та розробки, освіта, культура, громадське здоров’я, інформаційне суспільство та медіа» Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС»

із залученням зовнішньої допомоги Європейської Комісії у рамках TAIEХ Державним комітетом інформатизації України 8 травня 2009 року було проведено семінар презентацію на тему: "Нормативно-правові та інституційні засади участі українських наукових установ та підприємств у Сьомій рамковій програмі ЄС за тематичним пріоритетом "Інформаційні та телекомунікаційні технології".

Основною метою семінару було інформування учасників щодо актуальної можливості участі українських наукових установ та підприємств у Сьомій Рамковій Програмі(7 РП), надбання досвіду у реалізації проектів рамкових програм у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. В ході семінару учасники семінару отримали корисні консультації за широким спектром питань, що стосуються правил участі українських організацій у європейських рамкових проектах, підготовки проектних пропозицій тощо.

У роботі заходу взяли участь як українські, так і міжнародні експерти. Серед них - Мартін Пенні, відповідальний з питань політики Відділу міжнародного співробітництва в межах рамкової програми Генерального Директорату по дослідженням Європейської Комісії. Він представив інформацію щодо нормативно-правових та інституційних засад, а також правил участі українських наукових інститутів та компаній у 7 РП.

Аманда Гроуфут, директор Британського офісу досліджень, у своїй доповіді представила детальний огляд щодо аспектів написання пропозицій до 7 РП, а також звернула увагу на типові недоліки при оформленні заявок на участь у рамкових програмах.

Фернандо Мартін Галенде, CDTI – Міністерство науки і інновацій, Національний Контактний Центр з питань інформаційно-комунікаційних технологій, Іспанія, у своїй доповіді зупинився на розгляді саме Програми інформаційно-комунікаційних технологій в 7 РП та ролі Національного контактного центру у рамкових програмах.

Анна Вишнеvsька, заступник директора Національного контактного центру європейських дослідницьких програм, Інституту фундаментальних технологічних досліджень Польської Академії Наук, у своїй доповіді представила інформацію щодо особливостей участі в Програмі людських ресурсів 7 РП.

Від української сторони досвідами участі у Рамкових програмах поділились Вадим Яшенков, заступник директора Національного інформаційного центру зі співробітництва з ЄС у сфері науки та технологій та Іван Кульчицький, заступник Директора Львівського центру наукової технічної та економічної інформації.

Участь у семінарі-презентації прийняли 6 представників органів влади, 11 представників Інститутів у складі Національної Академії Наук України, 23 представника підприємств та організації, які працюють у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

9 Висновки

Не зважаючи на складності, обумовлені впливом фінансово-економічної кризи та її проявами в Україні, у 2008-2009 роках відбувалось поглиблення процесу інформатизації та розвитку інформаційного суспільства, формування сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури країни та створення передумов надання державних інформаційних та адміністративних послуг електронними засобами з метою підвищення добробуту та життєдіяльності громадян і стимулювання росту економіки. Зменшення державних інвестицій у сферу інформатизації та розвитку інформаційного суспільства майже вдвічі призвело з одного боку до втрати позицій держави на ринку ІКТ, стримуванню процесів у цій сфері, а з іншого боку стимулювало інвентаризацію програм та проектів інформатизації, посилило контроль за кінцевими результатами їх виконання, концентрацію ресурсів та зусиль на найбільш пріоритетних напрямках. Іншим висновком, що підтверджується досвідом провідних країн світу, є важливість використання інформатизації як одного з інструментів виходу з кризи та подальшого розвитку країни. Це вимагає формування та реалізації науково - обґрунтованої та ресурсне забезпеченої відповідної державної політики. Відсутність стратегії розвитку інформаційного суспільства, а також загальнодержавної програми, планів та бюджетних програм з її реалізації, таких базових законів Україна як закони “Про інформаційну систему “Електронний уряд”, “Про персональні данні”, “Про електронну торгівлю” тощо знижують ефективність імплементації політики інформатизації та розвитку інформаційного суспільства. Тому основними заходами у цій сфері на короткострокову та довгострокову перспективу слід вважати:

удосконалення системи державного управління шляхом її інформатизації на єдиній концептуальній основі, впровадження електронного Уряду як засобу інтерактивного спілкування з громадськістю та бізнесом;

запровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства;

розробка основ національної стратегії становлення інформаційного суспільства з урахуванням його впливу на всі сфери життєдіяльності населення, підприємств, організацій, в тому числі органів влади;

створення національної системи електронних інформаційних ресурсів на базі Національного дигітарію інформаційних електронних ресурсів та підвищення їх якості та доступності, створення рівних умов для доступу споживачів до послуг, що надаються з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій;

збільшення різноманітності та кількості послуг населенню та бізнесу, що надаються за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій, становлення електронних форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;

розвиток національної інформаційної інфраструктури та її інтеграція із світовою інфраструктурою;

забезпечення формування єдиного національного інформаційного простору, інтегрованого в європейський та світовий інформаційний простір, насамперед з питань стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки, проведення державної інноваційної політики та забезпечення сталого розвитку;

створення державної системи інформування населення про стан інноваційного розвитку української економіки та заходи щодо його стимулювання;

підвищення комп'ютерної та інформаційної грамотності всіх верств населення у відповідності до міжнародних принципів та стандартів;

вдосконалення нормативно-правової бази з метою ефективного регулювання взаємин творців, власників і користувачів інформаційних ресурсів і систем, тобто всіх учасників руху до суспільства, побудованого на інформації та базі знань;

розвиток та широке використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у науково-технічній та інноваційній діяльності;

сприяння розвитку і використанню інформаційно-комунікаційних технологій у всіх галузях діяльності і сферах життя (освіта, культура, охорона здоров'я, громадське життя, соціальний захист);

забезпечення розширення сфери електронної комерції (електронного бізнесу);

створення умов для пріоритетного розвитку і підвищення експортних можливостей індустрії інформаційно-телекомунікаційних технологій країни, детінізація цієї сфери діяльності;

розширення масштабів міжнародного співробітництва у сфері застосування інформаційно-комунікаційних технологій для державного управління;

сприяння подоланню інформаційної нерівності на різних рівнях суспільства;

створення робочих місць, пов'язаних з інтенсивним використанням інноваційних інформаційних технологій;

створення системи безперервної освіти протягом всього життя, зокрема, забезпечення можливостей для дистанційного навчання.